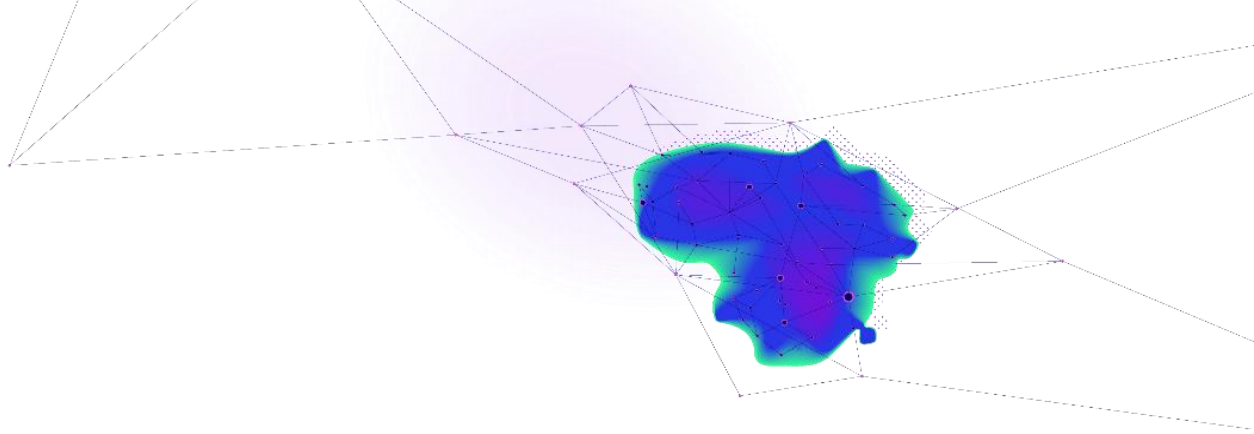

Projektas 2023-03-17

Lietuvos ateities vizija (valstybės pažangos strategija) „Lietuva 2050“

Kelrodė Lietuva: valstybė, kurioje norisi kurti ir gyventi. Valstybė, kurią norisi saugoti

„Lietuva 2050“ rengimo grupė ir Valstybės pažangos tarybos koordinacinė grupė visuomenės dėmesiui ir vertinimui teikia ištisinį Lietuvos ateities vizijos (valstybės pažangos strategijos) „Lietuva 2050“ teksto projektą.

Jis parengtas ankstesnio, [viešajai konsultacijai](#) 2022 m. gruodžio mėn. teikto dokumento – [Lietuvos ateities vizijos ir strateginių ambicijų projekto](#) pagrindu. Palyginti su juo, šis dokumentas yra papildytas Valstybės pažangos tarybos įžanginiu žodžiu, globalių tendencijų ir dabarties iššūkių analize. Taip pat pateikiame analitinės priemonės vizijos rengimui – valstybės hipotetinių ateities scenarijų santrauką. Vizijos teksto dalis yra kiek praplėsta ir pakeista, lyginant su pradiniu tekstu, su vizijos šūkiu kartu labiau išryškinant kelis esminius akcentus: kūrybos, kaip universalaus žmogiškos būties principo, lietuviškai tapatybei artimo žmogaus santykio su gamta, neatsiejamo nuo socialinės ir ekonominės gerovės bei abipusio įsipareigojimo santykio tarp piliečio ir valstybės, savo politinės bendruomenės. Taip pat šioje teksto dalyje aptariamas kultūros, kaip vizijos pamato vaidmuo bei pristatomos viešųjų konsultacijų metu išryškėjusios vertybės (bendruomeniškumas, laisvė, kūryba, pagarba ir teisingumas). Pateikiamos penkios pagrindinės pokyčių kryptys – vizijos strateginių ambicijų ir jas 2050-aisiais metais įgyvendinusios Lietuvos apibūdinimas. Pristatomi horizontalieji principai – gamtos puoselėjimas ir technologijų bei inovacijų pasitelkimas visuomenės iššūkiams spręsti. Tolesnėse teksto dalyse pristatomos pagrindinės valstybės raidos kryptys – strateginės ambicijos. Kiekviena iš jų perteikiama laikantis tokios logikos: pagrindžiamas jos poreikis, išryškinant pagrindinę idėją, siūlomas esmines pokyčių kryptis ir tai, kaip atrodytų Lietuva, padariusi proveržį šiose kryptyse, taip pat pristatomi pagrindiniai kelrodžio – iniciatyvų, kurios turėtų įgyvendinti tą strateginę ambiciją, siūlymai. Teksto pabaigoje pristatome strategijos nuostatų įgyvendinimo dalį. Prieduose pateikiame sėkmės matavimo rodiklių rinkinį bei kelrodžių iniciatyvų išdėstymą lentelėse, taip pat esminių (svertinių) iniciatyvų kelrodį.

Tai dar nėra galutinė teksto redakcija, nes kai kurios vizijos mintys dar yra tikslinamos, siekiant didesnio aiškumo ir redaguojamos dėl teksto sklandumo. Nekeičiant vizijos struktūros, dar yra erdvės atsižvelgti į bendrakūrėjų ir visuomenės pastabas ir pasiūlymus dėl turinio tikslinimo, o taip pat dėl minčių dėstymo aiškumo. Todėl jų laukiame iki balandžio 3 d. adresu lietuva2050@lr.lt.

Turinys

<u>IŽANGINIS ŽODIS.....</u>	<u>3</u>
<u>KELIAS Į 2050-UOSIUS. GLOBALŪS POKYČIAI IR IŠŠŪKIAI LIETUVAI.....</u>	<u>5</u>
<u>VALSTYBĖS ATEITIES RAIDOS SCENARIJAI.....</u>	<u>10</u>
<u>VALSTYBĖS ATEITIES VIZIJA.....</u>	<u>12</u>
<u>STRATEGINĖS AMBICIJOS IR KELRODŽIAI.....</u>	<u>16</u>
PILIEČIŲ KURIAMA DEMOKRATIJA: PATIKIMA, ATVIRA, TELKianti.....	16
ATEIČIAI PASIRENGĘS, ATSPARUS IR LAISVAS ŽMOGUS, GYVENANTIS BENDRUOMENĖJE, KURIAI RŪPI.....	19
LIETUVOS MOKSLAS, MENAS, VERSLAS TVARIAI KURIA AUKŠTĄ VERTĘ PASAULIUI.....	23
ATSPARI IR KONSTRUKTYVI GLOBALIOS POLITIKOS VEIKĖJA, KARTU SU PARTNERĖMIS KURIANTI DEMOKRATINĖMIS VERTYBĖMIS GRĮSTĄ TARPTAUTINĘ TVARKĄ.....	26
SUJUNGTA ŠALIS IR DARNI GYVENAMOJI APLINKA.....	29
<u>LIETUVOS ATEITIES VIZIJOS ĮGYVENDINIMAS, STEBĖSENA, VERTINIMAS IR ATSISKAITYMAS UŽ PASIEKTĄ PAŽANGĄ.....</u>	<u>32</u>
ĮGYVENDINIMAS	32
STEBĖSENA IR VERTINIMAS.....	33
ATSISKAITYMAS UŽ PASIEKTĄ PAŽANGĄ.....	33
ATEITIES IŽVALGŲ INSTITUCINĖ SISTEMA IR JOS PLĖTRA.....	33
<u>PRIEDAS NR. 1. LIETUVOS ATEITIES VIZIJOS „LIETUVA 2050“ SĖKMĖS MATAVIMO RODIKLIAI .....</u>	<u>35</u>
<u>PRIEDAS NR. 2. LIETUVOS ATEITIES VIZIJOS STRATEGINIŲ AMBICIJŲ ĮGYVENDINIMO KELRODŽIŲ LENTELĖS.....</u>	<u>42</u>
I STRATEGINĖS AMBICIJOS („PILIEČIŲ KURIAMA DEMOKRATIJA: PATIKIMA, ATVIRA, TELKianti“) ĮGYVENDINIMO KELRODIS	43
II STRATEGINĖS AMBICIJOS („ATEIČIAI PASIRENGĘS, ATSPARUS IR LAISVAS ŽMOGUS, GYVENANTIS BENDRUOMENĖJE, KURIAI RŪPI“) ĮGYVENDINIMO KELRODIS	46
III STRATEGINĖS AMBICIJOS („LIETUVOS MOKSLAS, MENAS, VERSLAS TVARIAI KURIA AUKŠTĄ VERTĘ PASAULIUI“) ĮGYVENDINIMO KELRODIS.....	49
IV STRATEGINĖS AMBICIJOS („ATSPARI IR KONSTRUKTYVI GLOBALIOS POLITIKOS VEIKĖJA, KARTU SU PARTNERĖMIS PUOSELĖJANTI DEMOKRATINĖMIS VERTYBĖMIS GRĮSTĄ TARPTAUTINĘ TVARKĄ“) ĮGYVENDINIMO KELRODIS.....	51
V STRATEGINĖS AMBICIJOS („SUJUNGTA ŠALIS IR DARNI GYVENAMOJI APLINKA“) ĮGYVENDINIMO KELRODIS	53
<u>PRIEDAS NR. 3. LIETUVOS ATEITIES VIZIJOS „LIETUVA 2050“ STRATEGINIŲ AMBICIJŲ ĮGYVENDINIMO SVERTINIS KELRODIS .....</u>	<u>57</u>

Įžanginis žodis

Ši Lietuvos valstybės ateities vizija buvo parengta kaip XVIII Vyriausybės įsipareigojimas Seimui ir jos pačios valia apmąstyti ir nubrėžti valstybės raidos kontūrus ateinantiems dešimtmečiams. Jos bendrakūrėjais tapo visų parlamentinių partijų atstovai, Valstybės pažangos taryba, daugybė ekspertų, organizacijų ir piliečių. Vizijoje pateikiami tikslai ir siekiai yra platesni, nei vienos vyriausybės kadencija ar kurios nors politinės jėgos tikslai – vizija aprėpia nacionalinius, esminius ilgalaikės valstybės raidos klausimus.

Praeito amžiaus pabaigoje turėjome aiškią valstybės kryptį: norėjome sugrįžti į Vakarų valstybių šeimą, puoselėdami demokratines vertybes ir institucijas, įstodami į Europos Sąjungą ir NATO. Tikslingas darbas šia linkme yra bene pagrindinė priežastis, kodėl dabartinė Lietuva išgyvena pakilimo laikotarpį. Esame pilnavertė Vakarų demokratinės bendruomenės narė, džiaugiamės ekonominės gerovės ir saugumo vaisiais. Tačiau kintantis ateities kontekstas verčia iš naujo permąstyti, kur link judame toliau. Ką mums, kaip valstybei, kaip politinei bendruomenei, reiškia pažanga?

Viena iš pagrindinių priežasčių, privertusi permąstyti valstybės strategiją – spartėjantys pokyčiai ir augantis neapibrėžtumas. Pasaulis susiduria su vis greitėjančiais technologiniais pokyčiais ir jų daromu įvairialypiu poveikiu ekonominėms, socialinėms, valdymo sistemoms, egzistencinę krizę žmonijai keliančia klimato kaita ir bioįvairovės nykimu, COVID-19 pandemijos sąlygotais finansiniais ir ekonominiais iššūkiais, demografiniu disbalansu ir „daugybinėmis krizėmis“. Svarstoma, kaip valstybės turėtų prie to prisitaikyti, kaip turėtų keistis vyraujantys ekonomikos modeliai ir valdymo sistemos. Kinta tarptautinės sistemos paveikslas – po Šaltojo karo nusistovėjusią tvarką keičia auganti globalių Rytų ir Pietų galia. Be to, Lietuvai aktualūs iššūkiai – susiduriame su žemu piliečių pasitikėjimu valstybės valdžios institucijomis, sparčiai senstančia visuomene, mažėjančiu gyventojų skaičiumi. Demokratijos tvarumui ilgesnėje perspektyvoje gali neigiamai atsiliepti žmonių socialinės ir ekonominės būklės padariniai – Lietuvoje santykinai didelis procentas skurdą ir socialinę atskirtį patiriančių žmonių, aukšta pajamų nelygybė, žemi socialinio kapitalo rodikliai. Rusijos pradėtas karas Ukrainoje valstybės ateities klausimus kaip niekad užaštrino.

Tačiau pokyčių metas atveria ne tik erdvę naujoms galimybėms, bet ir pačią mūsų vaizduotę, skatindamas kurti naujas svajones ir suteikdamas šansą jas įgyvendinti.

2050-aisiais skaičiuosime beveik aštuonis Lietuvos valstybės istorijos šimtmečius. Karaliaus Mindaugo karūnavimo sukaktis primins, kaip Viduramžių Europoje prasidėjo Lietuvos suverenumo ir subjektiškumo kelias, kurio tradiciją nepaliamajam sergime iki šiol. Didžiujamės savo LDK paveldu – unikalia savo parlamentarizmo istorija, atvirumo, skirtingų tautų klestėjimo ir sugyvenimo laikotarpiu. Tautinės valstybės klestėjimo laikotarpis XX a. pradžioje leido tautai išgyventi gūdų sovietmetį ir vis tvirčiau jį palikti istoriniame užnugaryje, ryžtingai žengiant į priekį. Be kita ko, moderniaisiais laikais valstybingumo idėjos raida neatsiejama nuo Lietuvos, kaip jūrinės valstybės vizijos, kuriai vietos valstybės mąstyme atsirado kur kas vėliau. Jei Karaliaus Mindaugo valstybė žymi pamatinį Lietuvos statusą, kuris yra visų mūsų politinės bendruomenės sumanymų galimybės sąlyga, tai „išėjimo į jūrą“ (kaip į netikėtų galimybių metaforinę erdvę) idėja sako, kad aplenkiantys laiką sumanymai privalo būti netikėti ir provokuojantys mąstymą. Galbūt – iš naujo atrandantys amžinas vertybes avangardinėmis priemonėmis, o gal – surandantys naujas politines idėjas, kurios mus suvienytų ateičiai. Visa tai apmąstant, neišvengiamai kyla bendresnio pobūdžio svarstymai apie tolesnius mūsų valstybės tikslus. Būdai atsakyti į šiuos klausimus reikšmingai priklausys nuo to, kokius pasirinkimus atliksime šiandien.

Prieš gerą dešimtmetį plėtotą ateities strategija „Lietuva 2030“ davė vertingų pamokų būsimų vizijų rengimui. Aišku, kad bet kokia vizija turi parodyti, ko tikimės ir norime iš ateities. Tačiau fundamentalioje valstybės strategijoje pirmiausia bandoma apmąstyti galimų ateičių daugialypumą, ieškant mums politiškai reikšmingiausių galimybių, kurios būtų netikėtos ir atveriančios naujas raidos trajektorijas. Toks mąstymas verčia stebėti aplinką ir vertinti pasaulinių ir nacionalinių pokyčių tendencijas, bandant suprasti jų reikšmę ir tikėtiną poveikį. Jis skatina kurti alternatyvius ateities scenarijus, modeliuojančius įvairias globalių pokyčių, tendencijų ir lokalių pasirinkimų galimybes. Taip atsiveria varijuojančių ateičių horizontas, leidžiantis priartėti prie savotiško paradokso: pasirengti šuoliui į nežinomybę, peržengti vaizduotės ribas, arba, kaip mūsų istorinė patirtis mokintų, drąsiai „išeiti į jūrą“. Šiame tekste pristatoma nauja Lietuvos ateities vizija siekia atlikti būtent tokį mąstymo pratimą, nukeldama mus į 2050-uosius metus.

Valstybės ateities vizijos rengimas truko beveik dvejus metus. Esminiais jo elementais tapo: aplinkos (tendencijų ir pokyčius lemiančių veiksnių) analizė, hipotetinių valstybės ateities scenarijų konstravimas ir gilinimas per temines diskusijas, susitikimai ir diskusijos su piliečiais, bendrakūrėjais, bendros vizijos ir kelrodžių formavimas. Visa tai vyko 2022 metų vasarį Rusijos pradėto karo Ukrainoje kontekste, privertusio į daugelį, rodos, „savaime suprantamais“ tapusių dalykų pažvelgti naujai ir įvertinti jų svarbą.

Mąstymo apie galimas ateitis metu buvo nustatytos dvi plotmės, kurios talpina Lietuvai aktualiausias, o kartu sunkiausiai nuspėjamas pokyčių kryptis. Pirmoji plotmė yra Lietuvos, aplinkinių valstybių santvarka ir tarptautinės sistemos situacija. Ateityje reikia tikėtis ne mažiau politikos negu dabar: demokratijų ir autokratijų perskyra ne tik išliks svarbi mūsų politinės tapatybės ir regiono saugumo kontekste, bet ir reikšmingai formuos tarptautinius aljansus, politinio ir ekonominio bendradarbiavimo sąlygas ir struktūras. Kitaip tariant, politinė tvarka ir toliau liks kertiniu mūsų ateities faktoriumi, tačiau konkretnesni jos pavidalai gali keistis priklausomai nuo to, kaip Lietuvai ir jos sąjungininkėms pavyks apginti ir įtvirtinti demokratines vertybes vis įsiplieskiančių konfliktų akivaizdoje. Be to, ši plotmė apima ir vidinę, demokratijos kokybės dimensiją. Antroji plotmė yra švietimas. Jau dabar matyti, kad švietimo nebegalime suvokti siaurai kaip vien tik vidurinio ugdymo ir aukštojo mokslo sistemos. Tai yra dar vienas kertinis raidos faktorius, persmelkiantis įvairiausias sritis: nuo ekonomikos iki socialinio gyvenimo per mokslo pažangą, žinių ir inovacijų kūrimą, universitetų ir verslo bendradarbiavimą, mokymosi visą gyvenimą poreikį bei kultūrą ir tradiciją, visavertės asmenybės ugdymą. Pačia bendriausia prasme švietimas atspindi, kokia visuomenė būsime ateityje. Kol kas lieka neaišku, koks bus ateities švietimo modelis, galintis atsakyti į kylančius technologijų, ekologinius, socialinio adaptyvumo ir kitus iššūkius. Tad demokratija ir švietimas buvo pasirinkti kaip tiksliausi rėmai „Lietuva 2050“ ateities scenarijams – jų sąveika leidžia kelti pamatinius klausimus apie mums rūpimą ateitį.

Toliau pristatoma vizija buvo formuluojama atsižvelgiant į piliečių ir ekspertų diskusijas, jų atsakymus į kylančius probleminius klausimus. Atsikartojantis juose motyvas – rūpestis, kad Lietuva klestėtų. Tai grąžina prie klasikinio Aristotelio valstybės apibrėžimo, kad valstybės susidaro dėl poreikio išgyventi, bet išlieka ir gyvuoja dėl poreikio gyventi gerai. Tad kas mums yra geras gyvenimas 2050-aisiais metais? Kryptis ir galimus atsakymus tikimės, padės rasti valstybės ateities vizija.

Valstybės pažangos taryba

Kelias į 2050-uosius. Globalūs pokyčiai ir iššūkiai Lietuvai

2050 m. pasaulis ir Lietuva neišvengiamai atrodys kitaip. Nuolat kuriama ir perkuriama, ateitis neturi ir negali turėti konkretaus pavidalo: dabartis visada savyje talpina daugybę galimų ateičių. Tačiau galimų ateičių aibę riboja jau šiandien matomi globalūs pokyčiai, o mūsų pastangas kurti savo ateitį – istoriškai susiformavusios mūsų šalies stiprybės ir silpnybės. Remiantis išsamia globalių tendencijų, valstybės esamos situacijos ir svarbiausių ateities iššūkių analize, žemiau pristatomas Lietuvos raidos iki 2050 m. kontekstas.

Ateitį formuojančios globalios tendencijos

Augantis demografinis disbalansas

Prognozuojama, kad iki 2050 m. pasaulio populiacija nuo šiandieninių 8 mlrd. turėtų išaugti iki 9,8 mlrd. Beveik du trečdaliai šio spartaus augimo vyks Afrikoje, o kai kuriuose kituose regionuose ir šalyse – pvz., Kinijoje, prognozuojamas spartus gyventojų mažėjimas. Nors bendrai Europos populiacija iki 2050 m. turėtų likti panaši į esamą, Vidurio ir Rytų Europos regionui prognozuojamas spartus gyventojų skaičiaus mažėjimas. Lietuvos demografinės tendencijos atitinka platesnio mūsų regiono trajektoriją. Lietuvoje, kaip ir kitose regiono šalyse, dėl santykinai žemo gimstamumo, aukšto darbingo amžiaus vyrų mirtingumo ir intensyvios emigracijos per pastaruosius tris dešimtmečius susiformavo populiacijos augimui nepalanki gyventojų amžiaus struktūra. Mažėjanti santykinė jaunų žmonių ir reproduktyvaus amžiaus moterų dalis apriboja tolesnes gyventojų skaičiaus augimo galimybes: prognozuojama, kad, vyraujant dabartinėms tendencijoms, iki 2050 m. Lietuvos gyventojų skaičius sumažės iki apytikriai 2,20 mln.

Toks prognozuojamas Lietuvos populiacijos mažėjimas dar labiau iškreips gyventojų amžiaus struktūrą – mūsų visuomenė taptų viena seniausių Europoje. Nuo 2000-ųjų, vyresnio nei 65 m. amžiaus ir darbingo (15-64 m.) gyventojų skaičiaus santykis išaugo beveik trečdaliu, nuo 22 % iki 32 %. Prognozuojama, kad ateityje šis santykis augs vis greičiau ir iki 2050 m. gali siekti 50 % – tai reiškia, kad dviem darbingo amžiaus gyventojams teks vienas senjoras. Šios demografinės tendencijos keltų iššūkių Lietuvos ekonomikai, viešajam sektoriui: didžiausią finansinį spaudimą pajustų socialinė sistema, išaugtų paramos gavėjų skaičius. Tai atsilieptų šalies pensijų sistemai: prognozuojama, kad pensijų lygis, palyginti su buvusiomis pajamomis, kris nuo 31,7 proc. 2019 m. iki 24,7 proc. 2050 m.

Visuomenės senėjimas taps rimtu iššūkiu ir šalies sveikatos apsaugos sistemai. Keisis Lietuvoje vyraujančių ligų profilis: šiandien dominuojančias širdies ir kraujagyslių ligas pamažu išstums onkologinės ligos ir demencija. Atsižvelgiant į santykinai trumpą sveiko gyvenimo trukmę Lietuvoje, didesnė vyresnio amžiaus gyventojų dalis gali reikšti ir mažiau sveiką visuomenę. Atitinkamai visuomenės senėjimas gilins jau šiandien jaučiamą sveikatos priežiūros darbuotojų stokos problemą, ypač slaugos sektoriuje.

Didėjantis demografinis disbalansas Lietuvoje kurs poreikį didinti vyresnių žmonių aktyvumą ir užimtumą. Tai reikalaus ne vien geresnės senstančių gyventojų sveikatos priežiūros, bet ir atitinkamų pokyčių darbo rinkoje bei švietimo sistemoje. Visuomenės senėjimas ypač išryškins mokymosi visą gyvenimą svarbą, didins vyresnio amžiaus žmonėms pritaikytų mokymosi būdų, įvairių prekių ir paslaugų poreikį.

Neigiamos demografinės tendencijos naujai aktualizuos ir emigracijos, imigracijos bei reemigracijos klausimus. Gyventojų migracija – vienas iš sunkiausiai prognozuojamų demografinių procesų, itin sparčiai reaguojantis į politinius ir socioekonominius pokyčius, krizes ir neapibrėžtumus. Ateityje tai lems ir klimato kaita, geopolitiniai poslinkiai. Išliekančios didelės Lietuvos piliečių emigracijos ir, tikėtina, augančių pabėgėlių ir imigrantų srautų iš trečiųjų šalių kontekste būtinas šalies migracijos politikos ilgalaikiškumas ir tvarumas.

Klimato kaita ir planetos ekosistemų krizė

Nors pasaulio valstybės ir visuomenės pamažu pradeda skirti vis daugiau pastangų kovai su klimato kaita ir gamtinės aplinkos apsaugai, dėl jau įsibėgėjusių klimato kaitos procesų, vidutinė globali oro temperatūra 2050 m. prognozuojama, bus apie 2–2.5 °C aukštesnė lyginant su XIX a. viduriu. Pasaulyje kasmet regėsime vis daugiau ekstremalių gamtos reiškinių, augs nykstančių rūšių skaičius. Prognozuojama, kad per ateinančius dešimtmečius dėl klimato kaitos pasaulyje sulėtės ir ekonomikos augimo tempas, padidės nelygybė, sumažės aprūpinimo maistu saugumas ir išaugs priverstinės migracijos skaičiai. Klimato kaitos, bioįvairovės nykimo ir planetos ekosistemų krizės poveikis nebus tolygus nei tarp valstybių, nei pačių visuomenių viduje: tai kels didžiausią grėsmę Afrikos ir Pietų Azijos populiacijoms bei labiausiai ekonomiškai pažeidžiamiems gyventojams valstybių viduje.

Lietuvai ši globali tendencija reiškia tiek tiesioginį, tiek netiesioginį iššūkį. Tiesioginis klimato kaitos poveikis kartu su aplinkos tarša gali neigiamai paveikti Lietuvos vidaus vandens telkinių ir dirvožemio būklę, o tai pakenktų šalies žemės ūkio sektoriaus raidai, Lietuvoje auginamo maisto kokybei, pajūrio ekosistemoms. Kylančios oro temperatūros ir dažnėjančios karščio bangos ne tik taps iššūkiu miestams ir infrastruktūrai, bet gali nusinešti ir vis daugiau gyvybių. Kita vertus, šiltesnis klimatas ir ankstesnis pavasaris Lietuvoje gali leisti anksčiau pradėti sėjos darbus, padidinti šalies rekreacinį potencialą.

Nors tiesioginis klimato kaitos poveikis Lietuvai yra sunkiai nuspėjamas, netiesioginės klimato kaitos pasekmės mūsų valstybei kels rimtų iššūkių. Dažnėjančios ekstremalios gamtos reiškiniai, prastėjanti gamtos ekosistemų kokybė ir maisto bei vandens trūkumas Globalių Pietų valstybėse gali sukelti tiek plataus masto humanitarines krizes, tiek regioninius konfliktus. Dėl šių priežasčių prognozuojamas reikšmingas klimato migracijos augimas: iki 2050 m. dėl klimato kaitos daugiau nei 3 % pasaulio gyventojų gali būti priversti palikti savo namus. Atsižvelgiant į itin spartų Afrikos populiacijos augimą ir didžiulį šio žemyno pažeidžiamumą klimato kaitai, labai išaugs Afrikos gyventojų migracijos į Europą, o tai reiškia ir į Lietuvą, tikimybė. Kartu, kylanti temperatūra ir gamtinių ekosistemų pokyčiai gali pakeisti ir regioninę įvairių užkrečiamų ligų sklaidą: tikėtini naujų infekcinių ligų ir globalių pandemijų proveržiai.

Tai skatina ES ir kitas Vakarų valstybes siekti „žaliojo perėjimo“ – t. y., kompleksinės ekonomikos transformacijos, siekiant klimato neutralumo iki 2050 m. Norėdamos įgyvendinti Europos žaliąjį kursą, ES valstybės – įskaitant Lietuvą – įsipareigojo reformuoti savo energetikos, pramonės, transporto, statybų, atliekų tvarkymo bei žemės ir miškų ūkio sektorius, keisti vyraujančią vartotojišką visuomenės požiūrį į gamtinę aplinką ir jos problemas. Kadangi energijos poreikis Europoje ir toliau augs, žaliojo perėjimo darbotvarkė virsta dideliu iššūkiu apsirūpinti žaliaja energija bei jos gamybai reikalingomis žaliavomis, infrastruktūra.

Žaliasis perėjimas skatins ir globalizacijos permąstymą: taršios energijos importų atsisakymą, naujų vertės grandinių kūrimą, glaudesnę ekonominę integraciją ES viduje. Kartu jis taps sėkmingu ir su technologine transformacija: energetikos gavybos, kaupimo ir perdavimo sistemų tobulinimas, naujų sintetinių medžiagų vystymas ir kitos inovacijos taps kritiškai svarbiomis siekiant didinti žaliosios energijos efektyvumą ir mažinti išteklių sąnaudas.

Tokia kompleksinė ekonomikos transformacija gali atverti naujas galimybes Lietuvos verslui, tačiau aplinkai žalingų ekonominių veikų atsisakymas reikš ir brangstančius produktus bei paslaugas, kas neproporcingai paveiks labiausiai pažeidžiamus visuomenės narius ir reikalaus imtis aktyvios socialinės politikos. Žaliasis perėjimas reikalaus ne vien ekonominės, mokestinės ir reguliacinės politikos pokyčių. Tai kartu reiškia ir socialinę, kultūrinę transformaciją – vartotojiškos kultūros ir įpročių atsisakymą. Visuomenė turės įveikti vis dar gajų mąstymą, kad gamta, nors svarbi ir vertinga, bet tėra nekintantis ir pasyvus gyvenimo fonas.

Spartėjanti technologinė raida

Greta žaliojo perėjimo, Lietuva ir kitos pasaulio valstybės patirs ir kitą – technologinę – transformaciją. Spartėjant lūžio technologijų raidai, pvz., dirbtinio intelekto ar kvantinės kompiuterijos, jų poveikis gali radikaliai pakeisti žmonių gyvenimo būdą – tiek tarpusavio santykius, tiek darbo rinkas, tiek ekonominio konkurencingumo parametrus, verslo modelius, grėsmių nacionaliniam ir asmeniniam saugumui pobūdį ir valdysenos sistemas.

Technologijų raida taip pat keičia ir galios pobūdį: ateityje vis daugiau politinės ir ekonominės įtakos turės technologijų kūrėjai ir valdytojai – tiek privačios kompanijos ar platformos, tiek valstybės, įsisavinusios lūžio technologijų potencialą. Svarbu pažymėti, kad lūžio technologiją gali sukurti ir mažos mokslininkų grupės, bet technologijai išvystyti ar paversti ją tarpdisciplinine reikia plataus mokslininkų tinklo pastangų. Šie pokyčiai diktuoja būtinybę ir Lietuvai siekti vystyti technologinį kūrybinį potencialą bei plėtoti nacionalinę mokslo, technologijų ir inovacijų ekosistemą.

Lūžio technologijų raida nėra linijinė, tad nuspėti jų atsiradimą ar prognozuoti jų poveikį – sudėtinga. Spartus technologijų vystymasis atveria naujus mokymosi būdus ir metodus, kurie gali skatinti švietimo proveržį, tačiau kartu kuria grėsmes bendruomenės tvarumui ir gali prisidėti prie švietimo nelygybės. Švietimui būtina kelti tokius ugdymo tikslus, kurie padėtų kurti visuomenės ir asmenybės integralumą technologijų kaitos sąlygomis. Sparti technologijų raida ir jos sąlygoti darbo pobūdžio pokyčiai kuria poreikį švietimo ir ugdymo sistemai užtikrinti galimybes – ir atitinkamus pajėgumus – nuolatiniam kompetencijų ir įgūdžių atnaujinimui bei darbuotojų persikvalifikavimui.

Technologijų raida taip pat gali atnešti radikalių pokyčių medicinos srityje: galimybę pritaikyti personalizuotą gydymą ir vaistus, auginti dirbtinius organus iš paties paciento ląstelių ar išgydyti vėžį. Kalbama apie robotikos, dirbtinio intelekto, nanomedicinos, virtualiosios ir papildomosios realybės, telemedicinos, biologinių jutiklių reikšmę. Tačiau kartu su šiais pokyčiais gali padidėti sveikatos priežiūros lygio atotrūkis tarp socialinių grupių, jei naujų aukštųjų medicinos technologijų kaštai būtų pernelyg dideli.

Kūrybinių sektorių ir kultūros paveldo skaitmenizacija gali atverti naujas humanitarinių mokslų, kūrybinių sektorių ir meno galimybes, pasiūlyti naujus savosios ir kitų kultūrų turinio, paveldo pažinimo būdus, prisidėti prie kultūros ir meno prieinamumo visuomenei. Kita vertus, tęsiantis medijų pasaulio transformacijai, kyla rizika, kad kultūros produktų sklaidą ir turinį vis labiau kontroliuos globalūs platintojai ir jų platformos, todėl nedidelėms valstybėms auga poreikis investuoti į savo kultūros sklaidą skaitmeninėje erdvėje ir ne tik.

Technologinė pažanga taip pat turės nevienareikšmį poveikį ir ekonomikos raidai. Pavyzdžiui, automatizacijos procesai gali reikšmingai padidinti verslo produktyvumą, tačiau jie kartu kelia didelę grėsmę rutininių užduočių ir vidutinės kvalifikacijos darbuotojų kategorijai. Automatizacijos procesas gali reikšti darbo rinkos poliarizaciją: ateityje dominuos nerutininės (ir gerai apmokamos) aukštos kvalifikacijos arba žemos (ir prastai apmokamos) kvalifikacijos darbo vietos. EBPO skaičiavimais, net 63 % Lietuvoje esančių darbo vietų ateityje gali būti automatizuotos – ši grėsmė yra ženkliai didesnė nei EBPO šalių vidurkis (45,6 %). Vidutinis Lietuvos darbo rinkos vertinimas čia neatspindi regioninės dimensijos: regionai yra ypač jautrūs automatizavimo rizikai.

Galiausiai, technologijų raida paveiks ir politinių procesų – įskaitant tarptautinės ir saugumo politikos – raidą. Pažangiųjų technologijų ir inovacijų diegimas valdysenos sistemose ateityje gali turėti ypač svarbų vaidmenį formuojant piliečių lūkesčius atliepiančią, įtraukią ir skaidrią politiką, stiprinant viešųjų paslaugų tiekimo sistemas ir decentralizuojant sprendimų priėmimo procesus. Kita vertus, pažangios technologijos gali būti panaudotos ir didesnei visuomenės kontrolei bei stebėsenai, žodžio laisvės suvaržymui, net visuomenės perauklėjimui. Tad žvelgiant iš tarptautinio saugumo perspektyvos galima prognozuoti, kad iki 2050 m. vis svarbesnė taps piliečių sveikatos ir biometrinių duomenų apsauga, robotų ir dirbtinio intelekto grįstų technologijų naudojimas karo kontekste ir kritinės junglumo ir duomenų valdymo infrastruktūros apsauga. Kartu, atsižvelgiant į esminį technologijų vaidmenį ekonominiam konkurencingumui, technologijų plėtos ir prekybos klausimai vis ryškės kaip geopolitinių konfliktų objektas.

Geopolitiniai poslinkiai

Aptartos globalios tendencijos keis ir valstybių tarpusavio santykius, tarptautinės galios balansą. Ateityje Vakarų valstybės sudarys vis mažesnę pasaulio ekonomikos ir populiacijos dalį, o tarptautinės politikos gravitacijos centras pamažu slinksis į globalius Rytus ir Pietus. Matomos kelios galimos tarptautinės sistemos raidos kryptys: fragmentacija į atsietus ir uždarus galios blokus; atviros, taisyklėmis grįstos tarptautinės tvarkos atsinaujinimas ir įtvirtinimas; didžiųjų galių bendradarbiavimas ir kartu konkurencija dėl tarptautinės tvarkos taisyklių ir institucijų nustatymo; hierarchinės, suverenumo ir nacionalinių interesų viršenybe grįstos tarptautinės tvarkos įtvirtinimas. Jau dabar matoma tiek didesnė Rytų ir Pietų valstybių interesų ir vertybių reikšmė globalioje politikoje, tiek vis ryškesni Vakarų valstybių santykių su Rytų ir Pietų regionais pokyčiai. Globalių Pietų ir Rytų santykinę galią dar labiau sustiprina

jų turimi žaliajam perėjimui reikalingi ištekliai ir ypač dominuojanti Kinijos pozicija kritinėse žaliosios energijos grandinėse, tam tikrų lūžio technologijų sektoriuose. Sunku tikėtis, kad ateities geopolitiniai poslinkiai bus paprasti, sklandūs ir harmoningi: kai kurios Rytų valstybės jau šiandien ginčija atviros, daugiašalio bendradarbiavimo institucijas ir normas, o Vakarų bendruomenės viduje egzistuoja skirtingos nuomonės dėl to, kokia turėtų būti ateities tarptautinė sistema.

Mažėjanti santykinė Vakarų demokratijų koalicijos galia ir potencialios skirtys šios bendruomenės viduje yra itin rimtas iššūkis Lietuvai. XX a. pabaigoje konsoliduota teise, taisyklėmis bei daugiašalio bendradarbiavimo principais grįsta tarptautinė tvarka sukūrė palankią aplinką stiprinti ir plėtoti Lietuvos valstybingumą, demokratinę santvarką, nacionalinį saugumą ir ekonominę gerovę. Šiai sistemai stabilumo teikė aukšta Vakarų valstybių, puoselėjančių demokratines vertybes ir atviros ekonomikos principus, galia, o siekis tapti aktyvia šios Vakarų politinės bendruomenės nare apibrėžė pamatinę Lietuvos užsienio ir saugumo politikos orientaciją nuo pat Nepriklausomybės atkūrimo.

Ateityje Lietuvai bus ypač svarbu įsitraukti į Europos ir JAV bendradarbiavimą ir jį palaikyti ginant ir atnaujinant demokratinėmis vertybėmis grįstą pasaulio tvarką. Transatlantinę vienybę išlaikyti padės, viena vertus, bendri konkurentai – visų pirma Kinija – ir, kita vertus, glaudūs JAV ir Europos ekonominiai, moksliniai ir kultūriniai ryšiai bei bendros institucijos. Nors Europa ir toliau kliausis JAV branduoliniu arsenalu, ji ateityje greičiausiai nebebus JAV užsienio politikos prioritetą, tad galima tikėtis, kad JAV ilgai sumažins savo karinį buvimą Europoje. Todėl Europa turės iš esmės pati rūpintis NATO europinės dimensijos galia ir investuoti į savo gynybinius pajėgumus. Dėl to sprendimai Europos Sąjungoje turės būti priimami greičiau, o ypač jų priėmimo taisyklės turės būti permąstytos, jei į ES įstos Ukraina, Moldova ir Vakarų Balkanų šalys. Todėl Lietuvai reikia turėti savo viziją apie ES ateitį, kurios pagrindu ji galėtų derėtis dėl naujos ES institucinės architektūros. Taip pat JAV ir Europos santykius bent jau vidutiniu laikotarpiu gali apsunkinti demokratijos krizė ir į valdžią pakliuvusios populistinės jėgos. Galiausiai, transatlantinę vienybę gali komplikuoti ir skirtingos ES bei JAV pozicijos dėl klimato kaitos valdymo, pramonės politikos ir technologijų reguliavimo. Lietuvai bus itin svarbu suprasti savo strateginių partnerių interesus kiekvienu šių klausimų ir konstruktyviai įsitraukti į bendrų sprendimų paiešką.

Transatlantinę vienybę Lietuvai bus ypač svarbi ir dėl ilgalaikės Rusijos grėsmės Baltijos regiono ir visos Europos saugumui. Rusijos karas Ukrainoje galutinai sugriovė tris dešimtmečius egzistavusią Europos saugumo architektūrą, o parama Ukrainai ir teisingos taikos Europoje atkūrimas reikalaus ilgalaikių ir vieningų Vakarų pastangų. Jau dabar Lietuva ir jos sąjungininkai turi mažinti savo pažeidžiamumą Rusijos hibridinių atakų atžvilgiu, rengtis potencialiam Rusijos galios vakuumui Globalių Pietų valstybėse, o ypač Kaukaze ir Centrinėje Azijoje, o prireikus – būti pasirengę stoti ir į tiesioginę karinę konfrontaciją su Rusija. Perspektyvoje iki 2050 m. negalima atmesti ir Rusijos byrėjimo ar separatizmo dalyje regionų scenarijaus. Nors tai pakirstų galimybę Rusijai mesti iššūkį Vakarams, Lietuva dėl to netaptų saugesnė. Iki 2050 m. į Rytus nuo Lietuvos gali atsirasti didelė nestabili zona, kurioje gali vykti pilietiniai karai, dėl kurių tektų spręsti cheminio ir branduolinio ginklo neplatinto, pabėgėlių ir kitus klausimus.

Šie Europos saugumo iššūkiai ateityje egzistuos kartu su kokybiškai naujomis dilemomis, kurias sąlygos technologijų raida. Robotikos, dirbtinio intelekto, gyvybės mokslų ir kosmoso technologijų pažanga gali reikšmingai išplėsti galimų konfliktų lauką ir pakeisti saugumo sampratą. Tokių precedento neturinčių iššūkių akivaizdoje Lietuvai bus svarbu kartu su partneriais formuoti ateities saugumo architektūrą, nepalaujamai rūpintis savo atsparumu.

Demokratijų nuosmukis

Nuo 2001 metų mažėja demokratinėmis laikomų valstybių skaičius – dabar jau daugiau nei pusė pasaulio gyventojų gyvena autokratijose. Šalyse menksta demokratijos kokybė, daugelyje valstybių auga gyventojų nepasitenkinimo demokratijos veikimu jausmas, yra nusivilta šios sistemos gebėjimu užtikrinti viešosios politikos rezultatus. Jei XX amžiaus paskutiniajame dešimtmetyje apie du trečdalius Europos, Šiaurės Amerikos, Šiaurės rytų Azijos ir Australijos gyventojų jautėsi patenkinti demokratija savo šalyse, tai šiandien taip nebėra. Nors šalyse, kur jauni žmonės patiria mažiau sunkumų rasti darbą, turi mažiau skolų, gali įsigyti būstą, turi mažesnę tikimybę susidurti su korupcijos ar diskriminacijos apraiškomis teisėsaugoje ar gaunant viešąsias paslaugas, jaunimo pasitenkinimas demokratija išlieka gana aukštas, apskritai didesnis nusivylimas pastebėtas jaunimo tarpe. Lietuva patenka tarp tų valstybių, kurių apie pusė gyventojų yra patenkinti demokratijos veikimu, o Lietuvos jaunimas yra labiau

ja patenkintas, nei vyresni žmonės. Nepasitenkinimas siejamas su nepasitikėjimu valdžios institucijomis ir tuo, kaip demokratija veikia praktiškai, geba atliepti žmonių socialinius lūkesčius.

Bendrai į nuosmukį linkusios tos demokratijos, kurios nėra tapę kokybiškomis: nors jose nominaliai veikia demokratijoms būdingos institucijos ir procedūros, tačiau nesusiformavusi stipri pilietinė visuomenė, stinga stiprių ir atsakingų politinių partijų, neužtikrintas teisės viršenybės principo laikymasis. Demokratijų silpnybės ir atvirumą linkę išnaudoti autokratiniai režimai, gilindami nepasitikėjimą politinėmis institucijomis, skatindami egzistuojančias takoskyras visuomenėse, organizuodami hibridines atakas ir kt. 2022 m. Rusijos pradėtas karas Ukrainoje – bene didžiausias išpuolis prieš demokratiją per pastaruosius dešimtmečius, jau pareikalavęs didžiulio aukų skaičiaus.

Valdymas tarpusavyje susietame pasaulyje tapo sudėtingesnis, daugiasluoksniškesnis, kadangi vis daugiau sprendimų priimama tarptautiniame lygmenyje, sprendimų priėmimo vis daugiau įtakos turi nevalstybiniai veikėjai, auga susidomėjimas dalyvaujamąsios demokratijos formomis, menksta tradicinės žiniasklaidos vaidmuo, stiprėja skaitmeninių, kartais poliarizuojančių, platformų įtaka. Kasdieniame gyvenime žmonėms darosi sunku atskirti tiesą nuo netiesos. Viena kitą sekančių krizių (klimato, pandemijos, ekonomikos, energetikos) ir didėjančio neapibrėžtumo akivaizdoje auga lūkesčiai valdžiai kaip saugumo ir stabilumo garantui. Ekonominiai sunkumai, kaip rodo ankstesnės demokratizacijos bangos, gali paskatinti nusivylimą ir socialinius konfliktus visuomenėse bei atvesti į valdžią populistines jėgas, kurios sudėtingoms problemoms siūlo „paprastus“ ir „efektyvius“ sprendimus. Viena tokių problemų – įvairėjanti ir auganti nelygybė.

Nepaisant dedamų pastangų nelygybę mažinti, teritorinė ir lyčių nelygybė visuomenėse išlieka, o kai kuriose srityse, kaip švietime, darbo rinkoje ir sveikatos apsaugoje, visuomenės nelygybė net gilėja. Auga pajamų, turto (ypač skaitmeninių technologijų, finansų sektoriuose) pasiskirstymo netolygumai pasaulyje, taip pat ir galimybės suvaldyti tokių reiškinių, kaip klimato kaita, pasekmes. Skaičiuojama, kad vienam procentui turtingiausių pasaulio gyventojų priklauso beveik pusė pasaulio turto. Visuomenės klestėjimui būtinoms sąlygoms – prieigai prie kokybiško švietimo, užimtumo ir sveikatos apsaugos, vis dar turi įtakos asmens lytis, amžius, etninė tapatybė, socialinė padėtis, gyvenamoji vieta ir kitos aplinkybės. COVID-19 pandemija apnuogino, o daugeliu atveju ir sustiprino egzistuojančias nelygybes. Europoje socialinės, energetinės nelygybės klausimai ypač aktualūs Pietų ir Rytų Europos valstybėms. Lietuva yra viena iš tų Europos šalių, kur pajamų nelygybė išlieka viena aukščiausių, apie ketvirtadalį gyventojų Lietuvoje gyvena patirdami skurdo riziką ar socialinę atskirtį.

***

Ateitį formuojančios tendencijos atskleidžia sudėtingą iššūkių ir galimybių tolesniam Lietuvos vystymuisi kontekstą. Kiekvienas iš aukščiau apžvelgtų pokyčių turės daugialypes pasekmes Lietuvos visuomenės raidai, socialinės atskirties dinamikai, šalies ekonominiam konkurencingumui, aplinkos būklei, švietimo ir sveikatos apsaugos sistemai, nacionaliniam ir gyventojų saugumui, kultūrinei Lietuvos tapatybei. Poreikis spręsti kylančius ateities iššūkius ir siekis realizuoti atsiveriančias galimybes neišvengiamai reikalaus strategiškos viešosios politikos, stiprių institucijų ir susitelkusios bendriems tikslams visuomenės.

Lietuvos transformacijos ir pastarųjų metų krizių valdymo patirtis suteikia pasitikėjimo, kad valstybė gali sėkmingai suvaldyti ir ateities pokyčius. Santykinai mažas Lietuvos dydis, platus sutarimas dėl esminių valstybės politikos orientyrų – suverenumo, demokratinių vertybių ir euroatlantinės integracijos – ir visuomenės gebėjimas mobilizuotis krizių akivaizdoje leidžia greitai reaguoti į pokyčius ir lanksčiai prisitaikyti prie naujų valstybės raidos aplinkybių. Tačiau, siekiant ne vien greitai reaguoti, bet ir aktyviai formuoti savo ateitį, reikalinga ir ilgalaikė, bendram darbui įkvepianti valstybės raidos vizija. Ją padėjo suformuoti hipotetiniai valstybės ateities scenarijai.

Valstybės ateities raidos scenarijai

Pateikiame sutrumpintus hipotetinių valstybės ateities raidos scenarijų tekstus, kurie buvo suformuoti kaip atspirties taškas valstybės vizijai parengti. Scenarijai – tai pasakojimas apie įsivaizduojamas, bet galimas Lietuvos ateitis 2050 m. Jie skirti parodyti, kaip skirtingai gali keistis pasaulis ateityje ir tai, kaip įvairūs pokyčiai gali paveikti sprendimus ir nusistovėjusias praktikas. Keturi scenarijai sukonstruoti tarp dviejų pasirinktų ašių. Pirmoji yra nuo silpnos demokratijos ir fragmentuoto, konfrontuojančio pasaulio iki klestinčios demokratijos. Antroji ašis yra Lietuvos švietimo plėčia prasme būklė. Scenarijai nėra nei ateities prognozės, nei vertybiniai teiginiai – tai veikiau atspirtį vizijos kūrimui ir analitiniam procesui suteikęs įrankis.

„Puikus naujasis pasaulis“. Saugumo aplinka regione ilgą laiką išlieka įtempta, šalyje nesprendžiamos įsisenėjusios socialinės, ekonominės atskirties problemos. Po rinkimų Lietuvoje valdžią įgauna kompetentinga, strategiškai pajėgi autokratinė valdžia. Ji paskelbia ryžtingą švietimo ir mokslo pertvarką ir nuosekliai įgyvendina viešojo valdymo, ekonominės politikos ir kitas reformas. Lietuva tampa aukštųjų technologijų kūrėja, specializuojasi dvejopos (civilinės ir karinės) paskirties technologijų vystyme, veikia pasauliniu lygiu konkurencingas universitetas. Švietimo įstaigose ypač klesti technologijos, inžinerija ir gamtos mokslai, o socialiniai ir humanitariniai mokslai menksta, yra ribojami ir tarnauja režimo reikmėms. Auga šalies ekonomika, vykdoma tikslinė imigracijos iš trečiųjų šalių politika, gera sveikatos apsaugos sistema padeda iš dalies stabilizuoti kai kurias neigiamas demografines tendencijas, tačiau išliekantis žemas gimstamumas ir susiformavusios amžiaus struktūros lemia tolesnį nuoseklų gyventojų skaičiaus mažėjimą. Sparčiai vystomi miestai ir infrastruktūra, šalyje egzistuoja didelė vidutinė klasė, skurdo rizika beveik išnyko. Įvairioms problemoms spręsti plačiai taikomi algoritmai ir naujausios technologijos – sveikatai palaikyti, nustatyti viešųjų paslaugų standartus, tame tarpe, valdyti ir kontroliuoti visuomenę ribojant jos laisves. Kiekvienas pilietis prisideda prie valstybės projekto, įgyvendindamas jam patikėtą funkciją.

„Šiaurinė žvaigždė“. Vakarų demokratijoms konsolidavus globalią įtaką ir pasiekus technologinių proveržių, regionas mėgaujasi stabilumu ir sąlyginiu saugumu. Lietuvoje klesti brandi demokratija – stiprios atstovaujamosios institucijos, į svarstymus plačiai įtraukiami piliečiai, todėl sprendimų priėmimas užtrunka, visgi, keičiantis vyriausybėms, išlaikomas strateginis nuoseklumas. Šalyje užtikrintas teisės viršenybės principas ir pagarba žmogaus teisėms. Valstybėje įgyvendinta ambicinga švietimo ir mokslo plėtros reforma, ugdymo procese įvykusi tikslų, gamtos ir socialinių bei humanitarinių mokslų integracija, o mokymasis visą gyvenimą – savaime suprantamas įprotis. Šalyje išplėtotą stiprią mokslo, technologijų ir inovacijų ekosistemą. Lietuvos vartotojai, verslas ir vyriausybė sutarė, kad technologinė-skaitmeninė ekonomikos transformacija privalo prisidėti prie žaliąjo perėjimo ir socialinių iššūkių sprendimo. Todėl sumažėjo visuomenės stratifikacija ir socialinė atskirtis, propaguojamas saikas. Didžioji dalis visuomenės gyvena miestuose ir priemiestinėse zonose, kur kiekvienas jaučiasi arti gamtos. Dėl palankaus politinio ir socioekonominio konteksto, kompleksiškos šeimos politikos, stabilizavosi gyventojų skaičius. Daugumą rutininių darbų atlieka robotai, todėl žmonės vis daugiau laiko skiria kūrybai – Lietuva yra atpažįstama kaip kūrybinės saviraiškos šalis. Tai, be kita ko, žmonėms padeda jaustis įprastus savo gyvenimą.

„Kapanojimasis“. Tarptautinę sistemą apibūrinant konkurencijos ir koegzistavimo dinamikai, Lietuva balansuoja tarp poreikio suvaldyti saugumo grėsmes ir noro išlikti konstruktyvia ir pragmatiška partnere Vakarams. Valdžių kaita šalyje pasižymi švytuoklės principu bei žema tarppartinio bendradarbiavimo, strateginio mąstymo kultūra, sprendimų priėmėjams niekaip nepavyksta susitarti dėl ilgalaikių valstybės raidos krypčių. Švietimo sistemoje dešimtmečiais tęsiasi nesibaigiančios reformos: kiekviena naujai atėjusi valdžia pateikia vis naują švietimo pertvarkos viziją, tačiau ji vis nepasiekia brandžios įgyvendinimo stadijos. Žemas mokslo finansavimas paskirstytas tarp daugelio universitetų ir tyrimų institutų yra pakankamas tik jų išgyvenimui, bet ne mokslo ir inovacijų plėtrai, todėl žinias ir technologijas perkame iš užsienio. Dėl stagnacijos švietime ir kitose srityse, Lietuvos pažanga ribota: atskiri individai ar projektai sužibą, bet esminio pokyčio jie nepadarą – šalis įstringa vidutinių pajamų

spąstuose. Lietuvos demografinė situacija tolydžio prastėja – nenuoseklus ekonominis augimas, nuolat kaitaliojama socialinė politika, nevykdoma viešųjų paslaugų plėtra bei neslūgstanti emigracija neleidžia stabdyti neigiamų demografinių tendencijų. Demokratija šalyje veikiau imituojama: formalios demokratinės procedūros veikia, bet turinio jose nėra – dauguma piliečių nusivylę ir nebemato prasmės jose dalyvauti.

„Amžinas įšalas“. Tarptautinei situacijai išliekant labai įtemptai, pradėjo eizėti ES vienybė, o šalyje įsivyravo režimas, žadantis stabilumą, saugumą ir ekonominę gerovę per gerų santykių su didžiuoju partneriu iš Rytų vystymą – o tam reikalingas „stiprus lyderis“ – Vadas. Vyriausybė centralizuoja valdžią, greta egzistuoja silpnas parlamentas ir nominali savivalda. Funkcionuoja biurokratinės, uždaros, „visada teisios“ valdžios institucijos, kurioms žmogus – tik mechanizmo sraigtelis. Švietimo sistema pajungta autoritarinei valdžiai, jos pagrindinė paskirtis – indoktrinavimas, socializavimas ir žmogiškojo resurso srautų valdymas. Stipri policija seka piliečius ir užtikrina žemą nusikalstamumą, tad daugumai piliečių tai teikia santykinės ramybės ir saugumo jausmą. Valstybės kritine infrastruktūra naudojasi didysis partneris, per jį vystoma ir šalies ekonomika. Visi turi teisę į darbą ir bazinį pragyvenimo minimumą, elgetaujančių šalyje nėra. Dėl sparčiai senstančios visuomenės priverstinai keliamas pensinis amžius. Valstybė ir jos institucijos skiepija poreikį asmeniui rūpintis šeima ir savimi tam, kad jam nekiltų noro dalyvauti politikoje. Tačiau asmuo turi ne tik teisę, bet ir pareigą reguliariai išreikšti lojalumą valstybei (Vadui).

***

Toliau dėstoma Lietuvos ateities vizija nėra tiesiogiai orientuota nei į vieną iš šių scenarijų. Nors kryptama link „Šiaurinės žvaigždės“ scenarijaus, tačiau ji buvo formuojama įtraukiant ir ekspertams bei visuomenei svarbius elementus iš kitų ateities galimų raidos scenarijų.

Valstybės ateities vizija

Kelrodė Lietuva: valstybė, kurioje norisi gyventi ir kurti. Valstybė, kurią norisi saugoti

Lietuvos valstybę kuria Lietuvos žmonės. Ir valstybės pažanga įmanoma tik kuriančių žmonių dėka. Kūrybą čia suprantame labai plačiai – kaip universalų principą, apimantį visas žmogiškos veiklos sritis, kaip tradicijos palaikymą ir jos interpretaciją, kaip kažko visiškai naujo sumanymą ir įgyvendinimą, pagaliau kaip tvarkos nenuspėjamame pasaulyje kūrimą. Kūryba suteikia žmogaus gyvenimui prasmės ir išsipildymo jausmą. Tam, kad galėtume kurti, būtina laisvė, taip pat meistriystė ir pasirengimas nuolat tobulėti, todėl pabrėžiame asmens įvairiapusiško išsilavinimo svarbą. Paties asmens pareiga ir atsakomybė yra atrasti savo pašaukimą, nuolat lavintis tam, kad galėtų laisvai rinktis gyvenimo kelią, nebijotų galimų sunkumų ir galėtų save iki galo realizuoti. O valstybės – sudaryti tam palankias sąlygas.

Mūsų atečiai ir gyvenimo gerovei taip pat svarbus natūralios ekosistemos išlaikymas, žmogaus ryšys su gamta, kurį išsaugoti technologinės civilizacijos sąlygomis reikia vis daugiau pastangų. Šis ryšys diskusijose su Lietuvos žmonėmis išryškėjo kaip esminis lietuviškosios tapatybės dėmuo, šalia kalbos, kultūros, istorijos. Buvimas šalia gamtos yra suprantamas kaip žmogaus gero gyvenimo sąlyga, papildanti jo socialinio ir ekonominio saugumo poreikius. Lietuvos ateitį matome kaip pažangios, inovatyvios šalies, kurioje rasta pusiausvyra tarp šiuolaikiniam žmogaus gyvenimui būtinų atributų ir natūralios gamtos. Švari, neužteršta gamta nėra savaime suprantama duotybė, todėl vienas iš kertinių mūsų siekių atečiai – išsaugoti ją žalią ir nenuniokotą, atkurti būtiną pusiausvyrą. Kartu tai atliepia europietiškos Lietuvos įsipareigojimą tapti klimatui neutralia šalimi iki 2050-ųjų metų.

Galiausiai, norime matyti žmogų, įsipareigojusį savo valstybei, savo politinei bendruomenei ir su ja susisaisčiusį. Vis labiau virtualėjančiame pasaulyje žmogaus ryšys su žmogumi, priklausymo konkrečiai vietai ir savo bendruomenei jausmas tampa kaip niekad svarbūs. Bendruomenė – tai ne tik tie, kurie dabar yra šalia, bet ir tie, kurie čia buvo iki mūsų, ir tie, kurie dar tik ateis. Su jais visais esame susiję per savo kalbą, istoriją ir tapatybę. Bendruomeniškumas – viena iš pagrindinių šios strategijos rengimo metu išryškėjusių vertybių, šalia laisvės ir kūrybos, pagarbos ir teisingumo, kuriomis, žmonių nuomone, turėtume vadovautis konstruodami savo ateitį. Todėl ateities vizijoje pabrėžiame glaudų abipusį ryšį tarp piliečio ir valstybės – siejamą pasitikėjimo ir atsakomybės, rūpesčio bei tarpusavio įsipareigojimo, besireiškiančio priimant kasdienes sprendimus ir nuolat ieškant dermės bei sugyvenimo, kuriant geresnę ateitį visiems. Norime, kad Lietuva taptų tokia valstybe, kurioje žmonės rinktųsi kurti savo gyvenimą – ir kurti jį tokį, kurį patys būtų pasirengę ginti.

Kelrodė Lietuva – įkvėpimas mums patiems: susikurti svajonių gyvenimą čia, savame krašte, savoje valstybėje pradedant veikti jau šiandien. O tuomet – savo pavyzdžiu ir kitus skatinti siekti gražesnio, prasmingesnio gyvenimo ir sugyvenimo su aplinka.

Lietuva, realizavusi viziją 2050-aisiais:

Yra atpažįstama kaip brandžios demokratijos valstybė su stipria demokratine politine kultūra. Dauguma piliečių pasitiki savimi, vienas kitu ir savo valstybe, yra aktyviai įsitraukę į bendrą reikalą – savo valstybės kūrimą. Jos valdysena yra strategiška, lanksti ir efektyvi, paremta atvirumo ir skaidrumo principais. Visiems suteiktos lygios galimybės dalyvauti svarstymuose, viešosios politikos sprendimai priimami remiantis įrodymais ir ateities įžvalgomis, atsižvelgiant į visuomenės vertybes ir siekiant bendrojo gėrio. Bendruomenę vienija kultūra, matoma kaip strateginis valstybės tapatybės pamatas.

Yra stipri, atspari ir kūrybinga šalis, nes kiekvienas jos gyventojas yra išsilavinęs ir pasirėngęs atečiai. Kiekvienas žmogus yra atsakingas už savo visapusišką išsilavinimą, integralią raidą. Jis geba prisitaikyti prie nuolat kintančios aplinkos, gali laisvai rinktis gyvenimo kelią, pasirūpinti savimi ir nestokoja atidumo kitam. Reikalui esant, jis gali atsiremti į savo bendruomenę, kuri paremta sugyvenimo ir solidarumo tarp kartų principais. Valstybė rūpinasi žmonių teisės į socialinę gerovę užtikrinimu.

Užima kertines pozicijas globalios vertės grandinėse, nes ji kuria ir eksportuoja pasaulinio lygio žinias bei inovacijas. Lietuva yra patraukli talentams šalis, nes čia yra sukurtos galimybės prasmingam darbui ir visaverčiam gyvenimui, buvimui arti gamtos. Vystydama ekonominę veiklą, Lietuva tausoja savo ir planetos aplinką bei pagrindinį savo pačios turtą – žmones. Lietuva yra erdvė įvairiems būdams kurti vertę, nuolat mokytis, rasti naujas idėjas ir eksperimentuoti, jaustis reikalingu visais amžiaus tarpsniais.

Yra aktyvi ir konstruktyvi tarptautinės sistemos veikėja. Ji geba numatyti, pasirengti ir atlaikyti įvairius išorinius sukrėtimus vis labiau nenusipėjamame pasaulyje, nuo jų atsigauti bei tapti stipresne. Taip pat geba tiksliai paremti savo partnerių pastangas atnaujinti ir plėsti vertybėmis grįstą tarptautinę tvarką ir yra pajėgi sutelkti vakarietiškoji demokratijų koalicijų veiksmus savo lyderyste ir pavyzdžiu. Lietuvos žmonės jaučiasi valstybės užsienio politikos bendrakūrėjais ir partneriais.

Yra šalis, kur gali greitai pasiekti tai, ko reikia žmogaus gerovei. Išvystytas susisiektimas šalies viduje ir su išorės pasauliu bei pažangi skaitmeninė infrastruktūra leidžia žmogui lengvai ir greitai pasiekti reikalingas viešąsias, komercines paslaugas, dalyvauti šalies kultūriniame, ekonominiame ir socialiniame gyvenime, nepriklausomai nuo savo gyvenamosios vietos. Šalis vystoma subalansuotai ir darniai, žmogus yra arti gamtos, kur jis bebūtų, jam garantuota nerašyta teisė į sveiką, švarią ir gražią aplinką.

Tam, kad ši vizija būtų įgyvendinta, būtinas požiūrio į save keitimas, kuris turi virsti veiksmu, valia ir nuosekliu darbu. Esame stipri tauta, išlikusi per amžius – esant reikalui, gebame mobilizuotis ir susitelkti bendriems tikslams, lanksčiai prisitaikyti prie kintančių aplinkybių. Jos ir dabar panašios į audringą jūrą – tačiau tikime, kad mūsų kelionė per ją siekiant šios vizijos, kaip kelrodės žvaigždės, įgyvendinimo, gali būti sėkminga.

Lietuva turi į ką atsiremti: jau esame brandžios demokratijos valstybė, pilnavertė Vakarų demokratinės bendruomenės narė, su pakankamai aukšta visuomenės parama demokratinei sistemai. Valstybėje susiformavo patikimas profesionalų sluoksnis, galintis sėkmingai veikti viešajame ir privačiąjame sektoriuose, gerai institucionalizuotos strateginio planavimo, teisėkūros ir kitos valstybės valdymo sistemos. Spartus ekonomikos augimas leido pasiekti šalies ekonominę pažangą, žemą absoliutaus skurdo lygį. Lietuva turi keletą stiprių pasaulyje pripažintų universitetų, į technologinę plėtrą ir taikomuosius tyrimus orientuotų tarptautinio lygmens mokslo centrų, palankias sąlygas kurti startuolius. Šalyje yra daug išsilavinusių, kūrybingų ir išradingų žmonių. Stiprėja suvokimas, kokia yra kultūros lauko strateginė svarba valstybės gyvenimui.

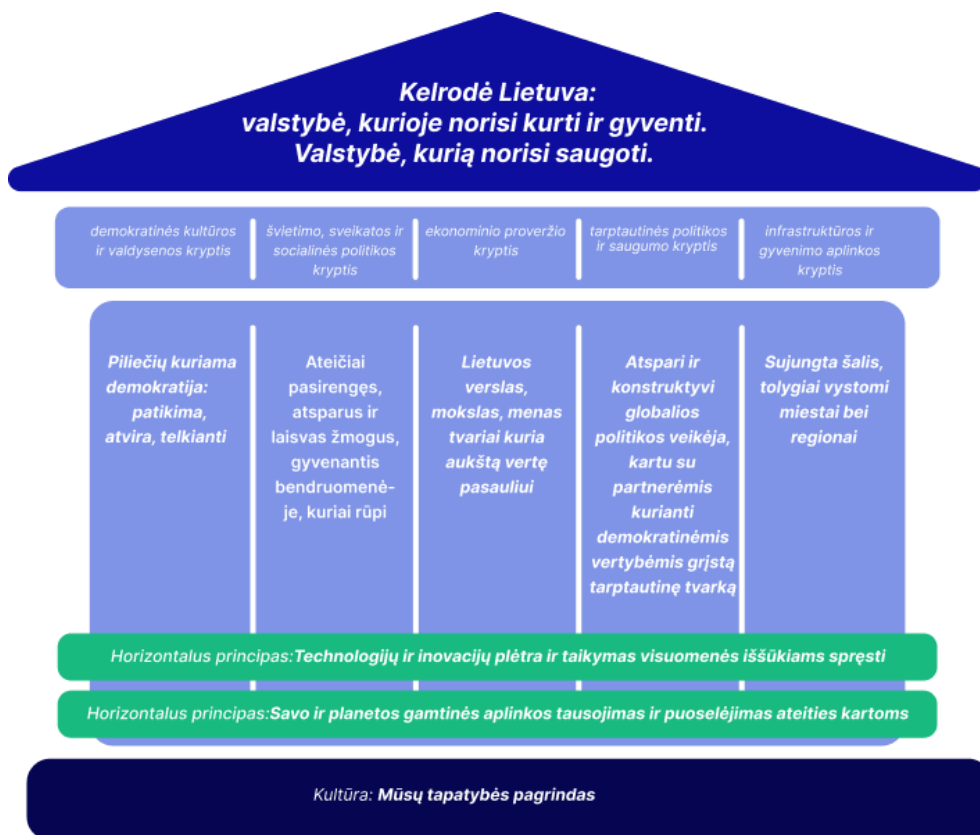
Kultūra yra šios vizijos pamatas. Ji čia matoma kaip mus jungianti simbolių ir prasmių, kuriomis mes mąstome, visuma, apibrėžianti asmens santykį su pačiu savimi, kitais ir pasauliu, atspindinti vertybines nuostatas, įsitikinimus, gyvenimo praktikas. Kultūros paveldas, profesionalioji kūryba ir naujosios raiškos formos yra mūsų praeitis, dabartis ir ateitis, tarp kurių vyksta nuolatiniai mainai. Šių trijų segmentų kūrybinė sąveika su išore ir yra tai, dėl ko Lietuva išlieka gyvybinga, kūrybinga ir atpažįstama pasaulyje. Tačiau kultūra kartu yra atspirties taškas ir būdas mąstyti – pažinti savo tradicijos vertę, kritiškai permąstyti save dabarties ir istorijos tėkmės akivaizdoje, amžinąsias vertybes atrasti avangardinėmis priemonėmis ar užčiuopti kažką išties naujo ateities horizonte. Galimybės kultūrai klestėti užtikrinimas yra šios vizijos įgyvendinimo sąlyga, padėsianti išlaisvinti kūrybines visuomenės galias ir judėti link naujos gyvenimo kokybės.

Kultūra neišvengiamai susijusi ne tik su bendra mūsų tapatybe, bet ir su mūsų gebėjimu susikalbėti tiek tarpusavyje, užtikrinant demokratijos kokybę, tiek su išorės partneriais. Tarp formalųjų demokratinių institucijų ir politinės, pilietinės kultūros turi egzistuoti natūrali dermė. Tikime, kad galime būti valstybe, kuri ne tik brangina savo istoriją, paveldą, bet ir visuomenės puoselėjamomis vertybėmis yra artima Vakarų demokratijų vertybėms. Šios vizijos rengimo procese bendrakūrėjai kaip mūsų atečiai svarbias vertybes išskyrė ne tik kūrybiškumą, bet ir:

- laisvę,
- bendruomeniškumą,
- pagarbą,
- teisingumą.

Visos jos integruotos į šios vizijos siekius ir pagrindines kryptis jai įgyvendinti. Norime, kad taptume laisva, kuriančia, išmintingų žmonių bendruomene, kurioje vyrauja teisingumas, tarpusavio pagarba ir pasitikėjimas. Tai yra būtina sąlyga visiems norimiems pokyčiams valstybėje įgyvendinti.

***

Šios vizijos rengimo metu išryškėjo penkios pagrindinės šalies raidos kryptys – strateginės ambicijos, kurios nusako reikalingus pokyčius, kurie padėtų įgyvendinti šalies viziją. Pirmoji – demokratinės kultūros ir valdysenos pokyčių kryptis, nusakanti, kaip turėtų keistis mūsų valdymo sistema, siekiant demokratijos šalyje kokybės. Antroje, švietimo, sveikatos ir socialinės politikos pokyčių kryptyje kalbama apie ateities visuomenę – pokyčius, kurių reikia, norint, kad Lietuvos žmonės būtų išsilavinę, sveiką ryšį su savimi ir aplinka turintys, ir kurie, reikalui esant, galėtų atsiremti į daugiasluksnį socialinio saugumo tinklą. Ekonominės politikos pokyčių kryptyje apibrėžiamos sąlygos, kurių reikia, kad Lietuva galėtų pereiti prie aukštos vertės kūrimo, taip pat įgyvendinti socialiai teisingą žaliąjį perėjimą bei sukurti sidabrinę ekonomiką. Tarptautinės politikos ir valstybės saugumo pokyčių kryptyje atspindimi pokyčiai, reikalingi pasiekti valstybės atsparumą bei nusakantys veikimo išorinėje erdvėje principus. Infrastruktūros bei gyvenamosios aplinkos pokyčių kryptis apibrėžia, kaip turėtų būti vystomas susisiekimas, miestai ir regionai, kad žmogus galėtų turėti geras gyvenimo sąlygas visoje Lietuvoje. Šiose strateginėse ambicijose išdėstyti siekiami pokyčiai toli gražu neišsemia visų veiksmų ir iniciatyvų, kuriuos valstybė turės įgyvendinti ateityje, tačiau čia siekta atspindėti svarbiausius reikalingus pokyčius. Strateginės ambicijos taip pat yra tarpusavyje labai susiję – pokyčiai vienoje srityje neišvengiamai darys poveikį ir kitai, pvz., geresnis valdymo sistemos veikimas aktualus ir socialinei, ekonominei plėtrai, ir valstybės veikimui tarptautinėje srityje, arba išsilavinęs, visą gyvenimą besimokantis, demokratiškas vertybes išpažįstantis žmogus yra pagrindinis piliečių kuriamos demokratijos veikėjas, aukštos vertės kūrėjas ir pan.

Kiekvienoje iš jų, taip pat ir jų įgyvendinimui reikalinguose kelrodžiuose integruoti horizontalūs gamtinės aplinkos tausojimo bei technologijų bei inovacijų taikymo principai, dėl kurių egzistavo platus sutarimas diskusijų metu. Horizontalūs principai suprantami kaip valstybei visose politikos srityse aktualūs klausimai, kurių tinkamas išsprendimas yra valstybės pažangos sąlyga arba pažangą skirtingose srityse

įgalinantis veiksnys. Gamtinės aplinkos tausojimo principas apima ne vien klimato kaitą, bet ir bioįvairovės saugojimą, ekosisteminio mąstymo svarbą, santykį su gamta ir planeta. Kartu, šis principas akcentuoja ne vien tausojimo, saugojimo, grėsmių valdymo darbotvarkę, bet ir Lietuvos gamtinės aplinkos puoselėjimą ateities kartoms. Gamtinės aplinkos tausojimas ir puoselėjimas priklauso nuo sudėtingos demografinių, ekonominių, socialinių, vertybinių ir geopolitinių veiksnių visumos. Žaliojo perėjimo darbotvarkė apima visas valstybės sritis ir reikalauja intensyvaus tarpinstitucinio bendradarbiavimo ir sutelktų valstybės institucijų, privataus sektoriaus ir pilietinės visuomenės pastangų.

Kitas – „technologijų“ ir „inovacijų“ horizontalusis principas suprantamas plačiai, ne vien per aukštųjų ar „kietųjų“ technologijų prizmę – pvz., taip pat ir socialinės inovacijos. Akcentuodami „visuomenės iššūkių“ sprendimą siekiame pabrėžti, kad technologijų plėtra neturėtų būti savitikslių ar suprantama siaurai (pvz., vien kaip ekonomikos augimo variklis). Kartu, šis principas apima įsipareigojimą valdyti su technologine kaita susijusias rizikas (pvz., gyventojų psichinei ir fizinei sveikatai, socialiniams santykiams ir visuomenės atskirčiai) ir užtikrinti, kad technologijų ir inovacijų naudojimas nekeltų naujų iššūkių (pvz., automatizacijos grėsmė, nevaldoma dirbtinio intelekto plėtra, netinkamas genų inžinerijos taikymas, natūralių planetos procesų sutrikdymas ir t.t.). Projekto dalyviai ir bendrakūrėjai plačiai sutarė, kad technologijos yra fundamentalus visų valstybės veiklos sričių kontekstas. Kartu jie pabrėžė, kad technologijų plėtros klausimais Lietuvoje trūksta bendro požiūrio, o kokybiškai technologijų ir inovacijų ekosistemos raidai neužtenka vien paskirų skaitmenizavimo pastangų.

Siekiant įgyvendinti šią Lietuvos ateities viziją, reikalinga valdžios institucijų lyderystė: sutelkta valia ir nuoseklumas siekiant užsibrėžtų tikslų, pažangi teisėkūra, gebėjimai įgyvendinti pažadus, o kartu ir gebėjimas geriau suprasti bei atliepti žmonių poreikius. Todėl pirmiausia pabrėžiame strategišką, atviros ir lanksčios valdysenos svarbą. Tačiau tam, kad ši vizija išties būtų realizuota, reikia ne tik valdžios institucijų veikimo, bet ir akademinio, verslo, nevyriausybinių sektoriaus atstovų, medijų ir pilietinės visuomenės įsitraukimo. Vizijos teksto prieduose pateikiame strateginių ambicijų įgyvendinimui reikalingų kelrodžių lenteles. Iš šiuose kelrodžiuose numatytų iniciatyvų atrinkus svarbiausias, turinčias įtakos daugiau nei vienai sričiai reikalingas iniciatyvas buvo parengtas svertinių iniciatyvų žemėlapis – svertinis kelrodis, kurį skirstome į sąlygines „atsparumo“ ir „pažangos“ darbotvarkes. Pirmoji nusako, kokie būtini pokyčiai turi įvykti, kad Lietuva galėtų judėti pirmyn ir siekti proveržio ir klestėjimo ateityje.

Strateginės ambicijos ir kelrodžiai

Piliečių kuriama demokratija: patikima, atvira, telkianti

Lietuvos valstybės sėkmė ateityje didele dalimi priklausys nuo to, kiek reaguojant į kintantį ateities kontekstą gebės prisitaikyti jos valdysena ir garantuoti viešosios politikos rezultatus, bei kiek stipri bus mūsų pilietinė visuomenė. Neapibrėžtumų ir iššūkių kupiname pasaulyje *pasitikėjimas* savimi, vienas kitu ir savo aplinka tampa viena iš svarbiausių vertybių ir siekių ateičiai. Pasitikėjimas – tai mūsų visuomenių egzistavimo bei demokratinių institucijų legitimumo pagrindas. Jis leidžia drąsiau pasitikėti nežinomybę ir neapibrėžtą ateitį. Be pasitikėjimo socialinis kontraktas tampa sunkiai įmanomu. Pasitikėjimui valstybe kurti reikalingos stiprios, patikimos ir skaidrios institucijos. Kintantis ateities horizontas valdžios institucijas taip pat verčia iš naujo permąstyti savo vaidmenį ir veikimo būdus. Visų pirma jos turi gebėti naviguoti neapibrėžtume ir telkti visuomenę bendriems tikslams: pradedant ekonominės, socialinės gerovės kūrimu ir baigiant krašto gynyba. Kartu – gebėti atliepti piliečių poreikius ir užtikrinti apčiuopiamus viešosios politikos rezultatus, pasitelkdamas platesnį priemonių spektrą, nei vien tik reguliavimas. Atsižvelgiant į mažėjantį gyventojų skaičių Lietuvoje ir ribotus išteklius, tampa itin svarbu veikti efektyviai, ieškoti naujų ir veiksmingesnių sprendimų, sudaryti erdvės eksperimentavimui ir bendrakūrybai. Pasitikėjimas taip pat susijęs ir su bendru kultūriniu visuomenės pagrindu, mūsų tarpusavio pasitikėjimu ir bendruomenių saitais.

Todėl žvelgiant į ateitį ir siekiant pasitikėjimo valstybėje stiprinimo, pagrindiniai pokyčiai, reikalingi valstybės valdyme, turėtų apimti tris kryptis, tai:

- **strategiškas, lankstus ir efektyvus valdymas**, kurį siejame su stipriomis valstybės institucijomis, gebančiomis numatyti būsimus pokyčius, tinkamai nustatyti vystymosi prioritetus ir juos nuosekliai įgyvendinti, bendradarbiaujant su kitais veikėjais;
- **valdymo sistemos atvirumas, skaidrumas ir pagarba įvairovei**, kurį suprantame kaip valdžios atvirumą ir pasitikėjimą žmonėmis, bei būtinybę įtraukti suinteresuotąsias šalis į viešosios politikos sprendimų priėmimą nuo pat viešosios politikos problemos apibrėžimo iki viešosios politikos vertinimo;
- **kultūros vaidmens valstybėje stiprinimas**, ją matant kaip mūsų tapatybės permąstymo, bendruomenių sątų stiprinimo, tarpusavio susikalbėjimo skatinimo ir geresnio gyvenimo kūrimo pagrindą.

Strateginę ambiciją realizavusioje Lietuvoje:

Dauguma Lietuvos piliečių pasitiki valdžios institucijomis, kurios veikia lanksčiai ir patikimai, yra strategiškai ir inovatyvios. Lietuvos demokratinė valdymo sistema pasižymi sklandžia valdžios grandžių sąveika, joje įgyvendintas stiprus visapusės (tiek horizontalios, tiek vertikalios) atskaitomybės principas, užtikrintas racionalus galių ir funkcijų pasiskirstymas bei valdymo struktūrų ir procesų efektyvumas. Valdžios institucijos geba nustatyti strateginius prioritetus ir nuosekliai juos įgyvendinti. Sprendimų priėmime taikomas subsidarumo principas, susiformavusi konsensuso politinė kultūra. Stiprios ir kompetentingos institucijos geba patenkinti joms keliamus lūkesčius ir įgyvendinti duotus pažadus. Savo kasdiniame darbe jos vadovaujasi tokiais vertybinėmis nuostatomis, kaip gebėjimas atliepti žmonių poreikius, patikimumas, atvirumas, integralumas (bendro viešojo intereso pirmenybė prieš privačiuosius), sąžiningumas, teisės viršenybės principas.

Valstybės tarnyba stipri ir profesionali, darbas valstybei – prestižinis. Savo veikloje ji taiko ateities įžvalgų metodus, priimdama sprendimus remiasi įrodymais ir duomenimis, į sprendimų priėmimą įtraukia įvairias suinteresuotas šalis, siekdama geriau suprasti ir atliepti gyventojų lūkesčius viešajai politikai. Pažangios technologijos ir duomenys yra etiškai integruoti į sprendimų priėmimo procesus. Skaitmeninės technologijos pasitelkiamos viešųjų paslaugų teikimui, kas leidžia turėti efektyvesnes, į vartotoją orientuotas paslaugas ir ilgainiui pasiekti skaitmeninę valdžią. Nuolat sekamos ateities technologijos ir vertinami jų nešami pokyčiai. Pakitusi viešojo sektoriaus kultūra: jai būdingas kūrybiškumas ir naujų galimybių paieška, plačiau aprėpiantis žvilgsnis, geresnis tarpusavio bendradarbiavimas ir sąveika su kitais veikėjais. Nuolat kintančioje aplinkoje vyksta reguliari valdžios institucijų, jų siekiamų tikslų ir veiklos procesų peržiūra, siekiant užtikrinti, kad jie atitiktų laiko dvasią

ir viešojo gyvenimo poreikius. Viešosios politikos inovacijos ir eksperimentavimas, naujų technologijų pasitelkimas eina drauge su perteklinio, tikslų nebeatitinkančio reguliavimo atsisakymu, platesnio viešosios politikos priemonių spektro naudojimu. Valdymo sistemai būdinga orientacija į ateitį, išankstinis pasirengimas galimoms krizėms ir jų valdymui.

Visiems Lietuvos piliečiams – nepriklausomai nuo amžiaus, gyvenamosios vietos, socialinės padėties, fizinių galimybių, etninės priklausomybės ir kitų asmens tapatybės bruožų, sudarytos lygios galimybės įsitraukti į viešosios politikos klausimų svarstymą nuo pat pradžių. Valdžios institucijos ir piliečiai siejami abipusio pasitikėjimo ir atvirumo santykio. Valdžios institucijos aktyviai ieško būdų, kaip piliečius įtraukti į valstybės gyvenimą. Tuo tikslu plėtojami atviros valdžios principai – skaidrumas, atskaitomybė, suinteresuotų šalių įtraukimas, kur įmanoma – dalyvaujamosios demokratijos formos. Institucionalizuota profesionali viešoji komunikacija, suprantama kaip valdžios institucijų pareiga teikti informaciją žmonėms, išklausyti ir atliepti piliečių lūkesčius veikiant vardan viešojo gėrio, pasirenkant į auditoriją orientuotus komunikacijos būdus. Valdžios įstaigų pateikiama informacija žmonėms yra lengvai randama, suprantama ir jie ją pasitiki.

Dedamos pastangos į valstybės reikalus labiau įtraukti viešajame gyvenime menčiau atstovaujamas grupes, nepamiršti šalies etninės įvairovės, diasporos. Didžioji dauguma Lietuvos piliečių save suvokia kaip aktyvius politinės sistemos dalyvius, nevyriausybinių organizacijų, įvairios bendruomenės ir asociacijos įsitraukę į valstybės reikalus. Įdiegti atviros valdžios principai, bendrai kuriami sprendimai duoda geresnę viešosios politikos rezultatų kokybę. 2050-aisiais dauguma Lietuvos piliečių jaučiasi savo valstybės šeimininkais, aktyviai dalyvauja rinkimuose ir viešųjų klausimų svarstymuose. Klesti stipri demokratinė politinė kultūra.

Lietuvos žmonės turi visas galimybes įsitraukti į kultūrines veiklas. Sudarytos sąlygos kultūros įvairovei reikštis viešajame gyvenime. Kultūros lauko potencialas pasitelkiamas demokratinės savimonės ugdymui, bendruomenių sątų stiprinimui, santykio su identitetu apmąstymui, ateities kūrimui. Nuo mažens ugdomas poreikis profesionaliajai kultūrai, tarp kurios ir kasdienės kultūros yra daug laiptelių bei įvairovės. Valstybė sudariusi sąlygas žmonėms įsitraukti į kultūrines veiklas, kurios suprantamos kaip viena iš gero gyvenimo sąlygų.

Realizuodama šią ambiciją, Lietuva:

Strategiškos, lanksčios ir efektyvios valdžios srityje:

- Peržiūrės valdymo sistemos institucijų veikimą, stiprins (horizontalios ir vertikalios) atskaitomybės principų veikimą, diegs subsidiarumo principą, plėtodama partnerystes su nevyriausybiniais ir privačiais sektoriais, bendruomenėmis, sutars dėl funkcijų, kurias jos galėtų įgyvendinti pačios, kartu nustatant reikalingus kokybės standartus.
- Užtikrins ilgalaikių strateginių prioritetų įgyvendinimą, reformų pagrįstumą. Plėtos ateities įžvalgų ekosistemą, plės viešojo sektoriaus bendradarbiavimą su mokslinių tyrimų institucijomis, analitiniais ir tyrimų centrais. Stiprins įrodymais grįstą valdymą – *ex ante* ir *ex post* vertinimų sistemas. Stiprins viešojo sektoriaus lankstumą, gebėjimą prisitaikyti prie kintančių aplinkybių. Sieks, kad vyktų nuolatinė ateities konteksto, siekiamų tikslų, galiojančių teisinių nuostatų, nusistovėjusių papročių ir metodų peržiūra, kad tai, kas nebeatitinka gyvenimo poreikių, būtų atnaujinta arba panaikinta.
- Investuos į šalies IT sektorių ir duomenų apdorojimo sistemas, siekdama į vartotoją orientuotos e-valstybės. Nuolat vykdys naujų skaitmeninių technologijų stebėseną ir jas etišškai taikys sprendimų priėmimui. Standartizuos viešąsias paslaugas vadovaujantis „skaitmeninės iš principo“ valdžios koncepcija, judėdama sąveikumo ir integruotų sistemų link.
- Suformuos profesionalią, stiprią, konkurencingą valstybės tarnybą. Nustatys jai lūkesčius ir reikalavimus, suformuos patrauklias darbo sąlygas. Ugdys valstybės tarnybos lyderystės, analitinės, darbo su duomenimis ir su suinteresuotomis šalimis kompetencijas, skaitmeninius įgūdžius, gebėjimus inovuoti, vystys sisteminių požiūrį ir tarpsektorinį bendradarbiavimą.
- Viešajam sektoriui taikys atskaitomybės, veiklos efektyvumo ir poveikio (rezultato) reikalavimus, kartu suteikdama daugiau laisvės bei autonomijos įgyvendinant tikslus. Sieks, kad valstybės tarnyba teiktų prasmės pojūtį ir teigiamą motyvaciją. Formuos kitokią viešojo sektoriaus kultūrą – kūrybingą, nukreiptą į naujų galimybių ir veiksmingesnių sprendimų paiešką, orientuotą į žmogų.

- Stiprins gebėjimus numatyti, pasirengti ir valdyti krizes, atremti hibridines atakas ir kitą agresiją.

Atvirumo, skaidrumo ir pagarbos įvairovei srityje:

- Institucionalizuos viešąją komunikaciją, kad ji būtų profesionali, patikima (paremta duomenimis ir įrodymais), tarnautų atviros valdžios principams, sumaniai išnaudotų technologines naujoves, kiek įmanoma, būtų atskirta nuo politinės komunikacijos, tarnautų kaip atsvara dezinformacijai. Taikys priemones, skirtas geriau pažinti visuomenę ir atliepti jos lūkesčius, atitinkamai pritaikant viešąją komunikaciją.
- Sieks lygių galimybių visiems piliečiams dalyvauti svarstymuose, atsižvelgiant į Lietuvoje egzistuojančią įvairovę. Vystys dalyvaujamąsias demokratijos formatus – tiek nacionaliniu, tiek vietos lygiu, ieškos kitų inovatyvių būdų, kaip įtraukti į sprendimų priėmimą įvairias piliečių grupes, ypač jaunąją kartą, ieškodama kūrybingų viešosios politikos problemų sprendimų, pritaikytų vietos kontekstui.
- Taikys priemones, skatinančias pagarbą vakarietiškomis demokratinėmis vertybėmis, pilietiškumui, bei, tikėtina, augsiančiai visuomenės įvairovei.

Kultūros ir bendruomenių saitų stiprinimo srityje:

- Sudarys sąlygas bendruomenių saitams stiprėti, kultūrinėms veikloms plėtotis, kritiškai apmąstyti viešąjį gyvenimą.
- Įgyvendindama valstybės kultūros politiką, numatys priemones, kaip valstybė kartu su piliečiais galėtų kurti, palaikyti ir skatinti kuo įvairesnes kultūrinės raiškos formas ir būdus, sudarydama sąlygas žmonėms į jas įsitraukti. Stiprins kultūros, kaip strateginio valstybės išteklių vaidmenį, taip pat ilgalaikių kultūros politikos programų integraciją su socialinės, švietimo, ekonominės politikos programomis.

Ateičiai pasirengęs, atsparus ir laisvas žmogus, gyvenantis bendruomenėje, kuriai rūpi

Visuomenės įgalinimas ir socialinio saugumo tinklo – viešųjų paslaugų, teisinės bazės ir bendruomenių visumos, pasirūpinančios žmogumi jam susidūrus su sunkumais – plėtra yra „Lietuva 2050“ švietimo, socialinės ir sveikatos politikos ambicijos pamatas. Šios sritys yra glaudžiai susijusios ir sąveikauja tarpusavyje: socialinis teisingumas užtikrina, kad visi turėtų vienodą starto liniją ir vienodą viešųjų paslaugų prieinamumą, įskaitant ugdymą ir švietimą. Išsilavinimas įgalina visuomenę ir sėja toleranciją įvairovei taip dar labiau užkirsdamas kelią socialinei atskirčiai, kuriai mažėjant gerėja ir visuomenės sveikata.

Pasaulis keičiasi, mūsų visuomenė sparčiai sensta, mažėja valstybės gyventojų skaičius, vis dar yra išlikusi didelė socialinė atskirtis. Kartu auga žinių ir kūrybos, kaip gerovės šaltinių, svarba. Tai lemia, kad ypatingai svarbus tampa žmogaus *visapusiškas išsilavinimas, atsparumas, gebėjimas pasirūpinti* savimi ir kitais, kuriems pagalbos prireikia. Išsilavinimą suprantame ne tik kaip ateičiai reikalingų žinių ir įgūdžių įgijimą bei nuolatinį atnaujinimą, bet ir kritinio mąstymo bei kūrybiškumo lavinimą, taip pat sveikatos, finansinį, ekologinį raštingumą. Kad Lietuvoje galėtų skleistis visapusiškos, kūrybingos ir ateičiai pasirengę asmenybės, būtina sukurti tinkamas socialinio ir ekonominio saugumo sąlygas. Tai apima vienodą starto liniją visiems – ypač švietime ir sveikatos apsaugoje. Kiekvienas asmuo turi pats prisiimti atsakomybę už savo visapusišką išsilavinimą ir sveikatą, o bendruomenės ir valstybės atsakomybė – sudaryti tam reikalingas sąlygas. Saugumo jausmas ir žinojimas, kad prireikus galima atsiremti tiek į savo bendruomenę, tiek į integruotas valdžios institucijų teikiamas socialinės apsaugos ir sveikatos priežiūros paslaugas – itin svarbus. Aukštas socialinis kapitalas yra atsparios ir klestinčios visuomenės pamatas, todėl įtraukių bendruomenių stiprinimas yra vienas iš svarbiausių visuomenės pokyčių prioritetų. Siekiant atstatyti visuomenės demografinę pusiausvyrą, taip pat svarbu sudaryti gyventojams sąlygas kurti šeimas, jaustis pilnaverčiais visuomenės nariais visais gyvenimo etapais ir užtikrinti į Lietuvą kurti gyvenimo atvykstančių žmonių integraciją.

Todėl siekiant įgalinti Lietuvos visuomenę ne tik drąsiai žvelgti, bet ir drąsiai žengti į ateitį, būtina įgyvendinti pokyčius trijose pagrindinėse srityse, tai:

- **ateičiai ir prasmingam gyvenimui pasirengusio asmens ugdymas**, kuris pirmiausiai yra sietinas su švietimu ir ugdymu, tačiau neapsiriboja vien formaliąja Lietuvos švietimo sistema, ir kurio tikslas yra įvairiapusiškos, turinčios sveiką savivertę, atsparios sunkumams, empatiškos ir nuolat besimokančios asmenybės įgalinimas;
- **sąlygų, reikalingų saugiam ir sveikam gyvenimui užtikrinimas ir plėtra**, suteikiant visiems vienodą starto liniją ir prieigą prie kokybiškų viešųjų paslaugų, keliant bendrąjį socialinės gerovės standartą šalyje ir įtraukiant bendruomenes į daugiasluoksni socialinio tinklo, apimančio socialinę, sveikatos ir švietimo sferas, formavimą;
- **visuomenės demografinio atsparumo ir solidarumo tarp kartų didinimas**, apimantis palankių sąlygų kurti šeimą ir auginti vaikus Lietuvoje sudarymą, paslaugų, leisiančių vyresnio amžiaus gyventojams ilgiau gyventi savarankišką gyvenimą ir išlikti socialiai aktyviems, plėtrą, bei išmintingą migracijos politiką, padėsiančią atvykusiems žmonėms integruotis į mūsų visuomenę.

Strateginę ambiciją realizavusioje Lietuvoje:

Visiems prieinamas kokybiškas švietimas leidžia laisvai rinktis gyvenimo kelią ir gyventi prasmingą gyvenimą visais amžiaus tarpsniais. Integralios švietimo politikos dėka švietimo ir ugdymo sistema ne tik teikia būtinas žinias apie pasaulį, bet ir ugdo demokratines vertybes išpažįstančią ir tolerantišką asmenybę. Taip pat – asmens savybes ir įgūdžius, reikalingus prisitaikyti kintančiame pasaulyje ir jame klestėti: atsparumą, smalsumą, sveiką savivertę, emocinį intelektą, lankstumą, kritinį mąstymą ir atkaklumą. Savimi ir aplinkiniais gebančios pasirūpinti ir kūrybingos asmenybės formavimuisi tvirtas pagrindas padedamas dar ikimokyklinio ugdymo metu. Nuo pradinių klasių mokiniai mokomi lyderystės, veikiant drauge su kitais ir ieškant geriausių sprendimų bendruomenei, prisiimant už ją atsakomybę. Bendrojo ugdymo sistema yra grįsta personalizuotu mokymusi, kuris leidžia atsiskleisti kiekvieno individualiam potencialui ir sudaro palankias sąlygas tiek itin gabiems, tiek su mokymosi sunkumais susiduriantiems vaikams.. Toleruojamos klaidos ir nauji bandymai.

Visos mokyklos teikia vienodai aukštos kokybės švietimo paslaugas, mokytojai yra aktyvūs švietimo sistemos bendrakūrėjai. Visuose švietimo sistemos lygiuose mokymas grįstas inovatyvių sprendimų (techninių, socialinių, žmogiškųjų) paieška, remiantis įvairių disciplinų žiniomis, sąveika ir bendradarbiavimu. Profesinis mokymas taip pat yra aukšto lygio ir integruotas į bendrąjį ugdymą – mokyklose įgyjama ne tik teorinių žinių, bet ir praktinių įgūdžių.

Lietuvos aukštasis mokslas kuria aukštą pridėtinę vertę pasauliui. Užtikrinus deramą universitetų ir mokslo finansavimą išvengiama „protų nutekėjimo“ problemos. Lietuvos universitetai yra patrauklūs gabiems mokslininkams, dėstytojams ir studentams iš užsienio. Naujos kartos universitete ribos tarp žinių kūrimo, perdavimo ir pritaikymo beveik neegzistuoja, dalį studijų studentai gali išpildyti kituose universitetuose, mokymo centruose, darbo ar praktikos vietose. Visuose studijų srityse skiriama dėmesio kultūrinėms kompetencijoms, kūrybiškumui, kritiniam mąstymui ugdyti, skatinama pažinti savo potencialą ir įsidarbinimo perspektyvas. Klesti interdisciplininės ugdymo grupės, mentorystė, į mokymą integruotos dirbtinio intelekto ir kitų technologijų galimybės, atveriančios daugiau galimybių studentų kūrybiams ir analitiniams įgūdžiams ugdyti. Universitetinis mokymas esant poreikiui gali būti personalizuotas, pritaikytas prie studento gyvenimo tempo ir universitetas gali tapti žmogų visą gyvenimą lydinčiu partneriu.

Žmonėms yra sudarytos paskatos ir galimybės mokytis visą gyvenimą, įgyti skaitmeninių ir kitų įgūdžių, juos atnaujinti ir keisti kvalifikaciją. Mokymasis tapo įpročiu ir žmogaus kasdienybės dalimi. Universitetai teikia įvairios trukmės modulius, programas, kuriomis aktyviai naudojasi ne vien įvairaus amžiaus Lietuvos gyventojai, bet ir užsieniečiai. Veikia efektyvi ir integrali įvairių įgūdžių, įgytų per švietimą ar per praktiką, pripažinimo sistema. Darbo rinka yra prisitaikiusi prie mokymosi visą gyvenimą ir kvalifikacijų keitimo.

Gyventojams užtikrintos galimybės oriam gyvenimui visuose amžiaus tarpsniuose, žmonės jaučiasi galintys kurti prasmingą gyvenimą. Įsigalėjęs socialinis teisingumas – visi turi lygias (starto) galimybes, o susidūręs su sunkumais, kiekvienas gauna reikiamą socialinę, finansinę ir psichologinę pagalbą. Stiprios bendruomenės leidžia kiekvienam jaustis reikalingam ir įsitraukti į bendruomenines veiklas.

Dėl efektyvios sveikatos stiprinimo ir išsaugojimo politikos, ženkliai išaugo Lietuvos gyventojų bendra ir sveiko gyvenimo trukmė. Žmonės geba prisiimti atsakomybę už savo sveikatą, žino, kaip ją rūpintis ir yra sudarytos palankios sąlygos sveikai gyvensenai: vyrauja aktyvūs ir sveiki laisvalaikio praleidimo būdai, daug laiko praleidžiama gryname ore, gamtoje, sveikų maisto produktų prieinamumas yra didesnis, nei mažiau sveikatą tausojančio maisto pasiūlos. Išvystytas stiprus sveikatos priežiūros tinklas, kuriame pasitelkiamos modernios technologijos leidžia ne tik užkirsti kelią daugelio ligų išsivystymui, bet ir efektyviai gydyti jau išsivysčiusias ligas. Holistinis požiūris į žmogaus gerovę atsispindi ir instituciniame mechanizme, kuriame sveikatos, socialinė ir švietimo sistemos veikia vieningai. Ji nukreipta į tai, kad žmogus gautų tikslingas (sveikatos ir socialines) paslaugas, vyresnio amžiaus gyventojai kuo ilgiau išliktų autonomiškai, nebūtų atskirti nuo likusios visuomenės.

Nuoseklios ir integruotos socialinės ir sveikatos politikos dėka, Lietuva 2050 m. tapo valstybe, kurioje dauguma gyventojų jaučiasi socialiai saugūs, nes žino, kad susidūrus su sunkumais neliks vieni. Sustiprėjęs socialinio-ekonominio saugumo jausmas, psichologinis visuomenės atsparumas ir įsigalėjęs darbo ir laisvalaikio balansas reiškia stipriai pagerėjusią visuomenės emocinę sveikatą, ženkliai sumažėjusį žalingų psichoaktyvių medžiagų suvartojimą ir to sąlygojamas sveikatos problemas. Bendražmogiškų vertybių puoselėjimas, pagarba žmogui ir empatija sukūrė gerą psichosocialinį klimatą visuomenėje. Lietuvos gyventojai ilgiau išlieka socialiai aktyvūs, darbingi ir savarankiški. Ženkliai sumažėjęs nusikalstamumas visuomenėje, o nusikaltusieji gauna mokslu grįstą reabilitaciją.

Užtikrinus socioekonominį saugumą ir kompleksiškai vykdant mokslu pagrįstą šeimos politikos priemonių kompleksą, kuris apima visas šeimų formas, skatina lyčių lygybę šeimoje bei lankstų vaikų auginimo ir karjeros derinimą, būsto prieinamumą, judama link gyventojų skaičiaus stabilizacijos ir gimstamumo didinimo, jį artinant link užtikrinančio tolygią kartų kaitą. Pasikeitęs visuomenės požiūris į vyresnio amžiaus asmenis ir jiems pritaikyta viešųjų paslaugų infrastruktūra lemia tai, kad Lietuvos gyventojai ilgiau išlieka darbo rinkoje ir ilgiau aktyviai dalyvauja socialiniame gyvenime.

Vykdant tikslingą imigracijos politiką, Lietuva tampa talentų traukos centru pažangiosiose industrijose. Į šalį atvykusiems klimato, karo pabėgėliams teikiamas adekvatus prieglobstis, veikia gerosiomis praktikomis pagrįstos integracijos programos, suteikiančios ilgalaikio gyvenimo ir darbo perspektyvas Lietuvoje. Sėkminga imigrantų integracija padeda spręsti darbo jėgos trūkumo problemas bei suteikia

impulsą ekonominės veiklos įvairovei ir naujiems prekybiniams ryšiams. Dėl palankių sąlygų kurti gyvenimą Lietuvoje, į Lietuva sugrįžta vis daugiau išeivijoje gyvenančių lietuvių.

Realizuodama šią ambiciją, Lietuva:

Ateičiai ir prasmingam gyvenimui pasirengusio asmens ugdymo srityje:

- Sudarys sąlygas švietimo proveržio įgyvendinimui. Užtikrins tam reikalingą tvarų finansavimą, atliks teisinės bazės peržiūrą, siekiant pašalinti kliūtis inovatyvių švietimo metodų diegimui ir eksperimentavimui, o kartu pasirūpinant teisiniais saugikliais, užtikrinančiais švietimo kokybę. Investuos į pedagogų rengimą ir įgalinimą, sudarant jiems sąlygas taikyti inovatyvius mokymo metodus ir tapti švietimo sistemos bendrakūrėjais. Steigs eksperimentuojančio švietimo platformą, iš kurios idėjų semtis ir patirtimi dalintis galės visos švietimo įstaigos.
- Įgyvendins bendrojo ugdymo sistemos pokyčius, kurie yra reikalingi siekiant ugdyti ateičiai pasirengusias, atsparias, demokratines vertybes išpažįstančias asmenybes. Mokymo programos modifikuotinos taip, kad jų turinys ne tik suteiktų reikalingas žinias apie pasaulį, bet ir ugdytų kritinį mąstymą, socialinį-emocinį intelektą, psichologinį atsparumą, ekologinį ir finansinį raštingumą, suteiktų sveikos gyvensenos įgūdžius.
- Optimizuos mokymosi procesą siekiant išpildyti kiekvieno mokinio unikalų potencialą, taip įgalinant gyventojus kurti šaliai didžiausią pridėtinę vertę. Bus pereinama prie personalizuoto ugdymo, kurį intensyvinti leis modernių technologijų pasitelkimas, prisidėsiantis prie naujų mokymo platformų atsiradimo. Lygia greta bus užtikrintas bendras žinių kanono branduolys, kuris leis formuotis bendrai kultūrinei tapatybei.
- Vykdydys Lietuvos aukštojo mokslo konkurencingumo didinimo programas. Telks Lietuvoje pajėgiausius protus, sudarys jiems sąlygas naujų žinių, technologijų ir inovacijų kūrimui.
- Sudarys sąlygas ir paskatas mokytis visą gyvenimą. Užtikrins tiek formalų, tiek neformalių švietimo ir ugdymo paslaugų prieinamumą visiems gyventojams, pasitelkiant vietos bendruomenes ir atsižvelgiant į skirtingus įtraukimo poreikius. Šiuo tikslu bus mažinama takoskyra tarp formalaus ir neformalaus ugdymo, sudarant sąlygas naujų žinių ir kompetencijų įgijimui bei jų pripažinimui, įgūdžių atnaujinimui.

Saugiam ir sveikam gyvenimui reikalingų sąlygų plėtros srityje:

- Susitars dėl bazinio kokybiškų viešųjų paslaugų paketo ir jį užtikrins. Teiks gyventojų poreikius atitinkančias socialines paslaugas, įdiegdama į rezultatus orientuotą socialinių paslaugų modelį ir teiks individualizuotas socialines paslaugas bendruomenėje. Įgalins nevyriausybines organizacijas ir glaudų įvairių viešųjų paslaugų tiekėjų bendradarbiavimą.
- Optimizuos būsto politiką, atliepdama klimato neutralumo užmojus ir pritaikydama ją prie skirtingų visuomenės grupių poreikių: senyvo amžiaus žmonių, jaunų šeimų, neįgalųjų. Kurs tokias būsto paramos formas, kurios padėtų jauniems žmonėms įsikurti Lietuvoje bei sudarytų palankias sąlygas kurti šeimas.
- Stiprins gyventojų sveikatą ir sudarys sąlygas jos išsaugojimui ugdydama visuomenės sveikatos raštingumą, užtikrindama sveikai gyvensenai reikalingas sąlygas, sukurdamą paskatas sveikam gyvenimo būdui.
- Užtikrins sveikatos apsaugos sistemos efektyvumą. Šios pastangos apims sveikatos apsaugos sistemos pasirengimą krizėms ir pažangių technologijų integravimą, sveikatos priežiūros įstaigų valdymo pokyčius ir sveikatos priežiūros apsaugos darbuotojų įgalinimą.
- Sudarys prielaidas sveikatos ir socialinės apsaugos sistemoms veikti vieningai, galiausiai apjungiant šias institucijas į vieną.

Visuomenės demografinio atsparumo ir solidarumo tarp kartų didinimo srityje:

- Parengs priemonių paketus, orientuotus į palankių sąlygų kurti šeimai Lietuvoje plėtrą, šeimos ir darbo įsipareigojimų derinimą tam, kad didėtų gimstamumas.
- Lėtins gyventojų skaičiaus mažėjimą – telks resursus efektyvios migracijos politikos, sudarančios sąlygas atvykėlių integracijai vykdymui, taip pat skatins išvykusiuosius sugrįžti ir kurti Lietuvai (reemigracijos politika).
- Didins vyresnio amžiaus gyventojų užimtumą ir įtraukimą, sudarydama sąlygas ir paskatas gyventojams ilgiau likti darbo rinkoje. Tam būtina užtikrinti viešąsias paslaugas, kurios

leistų gyventojams ilgiau išlikti autonomiškiems bei pasirūpintų tais, kurie pilnai savimi pasirūpinti nebegali.

Lietuvos mokslas, menas, verslas tvariai kuria aukštą vertę pasauliui

Ateityje ilgalaikis Lietuvos ekonominis klestėjimas bus vis labiau susijęs su tuo, kiek valstybė yra palanki erdvė kurti ir partnerė kuriant. Lietuvos kūrėjų įgalinimas ir mobilizavimas bus itin svarbus – ekonominis konkurencingumas ateityje vis labiau priklausys nuo gebėjimo paversti žinias, įgūdžius, talentus ir technologijas į šaliai ir pasauliui reikalingas inovacijas bei unikalius produktus ar paslaugas. Tačiau gebėjimas kurti inovatyvius sprendimus reikalingas ne vien siekiant konkurencingumo: novatoriškos idėjos būtinos ir norint suvaldyti iššūkius, susijusius su globaliomis tendencijomis – žaliuoju perėjimu, spartėjančia technologijų raida ir augančiu demografiniu disbalansu. Lietuva turės įgalinti ir tausoti savo dirbančius, kuriančius ir veikiančius žmones – *vertės kūrėjus* – per išmintingą ir atsakingą ekonominę politiką ir sutelkti juos bendram tikslui.

Dėmesys pagrindiniam Lietuvos ekonomikos stiprybės ir augimo šaltiniui – kuriantiems jos žmonėms – yra „Lietuva 2050“ ekonominės politikos ambicijos pamatas. Norėdama realizuoti šią ambiciją, Lietuva turi siekti pažangos trimis esminėmis kryptimis:

- **įsitvirtinti kaip aukštos vertės globaliose rinkose kūrėja:** t.y., kurti ir valdyti inovacijas, kurios sudaro tarptautinių vertės grandinių pagrindą;
- **siekti atsakingos bei socialiai ir ekologiškai tvarios ekonomikos plėtros,** t.y., atsižvelgti į valstybės, visuomenės ir planetos galimybių ribas, tausoti tiek gamtą, tiek žmogų;
- **būti profesijų, karjerų ir talentų įvairovę pripažįstančia ir puoselėjančia erdve,** kurioje kiekvienas žmogus gali atrasti ir išpildyti savo potencialą.

Strateginę ambiciją realizavusioje Lietuvoje:

Lietuva pasaulyje žinoma kaip inovatyvaus, žiniomis ir kūrybingumu grįsto, konkurencingo ir socialiai atsakingo verslo šalis, kuri prisideda prie globalių ir lokalių problemų sprendimo. Lietuvos verslas orientuojasi į aukštą pridėtinę vertę ir geba ją kurti, o visuomenė vertina aukštos pridėtinės vertės kūrėjus. Pažangi šalies švietimo ir ugdymo sistema ne vien suteikia reikalingų kompetencijų ir įgūdžių, bet skatina ir įkvepia būsimus vertės kūrėjus. Horizontaliai į įgūdžių ir talentų ugdymo programas integruoti kūrybiškumo, dizaino, verslo kūrimo ir kritinio mąstymo principai bei metodai užtikrina aukštą profesionalų, gebančių suderinti skirtingas dalykines kompetencijas ir taip numatyti inovacijų galimybes ir pasiūlą. Galimybės įsitraukti į pasauliui aktualių problemų sprendimą kuriant mokslą ar verslą Lietuvoje išlaiko vietos ir traukia globalius talentus bei skatina juos čia realizuoti savo potencialą.

Lietuvoje klesti integruota, efektyvi ir globaliai konkurencinga mokslo ir inovacijų ekosistema, kurioje aktyviai dalyvauja tiek valstybė, tiek akademinė, tiek verslo, tiek meno bendruomenės. Jos gyvybingumą užtikrina misijomis grįsta valstybės mokslo ir inovacijų plėtros politika, mokslinga, kūrybinga ir veržli visuomenė, atviras akademinis institucijų bendradarbiavimas bei iniciatyvus verslas, nuosekliai investuojantis į tyrimus ir inovacijas. Lietuvos mokslo ir inovacijų ekosistema kartu yra kertinė globalios mokslo ir inovacijų bendruomenės dalis – partneris tiek stipriausiems pasaulio universitetams, tiek korporacijoms ir transatlantinės inovacijų erdvės valstybėms.

Kurdama ir eksportuodama žinias bei inovacijas, Lietuva užima unikalią ir lyderiaujančią poziciją strateginėse globalios vertės grandinėse. Identifikavusi prioritetinės mokslo ir inovacijų plėtros misijas, Lietuva turi pajėgumus kurti ir eksportuoti kritines technologijas ir inovacijas, kurių pagrindu vystomi visame pasaulyje reikalingi produktai ir paslaugos. Valstybės politika ir aukštos kapitalo valdymo bei finansų teisės kompetencijos padeda pritraukti ir išlaikyti reikalingą užsienio kapitalą. Valstybės pozicijas tarptautinėse vertės grandinėse stiprinti padeda ir stipri ekonominė ir tinklinė diplomatija, padedanti Lietuvos verslo ir mokslo bendruomenėms aktyviai dalyvauti tarptautiniuose konsorciuose, ambicinguose ateities technologijų vystymo projektuose.

Lietuva vysto klimatui neutralią, gamtinių ekosistemų regeneracija paremtą ekonominę plėtrą. Šalies gamintojai ir vartotojai vadovaujami plačiai priimtais ir praktiškai pasiteisinusiais atsakingo išteklį

naudojimo ir žiedinės ekonomikos principais. Valstybė tinkamai vertina ir rūpestingai naudoja visokeriopą gamtos teikiamą naudą (ekosistemų paslaugas). Reikšmingai sustiprinus pastatų ir pramonės energetinį efektyvumą, išplėtojus viešojo transporto sistemas, Lietuvos energijos poreikius pilnai patenkina atsinaujinantys (vėjo, saulės jėgainės ir t.t.) ir alternatyvūs žalieji energijos šaltiniai (vandenilis, sintetinis kuras ir t.t.). Atsakinga valstybės politika, perskirstanti per žaliuosius mokesčius surenkamas pajamas, padeda sušvelninti socialines žaliosios transformacijos pasekmes. Atitinkamai, Lietuva tausoja valstybės ir planetos aplinką bei pagrindinį savo pačios augimo resursą – Lietuvos žmones.

Lietuvos darbo rinka yra turtinga prasmingomis, atspariomis ir gerai apmokamomis darbo vietomis. Užuoat kėlę grėsmę pažeidžiamiesiems darbuotojams, automatizacijos procesai ir mokslo ir inovacijų plėtros programos darbuotojus įgalina ir prisideda prie tvarios darbo rinkos plėtros. Vykdoma aktyvi darbo rinkos politika, veikia išplėtotą mokymosi visą gyvenimą sistema, o individualizuotos konsultacijos dėl karjeros visais gyvenimo etapais padeda gyventojams rasti savo sveikatai, talentams ir lūkesčiams tinkamiausią darbą visais gyvenimo etapais. Darbo rinka įtrauki įvairias galimybes ir poreikius turintiems žmonėms, verslas turi kompetencijas ir pajėgumus užtikrinti patogią, pagarbią ir motyvuojančią darbo aplinką skirtingų tapatybių bei pajėgumų žmonėms.

Valstybė turi pakankamai pajėgumų suvaldyti socialinės nelygybės raidą. Efektyvi viešųjų paslaugų ir socialinės apsaugos sistema užtikrina galimybių lygybę. Progresinė mokesčių sistema, plati mokestinė bazė ir išmintinga pensijų politika mažina pajamų nelygybę bei skurdo riziką, taip pat ir vyresnio amžiaus gyventojų tarpe. Sprendžiant socialinės nelygybės problemas atsižvelgiama į teritorinės atskirties dimensiją, įskaitant per tikslines intervencijas ir regionų ekonominio potencialo stiprinimą

Lietuvoje klesti išplėtotą sidabrinės ekonomikos ekosistema. Vyresnio amžiaus žmonės yra aktyvūs darbo rinkos dalyviai. Paslaugų ir produktų, orientuotų į senyvo amžiaus gyventojų poreikius, rinkos gyvybingumą užtikrina ir atitinkamų inovacijų vystymas bei glaudus verslo ir mokslo bendruomenių bendradarbiavimas. Lietuva puoselėja rūpybos ekonomiką. Valstybė suvokia darbo bendruomenėse, šeimose ar socialinėse iniciatyvose svarbą šalies klestėjimui ir skiria tam atitinkamą dėmesį.

Svarbią vertės dalį šalies ekonomikos struktūroje sudaro meno, kūrybinės industrijos produktai. Lietuvos vardas pasaulyje žinomas dėl savitos kultūros ir jos kūrėjų.

Realizuodama šią ambiciją, Lietuva:

Inovacijų kūrimo ir įsitvirtinimo aukštos vertės globaliose rinkose srityje:

- Integruotai vystys šalies mokslo, inovacijų bei įgūdžių ir talentų ugdymo ekosistemas. Vykdančią plačią šalies švietimo ir mokslo sistemos reformą, užtikrins kokybišką ateičiai reikalingų žinių ir kompetencijų, ypač kūrybiškumo ir verslumo, ugdymą.
- Sukurs tinkamas sąlygas ir paskatas konsoliduoti Lietuvos aukštojo mokslo ir tyrimų centrų sistemą siekiant didesnio tarptautinio konkurencingumo.
- Sukurs prielaidas Lietuvai tapti inovacijų „smėlio dėže“, o ilgainiui – išvystyti konkurencingiausią regione inovacijų ekosistemą.
- Aktyviai skatins tiesioginių užsienio investicijų, galinčių prisidėti prie technologijų, žinių ir inovacijų plėtros Lietuvoje, pritraukimą.
- Stiprins verslo skatinimo ir inovacijų plėtros programas, siekiant glaudesnio mokslo ir verslo bendruomenių bendradarbiavimo ir aukštesnio privataus sektoriaus įsitraukimo į mokslo ir inovacijų plėtrą.
- Formuos Lietuvos ir pasaulio talentams patrauklią aplinką – subalansuos reguliacinę ir ekonominių paskatų politiką siekiant gerinti sąlygas Lietuvos ir kitų valstybių piliečiams šalyje kurti verslą ir šeimą bei gyventi įdomų ir turiningą gyvenimą. Vykdydys proaktyvią ir išmintingą valstybės migracijos ir integracijos politiką, prioretizuojant aukštos kvalifikacijos darbuotojų pritraukimą. Šie pokyčiai turėtų būti vykdomi kartu su kitais veiksmais, skirtais gerinti gyvenamąją aplinką ir stiprinti bendruomenes Lietuvoje.

Atsakingos bei socialiai ir ekologiškai tvarios ekonomikos plėtros srityje:

- Įvykdys kompleksinę mokesstinės sistemos reformą, siekdama valdyti socialinę nelygybę lemiančius veiksmus prieš ir po vertės kūrimo, visais gyvenimo etapais. Didins biudžeto pajamų perskirstymą bei užtikrins vertikalų ir horizontalų mokesčių sistemos teisingumą plėsdama mokesstinę bazę.
- Pritaikys pensijų sistemą augančiam vyresnio amžiaus gyventojų užimtumui ir aktyvumui. Šalins ankstyvą išėjimą į pensiją sąlygojančias ekonominės politikos priemones ir užtikrins glaudesnę ryšį tarp pensinių pajamų ir socialinių įmokų viso žmogaus gyvenimo ciklo metu. Šie pokyčiai bus vykdomi kartu su kitomis programomis, skirtomis stiprinti Lietuvos socialinės ir sveikatos apsaugos sistemas.
- Stiprins atsakingą vartojimą ir išteklių naudojimą skatinančias ekonominės politikos priemones. Įves žaliuosius mokesčius, aprėpiančius visą gyvavimo ciklą ir pagrįstus „teršėjas moka“ principu. Mažiau taršaus vartojimo skatinimui naudos papildomas žaliosios politikos priemones, kurių efektyvumą matuos kaštų ir naudos analizės metodu.
- Integruos ekologinio tvarumo klausimus į verslo skatinimo, pramonės ir infrastruktūros plėtros politikos programas. Stiprins beišteklinei gamybai pramonės sektoriuje reikalingas kompetencijas ir pajėgumus. Plėtos atsakingą žemės ūkį ir maisto gamybą, skatindama pereiti prie ekosistemų regeneravimo. Tinkamai vertins ekosistemų paslaugų potencialą ir jį įveiklins.
- Investuos į sidabrinės, rūpybos ir laisvalaikio ekonomikos plėtrą. Įtvirtins lanksčią ir pažangią sidabrinės ir rūpybos ekonomikos reguliacinę aplinką.
- Švies vartotojus ir gyventojus aplinkosaugos klausimais, taip pat ir per švietimo ir ugdymo programų peržiūrą.

Įvairių talentų, karjerų ir profesijų pripažinimo srityje:

- Vystys tvariam socialinio verslo, meno ir kūrybinių industrijų sektorių augimui tinkamą reguliacinę aplinką ir infrastruktūrą bei užtikrins šiems sektoriams reikalingų įgūdžių pasiūlą. Per tikslines verslo skatinimo priemones skatins gyventojų įsitraukimą į šiuos sektorius.
- Vykdyt aktyvią ir veiksmingesnę darbo rinkos politiką, orientuojantis į socialines inovacijas, atsižvelgiant į skirtingų šalies ekonomikos sektorių ir visuomenės grupių poreikius.
- Sudarys sąlygas, kad kiekvienas norintis turėtų sąlygas čia realizuoti savo potencialą ir jaustis vertingu visuomenės gerovės kūrėju.

Atspari ir konstruktyvi globalios politikos veikėja, kartu su partnerėmis kurianti demokratinėmis vertybėmis grįstą tarptautinę tvarką

XX-ojo amžiaus pabaigoje atkūrusi Nepriklausomybę ir įtvirtinusi save kaip politinį subjektą tarptautinėje sistemoje, Lietuva šiandien vėl svarsto klausimą, kaip ateityje likti *visaverte tarptautinės politikos veikėja*. Tą visų pirma lemia augančios geopolitinės įtampos tarp didžiųjų pasaulių galybių ir to sąlygotas tarptautinės tvarkos, pripažįstančios visų valstybių lygiateisiškumą, eizėjimas. Tačiau Lietuvai būti realia politine veikėja reiškia ir gebėjimą artikuliuoti savo politinę valią bei jos pagrindu formuoti tarptautinę darbotvarkę ir savo strateginę aplinką. Dėl globalių klimato, technologinių ir demografinių pokyčių augant tarptautinės politikos neapibrėžtumui ir potencialių grėsmių skaičiui, ši užduotis ateityje taps vis sudėtingesnė. Kartu, ji lemia didesnio valstybės atsparumo įvairių sukrėtimų atžvilgiu poreikį. Be to, norint, kad tarpusavyje įvairiais glaudžiais ryšiais susijusiame pasaulyje mūsų valstybės balsas tarptautinėje erdvėje būtų labiau girdimas ir jos interesai būtų geriau atstovaujami, būtina glaudesnė sąveika formuojant valstybės užsienio politiką su įvairiomis piliečių grupėmis.

Kompleksinis iššūkis išlikti visaverte XXI a. tarptautinės politikos veikėja yra „Lietuva 2050“ strateginės ambicijos tarptautinės politikos srityje atspirties taškas. Ši ambicija apima tris esmines pokyčių kryptis:

- **Lietuva turi tapti atsparia valstybe**, t.y., gebėti atlaikyti vidinį ir išorinį spaudimą bei greitai atsigausti ir sustiprėti po nenumatytų sukrėtimų,
- **ji turi vystyti ir vykdyti konstruktyvią globalią politiką** – derindama lyderystės, partnerystės ir solidarumo principus kartu su partneriais – ypač ES ir NATO - formuoja tarptautines darbotvarkes svarbiausiais ateities klausimais,
- **Lietuva turi užtikrinti užsienio politikos įtraukumą** – sudaryti sąlygas Lietuvos visuomenei prisidėti prie tarptautinių šalies tikslų formavimo ir įgyvendinimo. Proveržis šiomis kryptimis leis Lietuvai tapti kokybiškai nauja globalios politikos veikėja: ne vien saugumo gavėja, bet ir jo tiekėja; ne vien Vakarų bendruomenės nare, bet ir aktyvia ateities tarptautinės tvarkos bendrakūrėja.

Strateginę ambiciją realizavusioje Lietuvoje:

Lietuvos pozicija tarptautinėje sistemoje pati savaime kuria šalies saugumą. Lietuva yra aktyvi ir patikima euroatlantinės bendruomenės narė bei puoselėja patikimus ir abipusiai naudingus santykius su įvairiais globaliais partneriais. Lietuvos įsitvirtinimas euroatlantinėse struktūrose bei kritinėse globaliose vertės grandinėse daro ją svarbia jos partneriams ir visam pasauliui, ir šis statusas yra savaiminis šalies saugumo šaltinis. Kartu, Lietuva išmintingai valdo savo išorines priklausomybes: valstybė turi adekvačius nacionalinius gynybos pajėgumus, yra nepriklausoma energetiškai ir vykdo tvarią viešųjų finansų politiką. Tai leidžia valstybei atlaikyti bet kokią sukrėtimą trumpuoju laikotarpiu ir dar labiau sustiprina partnerių įsipareigojimą paremti mūsų valstybę krizės atveju.

Lietuvos visuomenė pasižymi aukštu psichologiniu atsparumu bei mobilizacijos pajėgumais. Šalies gyventojai yra pasiryžę ginti Lietuvos nepriklausomybę ir dirbti vardan jos gerovės ir saugumo. Visuomenės atsparumo pagrindą sudaro abipusiu pasitikėjimu grįstas santykis tarp valstybės ir gyventojų, efektyvus gerovės valstybės funkcionavimas, aiški ir atvira valdžios komunikacija bei gyventojus įgalinanti švietimo ir ugdymo sistema. Gyventojai jaučia, kad turi dėl ko kovoti, žino, kaip elgtis skirtingų krizių atvejais ir supranta, kaip savo pastangomis galėtų geriausiai prisidėti prie valstybės saugumo ir gerovės užtikrinimo.

Lietuvos valdžia yra parengusi detalius nacionalinius krizių valdymo planus konvencinių, hibridinių ir kibernetinių atakų, pandemijų, ekstremalių gamtos reiškinių, ekonominės krizės, nereguliarių migracijos srautų ir kritinės infrastruktūros sutrikimų atveju, yra suformuoti strateginiai analitiniai pajėgumai. Lietuva užtikrina kritinių resursų rezervus ir gali juos efektyviai tiekti krizės atveju, ypač labiausiai pažeidžiamoms visuomenės grupės, tarnybos yra pasirengę veikti. Aiškus atsakomybių paskirstymas

tarpo nacionalinės valdžios, savivaldybių, verslo, bendruomenių ir piliečių, bei valstybės tarptautinių partnerių garantuoja tinkamai veikiančią lyderystę visais krizės valdymo lygiais ir etapais. Lietuva moka mokytis iš patiriamų krizių. Pereinant nuo krizės valdymo į atsigavimo etapą, Lietuva geba mobilizuoti inovacijas ir visuomenines iniciatyvas, kurios padeda paversti krizes į proveržio galimybes.

Lietuva geba tikslingai paremti savo partnerių pastangas atnaujinti ir plėsti vertybėmis grįstą tarptautinę tvarką, ES gyvybingumą ir yra pajėgi mobilizuoti Vakarų demokratijų koalicijos veiksmus savo lyderystėje ir pavyzdžiu. Lietuva geba numatyti globalios darbotvarkės raidą ir įsitraukti į jos formavimą bei įgyvendinimą. Nuosekliai siekti ilgalaikių strateginių tikslų ir greitai prisitaikant reaguoti į naujai iškilančius tarptautinės politikos klausimus padeda efektyviai veikiantys tarpinstitucinio koordinavimo formatai ir reguliariai peržiūrimi gairių dokumentai. Lietuva valdo platų, adekvačiai finansuojamą ir gerai subalansuotą diplomatinį tinklą, kurį dar labiau sustiprina išplėtotą tinklinę diplomatijos sistemą. Reikalingų žinių, kompetencijų ir ekspertizės pasiūlą užtikrina efektyvi valstybės tarnautojų ir diplomatų ugdymo sistema bei gyvybinga ir tarptautinė analitinių centrų ekosistema.

Lietuva geba paversti savo stiprybes realia įtaka ir drąsiai imasi lyderystės svarbiausiose valstybės ateičiai tarptautinės politikos srityse. Kaip vienas iš pamatinių siekių matoma stipri ir gyvybinga ES, todėl Lietuva siūlo savo sprendimus kaip sprendimų priėmimą padaryti efektyvesnį užtikrinant, kad visų šalių narių balsas būtų išgirstas. Atspari visuomenė, pažangi ekonomika, švari gamta ir stipri vertybinė reputacija atveria galimybes vykdyti ambicingą politiką demokratinių vertybių plėtros, ateities rinkų reguliavimo, klimato kaitos valdymo ir regioninio saugumo klausimais. Platus ir profesionalus diplomatinis tinklas, aukštas pareigas tarptautinėse organizacijose užimančios Lietuvos atstovai, ir efektyvi strateginė komunikacija bei viešoji diplomatija užsienio visuomenėms padeda apjungti šalies kietąją ir švelniąją galią į „sumanią galią“ ir taip burti plačias partnerių koalicijas bei jose lyderiauti.

Lietuva puikiai supranta savo partnerių vertybes, interesus, pajėgumus ir poreikius, formuoja savo politines pozicijas vadovaudamasi solidarumo, subsidarumo, tarpusavio pagalbos ir kolektyvinio veikimo principais. Veikdama išvien su plačia bendraminčių koalicija, Lietuva kryptingai siekia, kad daugiašalio bendradarbiavimo sistema atspindėtų teisėtus pasaulio valstybių lūkesčius ir atitiktų laikmečio poreikius. Lietuva moka realizuoti globalaus veikimo galimybes, kurias atveria strateginių mūsų partnerių iniciatyvos, įskaitant per paramą verslo, nevyriausybinių organizacijų, mokslo ir kultūros institucijų dalyvavimui tarptautiniuose konsorciuose, daugiašalėse bendradarbiavimo programose ir kt.

Lietuva vykdo užsienio politiką, kurios bendrakūrėjais ir savininkais jaučiasi visi šalies gyventojai, piliečiai ir nacionalinės valdžios partneriai. Atsiremama į platų vertybinį sutarimą dėl demokratinės ir euroatlantinės valstybės orientacijos, Lietuvos valdžia vykdo savo visuomenę girdinčią ir jai suprantamą užsienio politiką. Sprendimų priėmėjai ir įgyvendintojai geba aiškiai susieti ilgalaikius valstybės tarptautinės politikos tikslus su gyventojų interesais ir lūkesčiais, ypatingą dėmesį teikdami pažeidžiamoms ir marginalizuotoms visuomenės grupėms. Visuomenė jaučiasi gerai informuota apie Lietuvos vykdomą politiką ir ją palaiko.

Plėtodama konkrečias užsienio politikos programas ir siekdama kuo efektyvesnio jų įgyvendinimo, nacionalinė valdžia aktyviai siekia įtraukti visuomeninius partnerius: unikalią ekspertizę turinčias nevyriausybines ar verslo organizacijas, mokslininkus, bendruomenes ir diasporos organizacijas. Šalies savivaldybės ir miestai aktyviai dalyvauja tarptautinio bendradarbiavimo formatuose, o nacionalinė valdžia suteikia jiems reikalingą palaikymą.

Lietuvoje veikia stipri tinklinė diplomatijos sistema. Lietuva pažįsta ir aktyviai bendradarbiauja su sau palankiais visuomeniniais partneriais ir suinteresuotomis šalimis kitose valstybėse. Tam padeda aktyvių ir gerai atpažįstamų garbės konsulų tinklas, tarptautinėje erdvėje aktyvios verslo ir mokslo organizacijos bei šalies diaspora.

2050 m. Lietuva yra būtina pasauliui ir tarptautinei sistemai veikėja, kurios vertybinė orientacija, valstybės ir diplomatiniai pajėgumai ir konstruktyvi lyderystė padeda jai burti bendraminčių koalicijas ir puoselėti demokratinėmis vertybėmis grįstą tarptautinę tvarką.

Realizuodama šią ambiciją, Lietuva:

Konstruktvyios užsienio politikos vystymo ir vykdymo srityje:

- Pertvarkys dabartinį užsienio politikos formavimo modelį siekdama sukurti mechanizmus, kurie leistų skirtingoms politinėms jėgoms ir institucijoms reguliariai diskutuoti užsienio politikos klausimais bei vystyti nuoseklą, ilgalaikę ir išsamią tarptautinio veikimo strategiją. Šie pokyčiai turėtų būti vykdomi platesnės Lietuvos valdysenos ir teisinės sistemos peržiūros aprėptyje, siekiant strategiško, lankstaus ir efektyvaus viešojo valdymo.
- Reikšmingai didins diplomatinės tarnybos finansavimą, kad diplomato darbas taptų patrauklus, prestižinis, pritrauktų ir išlaikytų gabius darbuotojus, o Lietuvos diplomatinės atstovybės veiktų visose Lietuvai svarbiausiose vietose.
- Stiprins analitinius Lietuvos užsienio ir saugumo politikos ekosistemos, įskaitant diplomatinio tinklo, pajėgumus. Skatins analitinių centrų plėtrą ir jų tarptautinį bendradarbiavimą. Šie pokyčiai turėtų būti vykdomi platesnės Lietuvos švietimo, ugdymo ir mokslo ir inovacijų ekosistemos stiprinimo aprėptyje.
- Kur tikslinga, įtvirtins bendrus diplomatinius formatus su Baltijos ir kitomis Europos šalimis, siekiant efektyvesnio diplomatinio išteklių naudojimo ir didesnio poveikio tarptautinei sistemai.
- Peržiūrės ir sustiprins vystomojo bendradarbiavimo programas, suvokdama jas kaip ilgalaikę investiciją, atsižvelgiant į ekologinius klausimus.

Valstybės atsparumo stiprinimo srityje:

- Įtvirtins karines ir nekarines priemones apimančią visuotinę valstybės gynybos koncepciją, parengs Lietuvos valstybės gynybos planą ir su juo supažindins visuomenę, numatydama konkrečias skirtingų visuomenės grupių įtraukimo į šalies gynybą programas. Ugdys gyventojų valią ir pasirengimą ginti valstybę. Šie pokyčiai turės būti vykdomi kartu su pokyčiais, skirtais plėsti sąlygas gyventojams įsitraukti į kultūrinį ir pilietinį gyvenimą, didinti jų subjektyvų ir ekonominį saugumą.
- Sustiprins krizių valdymo ir prevencijos sistemą, parengdama nacionalines energetinio, skaitmeninio, ekonominio, klimato, kosmoso ir epidemiologinio saugumo darbotvarkes.
- Kiek tai priklauso nuo valdžios, įgyvendins galutinę šalies desovietizaciją, pradedant iš sovietmečio paveldėtos infrastruktūros (visų pirma, bet ne tik - geležinkelio, elektros jungčių bei sistemų) pertvarką ir galutine integracija į Vakarų Europos sistemas ir baigiant institucijų veiklos sąlygojamos kultūros pokyčiais (pavyzdžiui, bausmių vykdymo sistemoje).
- Stiprins šalies saugumą vystydama tvarias ir atsparias tarptautines vertės grandines. Skatins nacionalinės gynybos pramonės integraciją į tarptautinius (ES ir NATO) gynybos pramonės plėtros formatus.
- Vykdydys Lietuvos ekonominį proveržį įgalinančią ir apsaugančią ekonominės diplomatijos ir ekonominio saugumo politiką. Skatins tarptautinį bendradarbiavimą ir remis integraciją į tarptautines vertės grandines. Užtikrins tvarumo ir žalumo standartų plėtrą ir lygias konkurencingumo sąlygas daugiašalėje sistemoje. Skatins kritinės infrastruktūros, jungiančios Lietuvą su esminiais jos partneriais, plėtrą.
- Vystys priimančios šalies pajėgumus. Įgyvendins šalies infrastruktūros atnaujinimą siekiant užtikrinti didesnę karinį mobilumą ir sukrėtimams atsparų kritinių paslaugų tiekimą, ypač komunikacijų, transporto, duomenų valdymo ir energetikos srityse.

Užsienio politikos įtraukumo srityje:

- Vystys tinklinę diplomatiją, siekdama abipusės naudos principais plėtoti Užsienio reikalų ministerijos dialogą su skirtingais esamais ir potencialiais Lietuvos užsienio politikos veikėjais, įgalins jų tarpusavio bendradarbiavimą ir įveiklins juos valstybės užsienio politikoje.
- Plėtos viešąjį diskursą su įvairiomis visuomenės grupėmis aktualiais užsienio ir saugumo politikos klausimais.

Sujungta šalis ir darni gyvenamoji aplinka

Tik glaudžiai tarpusavyje susieta ir harmoningai veikianti viešoji infrastruktūra gali užtikrinti paslaugų pasiekiamumą, įgalinti žmogų aktyviai dalyvauti ekonominėje, socialinėje, kultūrinėje, bendruomeninėje veikloje. Lietuvai senstant ir demografiškai besitraukiant, žmonėms keliantis gyventi į miestus, o visuomenei įvairėjant ir, tikėtina, įvairėsią vis labiau, darosi akivaizdu, kad esama gyvenamosios aplinkos būklė tiek miestuose, tiek regionuose neatitinka žmonių poreikio ir darnumo principų. Todėl turime pereiti prie regioninio teritorijų planavimo, kuris apimtų tiek žmogaus konstruojamas, tiek gamtines zonas, o ne rūpintis pavieniais Lietuvos kampeliais. Sutvarkę ir pritaikę savo gyvenamąją aplinką, galime sukurti sąlygas harmoningam gyvenimui skirtingose Lietuvos vietose, išsaugodami ir ateities kartoms puoselėdami unikalią gamtą, ją paversdami taip pat ir konkurenciniu pranašumu.

Todėl žvelgiant į ateitį ir siekiant žmogaus gyvenimui ir gamtinei jo aplinkai palankios erdvės sukūrimo, reikalingi pokyčiai trimis esminėmis kryptimis:

- **Subalansuotas ir darnus teritorijos vystymas**, išlaikantis miestų sistemos policentriškumą ir užtikrinantis kokybiškų viešųjų paslaugų pasiekiamumą nepriklausomai nuo vietos;
- **Harmoningo santykio su gamta puoselėjimas**, tampantis pamatu saikingam ir subalansuotam gyvenimui, mentaliteto dalimi ir konkurenciniu pranašumu;
- **Geras susisiekimasis šalies viduje ir su pasauliu**, įgalinantis žmogų dalyvauti kultūriniame, ekonominiame, socialiniame ir bendruomeniniame gyvenime, užtikrinantis paslaugų pasiekiamumą, valstybės saugumą ir ekonominį konkurencingumą.

Strateginę ambiciją realizavusioje Lietuvoje:

Visa šalies teritorija – darniai ir subalansuotai išvystyta, remiasi regioniniu integraliu teritorijų planavimu. Naujai statoma ir renovuojama infrastruktūra – atspari, tvari ir ilgaamžė. Tai reiškia, kad planuojant infrastruktūrą orientuojamasi į esminius konkrečios vietos ir bendruomenės, specifinių visuomenės grupių poreikius, darnumo principus, įskaitant ir ateities kartų gyvenimo kokybę. Įgalintas regioninis bendradarbiavimas leidžia bendrai naudoti ir vystyti infrastruktūrą bei investicinius projektus taip užtikrinant racionalų esamų išteklių naudojimą. Didžiųjų šalies miestų plėtra vykdoma lygiagrečiai vystant transporto koridorius, įskaitant viešojo transporto sistemą.

Architektūros ir urbanistinės aplinkos projektavime tvarumas derinamas su estetika. Dėl per pastaruosius keletą dešimtmečių paspartėjusių renovacijos ir modernizacijos tempų dauguma pastatų pasižymi aukšta energetinio efektyvumo klase, atnaujinti ar nugriauti ir perstatyti sovietinio laiko daugiabučiai ir ištisi kvartalai. Dėl sėkmingai įgyvendintų pramoninių, nenaudojamų teritorijų konversijų ir regeneracijos, miestų centruose nebėra pramonės, tuščių, apleistų vaiduoklių pastatų (apleistą infrastruktūrą stengiamasi išnaudoti ekosisteminių paslaugų kūrimui). Kadaise buvęs vienu taršiausių, statybos sektorius veikia žiedinės ekonomikos pagrindu.

Apskritai, kraštovaizdžio planavimas orientuojasi į ekologinės pusiausvyros atkūrimą ir palaikymą, žaliųjų erdvių išsaugojimą ir kūrimą. Kompaktiški miestai ne tik klimatui neutralūs, bet ir pritaikyti žmonėms: juose intensyvumas dera su socialinių grupių įvairove, kokybiškomis viešosiomis erdvėmis, funkcijų ir paslaugų įvairove ir geru viešuoju transportu. Miestų gyvybingumą palaiko stiprūs tarp jų egzistuojantys funkcinio papildomumo ryšiai. Dėl regioninio teritorijų planavimo, suvaldytos priemiestinių teritorijų plėtros pavyko išvengti gyventojų socio-erdvinės segregacijos. Vilnius – visoje Europoje matomas tarpvalstybinio lygmens urbanistinis centras, kuris konkuruoja su kitais panašiais miestais regione, o jame kuriama vertė paskirstoma užtikrinant žmonių gerovę visoje šalyje.

Dėl išaugusio ekologinio sąmoningumo mes iš naujo atradome santykį su gamta, įtvirtinome gamtos teises. Ekocentrinis požiūris, kuris lig šiol buvo būdingas mūsų visuomenei veikiau kaip teorinė nuostata, dabar įsitvirtinęs teritorijų plėtros planavime, valdysenoje ir kasdieninėje praktikoje. Pasielktas tausojantis gamtinių sistemų naudojimas, pereita nuo kvadratinų metrų saugojimo prie gamtinių vertybių saugojimo – išplėstas realiai funkcionuojančių saugomų teritorijų, sujungtų ekologiniais

koridoriais, plotas. Puikiai išplėtos ekosisteminės paslaugos, o jų vertinimas – tarp šalies gerovę atspindinčių vertinimo rodiklių.

Kiekvienas žmogus mėgaujasi nerašyta teise į sveiką, gražią ir švarią aplinką bei lengvu gamtos pasiekiamumu. Didesnis laukinės gamtos masyvas nuo miesto pasiekiamas per pusvalandį. Prieiga prie gamtos padeda žmonėms palaikyti gerą sveikatą, iš naujo atrasti tylą, saiką ir balansą.

Sėkmingas prisitaikymas prie klimato kaitos ir gamtos išsaugojimas tapo Lietuvos konkurenciniu pranašumu – esame viena žaliausių Europos zonų, rekreacinis traukos centras, masinantis ne tik pailsėti, bet ir gyventi. Į lengvai pasiekiamus regionus traukia ne tik gamtinis paveldas, išplėtos inovatyvios apgyvendinimo paslaugos šalia gamtos ir gamtoje, bet ir įveiklintas kultūrinis paveldas.

Remdamiesi regioninėmis demografinėmis prognozėmis miestus ir regionus susiejame optimaliais susisiekimo koridoriais. Šalyje veikia efektyvi, tvari ir į gyventojų poreikius orientuota susisiekimo infrastruktūra, užtikrinanti integruotą, greitą ir patogią kelionę. Tarpmiestinis eismas sklandžiai įsilieja į miesto audinį ir jo transporto sistemą. Visoje Lietuvoje išplėta tvari ir efektyvi viešojo transporto infrastruktūra, pasižyminti aukštu įvairių transporto rūšių sąveikumu. Atitinkamai, pakitę judumo įpročiai transformavo Lietuvos susisiekimo piramidę, kurios pagrindą vietos lygmeniu sudaro pėstieji, dviratininkai ir kelionės viešuoju transportu.

Regionuose geras susisiekimas stiprina bendruomeninius ryšius, padeda išsaugoti ir plėtoti kultūrinį šalies paveldą, kuris prisideda prie socialinės ir ekonominės vertės kūrimo. Sklandus susisiekimas tarp savivaldybių taip pat padeda spręsti užimtumo netolygumus ir darbuotojų trūkumo problemas. Tiek miestuose, tiek vietos lygmens centruose pagerėjęs susisiekimas užtikrina įvairių ir kokybiškų paslaugų pasiekiamumą. Visoje šalies teritorijoje išplėtojus skaitmeninę infrastruktūrą užtikrintas išmanusis pasiekiamumas (visiems namų ūkiams prieinamas sparčiausias internetinis ryšys). Lietuvoje išplėtos tarptautinių jungčių sistemos užtikrina susisiekimą su užsieniu (tiek keleivių, tiek krovinių pervažos). Geležinkelis ir oro susisiekimas tapę tarptautinio susisiekimo ašimis.

Realizuodama šią ambiciją, Lietuva:

Subalansuoto ir darnaus teritorijos vystymo kryptyje

- Atliks esamos infrastruktūros inventorizaciją bei būklės ir pajėgumų įvertinimą – nustatys ir susitars, kokia kritinė infrastruktūra yra reikalinga; sudarys veiksmų planą kaip ją pagerinti ir pritaikyti įvairius poreikius turintiems visuomenės nariams, užtikrins jo finansavimą.
- Tinkamame regioniniame lygmenyje kompleksškai planuos teritorijas, atsižvelgdama į pastatų, kvartalų, susisiekimo ir paslaugų pasiekiamumo užtikrinimo klausimus bei regionines demografines prognozes. Jas planuojant vadovausis neutralumo klimatui ir universalaus dizaino (suteikiančio vienodą galimybę infrastruktūra naudotis visiems žmonėms) principais, vietinės bendruomenės nuomone.
- Paspirtins sovietmečiu statytų daugiabučių renovacijos, modernizacijos ir likvidacijos tempus, pertvarkyti jų kvartalus. Skatins jų renovaciją panaudojant tvarias medžiagas.
- Kraštovaizdį planuos išsaugodama ir kurdama žaliąsias zonas, jungtis tarp jų; užtikrins, kad miestų plėtra vyktų tik lygiagrečiai vystant viešojo transporto koridorius.

Harmoningo santykio su gamta puoselėjimo kryptyje

- Imsis gamtos išteklių tausojimo ir gamta grįstų sprendimų, kurie yra ir ekonomiškai efektyvūs ir taip pat teikia aplinkosauginę, socialinę ir ekonominę naudą, taikymo; išplėtos gamtos ir jos sukurtų ekosistemų žmogui ir visuomenei teikiamas paslaugas (ekosisteminės paslaugas).
- Įgyvendins nulinės taršos reikalavimus.
- Didins realiai funkcionuojančių saugomų teritorijų plotą ir apjungs jas funkcionuojančiais ekologiniais koridoriais; vykdys realius poveikio aplinkai vertinimus.
- Įtvirtins gamtos teises ir užtikrinti laukinės gamtos masyvų pasiekiamumą visiems gyventojams.
- Vietos lygmenyje parengs ir įgyvendins klimato kaitos švelninimo ir prisitaikymo prie klimato kaitos sprendinius.

Gero susisiekimo šalies viduje ir su pasauliu kryptyje

- Pasisieks susitarimą dėl Lietuvai tinkamo eismo infrastruktūros lygio ir ilgalaikio norimo šalies susisiekimo modelio. Jo nuosekliai laikysis ir įgyvendins parengtus planus, pvz., integruos viešojo transporto tinklą, kad jis tarnautų žmonių susisiekimui ir būtų draugiškas aplinkai, sutvarkys ir pritaikys kelius alternatyviais degalais varomiems automobiliams.
- Vystys tarptautinio susisiekimo su ES ir trečiosiomis šalimis infrastruktūrą, plėtodama įvairiarūšį susisiekimą ir užtikrindama integraciją su vidaus susisiekimo sistema.
- Visoje šalyje plėtos skaitmeninę infrastruktūrą, siekdama sumažinti regioninius socialinius ir ekonominius netolygumus bei atskirtį.

***

Iš visų šių penkių strateginių ambicijų įgyvendinimui svarbių iniciatyvų atrinkus svarbiausias, turinčias įtakos daugiau nei vienai sričiai reikalingas iniciatyvas buvo parengtas svertinių iniciatyvų žemėlapis – svertinis kelrodis, kurį skirstome į sąlygines „atsparumo“ ir „pažangos“ darbotvarkes. Pirmoji nusako, kokie būtini pokyčiai turi įvykti, kad Lietuva galėtų judėti pirmyn ir siekti proveržio ir klestėjimo ateityje. Svertinis kelrodis yra atvaizduotas Priede Nr. 3. Svertinių iniciatyvų vaizdavimo logika – pasirengimas (sąlygų sudarymas), resursų mobilizacija ir pokyčio kūrimas, sukurto pokyčio palaikymas

Lietuvos ateities vizijos įgyvendinimas, stebėsena, vertinimas ir atsiskaitymas už pasiektą pažangą

Įgyvendinimas

Lietuvos ateities vizija (valstybės pažangos strategija) „Lietuva 2050“ yra įgyvendinama per Nacionalinį pažangos planą (toliau – NPP), kuris yra tikroji (ištekliais paremta) strategija su dešimtmečiui nustatomais strateginiais tikslais ir pažangos uždaviniais bei jiems įgyvendinti skiriama finansinė projekcija. NPP įgyvendinimui rengiamos nacionalinės plėtros programos (PP), kurios apibrėžia pažangos uždavinių įgyvendinimo būdus ir sąlygas per pažangos priemones ir joms įgyvendinti reikalingą preliminarų lėšų poreikį. NPP kuriamas pagal Lietuvos ateities vizijos ir strateginių ambicijų kelrodžius, o ypač pagal svertinį kelrodį – svarbiausiųjų pokyčio iniciatyvų, kurios savo ruožtu agreguojamos į atsparumo ir transformacijos darbotvarkes, rinkinį. Dėl svertiniam kelrodžiui iniciatyvoms reikalingų NPP PP priemonių ir veiklų bei geriausio jų valdymo būdo sprendžia konkreti Vyriausybė, tačiau kaip taisyklė jų įgyvendinimas planuojamas ir prižiūrimas projekcinio valdymo būdu per Vyriausybės (Ministro Pirmininko) strateginių projektų portfelio arba ministrų strateginius projektus. Integralus požiūris į Lietuvos ateities vizijos įgyvendinimą (per NPP, nacionalines plėtros programas, jų priemones ir konkrečius projektus) padeda sutelkti visus reikalingus išteklius reikalingiems pokyčiams pasiekti, numato aiškią atsakomybę.

Lietuvos ateities vizijos įgyvendinimas – tai nuolatinis dinamiškas procesas, kuriame valstybė (visuomenė kartu su visais strateginio valdymo sistemos dalyviais) realizuoja Lietuvos ateities viziją ir strategines ambicijas (valstybės vystymosi kryptis). Lietuvos ateities vizijos įgyvendinimą koordinuojanti Vyriausybė tai daro vardan skaidrumo, sklandumo ir efektyvumo. Nuolat Lietuvos ateities vizijos įgyvendinimą prižiūri speciali Vyriausybės komisija - Valstybės pažangos taryba, kuri mąstymui apie Lietuvą apjungia aktyvius visuomenės veikėjus, parlamentinių frakcijų ir valdžios institucijų atstovus. Valstybės pažangos taryba telkia valstybės institucijų ir įstaigų bei visuomenės pajėgas valstybės ir visuomenės ateities raidos analizavimui, modeliavimui ir projektavimui, valstybės pažangos idėjų sklaidai ir šiais klausimais teikia pasiūlymus Vyriausybei. Valstybės pažangos taryba taip pat inicijuoja reguliarias viešąsias diskusijas valstybės ir visuomenės ateities raidai ir valstybės pažangos idėjoms bei jų įgyvendinimui aptarti, dalyvauja prižiūrint Lietuvos ateities vizijos (valstybės pažangos strategijos) įgyvendinimą, *inter alia*, svarstant pažangą, pasiektą įgyvendinant Lietuvos ateities viziją (valstybės pažangos strategiją) ir nacionalinį pažangos planą, taip pat teikia Vyriausybei su pasiekta pažanga susijusias išvadas, pasiūlymus ir rekomendacijas.

Valstybės pažangos tarybos sekretoriato funkciją atlieka Vyriausybės kanceliarija, bendradarbiaudama su Seimo Ateities komiteto biuru.

Pagrindiniai principai, kuriais vadovaujamasi įgyvendinant Lietuvos ateities viziją:

- Atvirumo ir įtraukimo principas: vizija įgyvendinama į sprendimų priėmimo procesus įtraukiant visas suinteresuotąsias šalis ir konsultuojantis su visuomene, socialiniais ir ekonominiais partneriais. Vadovaujantis šiuo principu, ypatingas dėmesys skiriamas aktyviam visuomenės įtraukimui į ateities vizijos ir strateginių ambicijų (valstybės vystymosi kryptį) įgyvendinimui aktualių klausimų sprendimą, taip pat nuolatinės diskusijos su visuomene palaikymui dėl valstybės saugumui ir ilgalaikiai plėtrai užtikrinti būtinų pamatinių vertybių puoselėjimo ir naujų idėjų kūrimo.
- Ateities vertinimo principas: Lietuvos ateities vizija yra pagrįsta ateities įžvalgomis. Ateities vertinimas ir su juo susijęs galimų raidos scenarijų rengimas palaipsniui integruojamas į atskirų viešosios politikos sričių ilgalaikių vizijų rengimą.

Stebėseną ir vertinimą

Lietuvos ateities vizijos įgyvendinimo pažangos stebėseną koordinuoja Vyriausybės kanceliarija, konsultuodamasi su Seimo Ateities komitetu.

Vizijos įgyvendinimo sėkmė vertinama stebint ir analizuojant poveikio rodiklius, kurie apibūdina, atskleidžia visuomenės būklę ir jos pokyčius, kitimo tendencijas. Strategijos įgyvendinimo pažangą matuojančių poveikio rodiklių stebėseną ir analizę atlieka Vyriausybės strateginės analizės centras (STRATA). Šių rodiklių švieslentė prieinama valstybės duomenų valdymo informacinėje sistemoje (VDVIS) ir skelbiama Vyriausybės interneto svetainėje.

Siekiant nustatyti visuomenės būklę ir jos pokyčius, padidinti visuomenės savivoką ir taiklesnę Vyriausybės komunikaciją su visuomene ne tik Lietuvos ateities vizijos, bet ir viešosios politikos įgyvendinimo klausimais, inicijuojamas ir nuo 2024 m. reguliariai atliekami paneliniai ir (arba) longitudinaliniai Lietuvos ilgalaikis socialinis (LIST) ir Šeimos ir gimstamumo tyrimai (GGS)).

Sistemiškai ir reguliariai Lietuvos ateities vizijos įgyvendinimą vertina Vyriausybės strateginės analizės centras (STRATA) per kas 4-5 metus atliekamą tarpinį arba baigiamąjį NPP vertinimą. Lietuvos ateities strateginių ambicijų ar jų atskirų dalių vertinimas gali būti inicijuojamas ir dažniau, norint įvertinti tuo metu aktualius jų įgyvendinimo aspektus, pvz., rezultatyvumą, naudingumą, kai kurių kryptų tinkamumą ar tęstinumo poreikį.

Lietuvos ateities vizijos įgyvendinimo vertinimo ataskaitos pristatomos Valstybės pažangos tarybai, suinteresuotosioms šalims ir visuomenei. Remdamasi vertinimo rezultatais ir išvadomis, Valstybės pažangos taryba gali rekomenduoti inicijuoti Lietuvos ateities vizijos peržiūrą, atnaujinimą arba naujos vizijos rengimą dar nesukakus Strateginio valdymo įstatyme nustatytiems (planiniams) naujos vizijos rengimo pradžios terminams.

Atsiskaitymas už pasiektą pažangą

Įgyvendinant Lietuvos ateities vizijoje numatytą pasiekti pažangą ne rečiau kaip vieną kartą per metus vertina Valstybės pažangos taryba.

Informacija apie Lietuvos ateities vizijos įgyvendinimą kiekvienais metais pateikiama Valstybės pažangos ataskaitoje, kurią rengia Vyriausybės kanceliarija Viešojo sektoriaus atskaitomybės įstatyme ir Strateginio valdymo metodikoje nustatyta tvarka.

Valstybės pažangos ataskaita teikiama Valstybės pažangos tarybai, Vyriausybei, Seimui ir skelbiama Vyriausybės interneto svetainėje.

Ateities įžvalgų institucinė sistema ir jos plėtra

Ateities įžvalgų Lietuvoje institucinę sistemą šiuo metu sudaro Seimo Ateities komitetas, Seimo ir Vyriausybės kanceliarijų [tyrimų] padaliniai, Vyriausybės strateginės analizės centras (STRATA), Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka, kitos tyrimų institucijos ir centrai. Ši (eko)sistema bus plėtojama ir stiprinama, diegiant ir aktyvinant sisteminius numatomojo valdymo elementus. Ji kaip visuminė, integrali numatomosios valdysenos sritis Lietuvoje bus plėtojama tam, kad ateities reflektavimas iš epizodinio virstų sisteminiu, o numatomoji valdysena ir jos pagrindą sudaranti nuolatinė ateities refleksija taptų integralia visų lygių Lietuvos viešojo valdymo dalimi. Lietuvoje dar tik formuojasi numatomojo valdymo paklausa. Lietuvos ateities vizijos „Lietuva 2050“ kūrimas yra pirmasis atvejis, kai valstybės lygiu buvo formuluojami galimos ateities scenarijai, pageidautina valstybės raidos vizija ir jos įgyvendinimo kelrodžiai. Numatoma, kad ši praktika bus plečiama ir į atskiras viešosios politikos sritis. Ateities valdyseną Lietuvoje numatoma grįsti visuotinio ir vientisumo principais. Bus stiprinami

ateities valdysenos centrai įstatymų leidžiamojoje valdžioje (tobulinant Seimo Ateities komiteto veiklą) ir vykdomojoje valdžioje, Vyriausybės kanceliarijai evoliucionuojant iš teisėkūros administratorės į strateginių reformų valdymo centro vaidmenį. Siekiant geros tinklinės sąveikos, numatoma kurti formaliomis procedūromis neperkrautą strateginio koordinavimo tinklą, ieškant tarpsektorinių ir tarpšritinių platformų sudėtingų ir ilgalaikių iššūkių sprendimų paieškoms, į jas mobilizuojant tinkamą ekspertinę ir analitinę paramą, pasinaudojant geresne valstybės finansuojamų mokslo prioritetų sąsaja su Lietuvos visuomenės ateities iššūkiais, plėtojant specializuotas analitines ir patariamąsias struktūras, tarpininkaujančias tarp sprendimo priėmėjų ir mokslo, skatinti nuo valdžios nepriklausomų ateities įžvalgų kūrimąsi. Bus siekiama, kad Lietuvos ateities ekosistemos koordinaciniai centrai ir analitinės institucijos taptų tarptautinės numatomojo valdymo ekosistemos aktyvia dalimi.

Priedas Nr. 1. Lietuvos ateities vizijos „Lietuva 2050“ sėkmės matavimo rodikliai

Rodiklių rinkinio logika ir apimtis. Rodiklių rinkinys apima vizijos, ambicijų ir horizontalių principų stebėseną.

Viziją atspindinčius rodiklius sudaro: kiekybinis siekis – gyventojų skaičius, kuriam numatomas ir konkretus kiekybinis tikslas 2050 m. gyventojų skaičiaus stabilizavimas ir kokybinį visuomenės gyvenimo būklės pokytį rodantys rodikliai (gyvenimo kokybės indeksas, matuojamas objektyviais duomenimis ir subjektyvus gerovės vertinimas iš pačios visuomenės perspektyvos). Ambicijų rodikliai apima šių aspektų matavimą:

- žmogaus atsparumo, kūrybingumo, sveikatos bei žmonių tarpusavio ryšių ir pasitikėjimo;
- valstybės, kaip organizacijos, kokybinio pokyčio, kuris matuojamas per visuomenės pasitikėjimą ja;
- ekonominės transformacijos į aukštą pridėtinę vertę;
- Lietuvos, kaip globalios politikos veikėjos, vaidmenį;
- subalansuoto vystymo šalies viduje.

Horizontaliajam principui gamtinės aplinkos tausojimui siūlomas išteklių produktyvumo arba ekologinio rezervo/ deficito rodiklis; technologijų ir inovacijų plėtros horizontaliajam principui – remiantis projektuojamo Lietuvos ilgalaikio socialinio tyrimo (LIST) papildomo temų bloko „technologijų priėmimas“ atsakymų duomenimis skaičiuojamas rodiklis, kultūros kaip vizijos pamatui atspindėti – tapatybės puoselėjimo rodiklis.

Rodiklių tipas ir duomenų šaltiniai. Į rodiklių rinkinį siekiama netraukti tarptautinių indeksų, nes jie apima labai daug dimensijų, apibendrinamų viename rodiklyje, trūksta jų skaičiavimo skaidrumo, aiškumo, sudėtinga interpretuoti reikšmes (į pasiūlymą įtraukti keli indeksai).

Didelė siūlomų svarstymui rodiklių dalis yra skaičiuojami remiantis planuojamo vykdyti LIST duomenimis, taip pat Gimstamumo ir šeimos tyrimo (GŠT) rezultatų pagrindu. Tai sudaro galimybes ne tik stebėti rodiklių reikšmių kitimą, bet ir atlikti gilesnius tyrimus ir analizes, siekiant nustatyti priežastinius ryšius su kitais kintamaisiais.

Rodiklių reikšmės. Šiame siūlyme pateiktas tik pačių rodiklių sąrašas. Šiuo metu renkami duomenys apie rodiklių reikšmes Lietuvoje, ES ir kitose šalyse. Strategijoje planuojama pateikti pradines faktines rodiklių reikšmes ir siektinas reikšmes 2050 metams.

Sudarant rodiklių rinkinį remtasi ir peržiūrėta:

- Nacionalinis pažangos planas 2021-2030 m. (NPP)
- LT2030
- LIST (projektuojamas Lietuvos ilgalaikis socialinis tyrimas)
- Kitų šalių strategijų pavyzdžiai (pvz. Estija, Ispanija)
- Eurostato gyvenimo kokybės rodiklių rinkinys/ EPBO *better life* indekso rodikliai/ DVT rodikliai
- Strateginio prognozavimo rodiklių rinkinys (Europos Komisija)
- Vertinimai, tyrimai

1 lentelė. Lietuvos ateities vizijos „Lietuva 2050“ sėkmės matavimo rodiklių sąrašas

Nr.	Rodiklis	Šaltinis	Pastabos, komentarai
VIZIJOS LYGMENS RODIKLIAI			
1.	Lietuvos gyventojų skaičius Siekiamybė 2050 m.: stabilizuoti gyventojų skaičių, orientuojantis į JT prognozių vidutinį scenarijų viršijantį 2,3-2,4 mln. gyventojų skaičiaus ribą bei amžiaus struktūros atkūrimą, sudarant prielaidas gyventojų skaičiaus augimui po 2050-2060 m.*	Valstybės duomenų agentūra	NPP rodiklis
2.	Subjektyvus laimės, gerovės vertinimas Galimos rodiklio alternatyvos: (a) Gyvenimo vertinimas (pagal <i>World Happiness Report</i>) ¹	Jungtinės tautos	NPP ir Lietuva 2030 rodiklis Remiasi <i>Gallup World Poll</i> tyrimo atsakymais į paklausimą įvertinti savo gyvenimą pagal skalę nuo 1 iki 10 (kur 10 – geriausias galimas gyvenimas, 1 – blogiausias galimas gyvenimas).
	(b) Patenkintų savo gyvenimu gyventojų dalis	LIST	Naujas rodiklis Teigiančių, kad yra „Greičiau patenkintas“ ir „Labai patenkintas“)
	(c) Laimingų gyventojų dalis	LIST	Naujas rodiklis Teigiančių, kad yra „Laimingas“ ir „Labai laimingas“ dalis
3.	Visuomenės gyvenimo kokybės indeksas ²	Sudarytas ESTEP FM užsakymu	Rodiklis nėra reguliariai skaičiuojamas

¹ <https://worldhappiness.report/archive/>

² ES fondų investicijų ir kitų valstybės intervencijų poveikio visuomenės gyvenimo kokybės augimui vertinimas | 2014-2020 Europos Sąjungos fondų investicijos Lietuvoje (esinvesticijos.lt)

Nr.	Rodiklis	Šaltinis	Pastabos, komentarai
			Visuomenės gyvenimo kokybės rodiklių pagrindu (EBPO, Eurostat) skaičiuojamas agreguotas rodiklis, skirtas apibendrinti informaciją apie gyvenimo kokybės pokyčius įvairiose srityse.
4.	Lietuvos, kaip pirmaujančios šalies, <i>atpažįstamumas</i> užsienyje	Lietuvos įvaizdžio užsienio šalyse tyrimas	Naujas rodiklis Reikalinga suformuluoti į Lietuvos įvaizdžio tyrimą įtraukti rodikliui matuoti skirtą(us) klausimą(us).
5.	Atotrūkis nuo 2050 – ūjų svajonių Lietuvos Svajonių Lietuvos būklė 2050 m. yra 3 milijardų Lietuva, kurioje gyvena 3 milijonai gyventojų, laimės indekso reikšmė yra maksimali (10), o tikėtina sveiko gyvenimo trukmė yra 100 metų.	Valstybės duomenų agentūra, <i>World Happiness Report/</i> LIST	Esama reikšmė apskaičiuojama gyventojų skaičių dauginant iš <i>World Happiness Report</i> tyrime Lietuvos turimos reikšmės ir iš tikėtinos sveiko gyvenimo trukmės, ji atimama iš maksimalios galimos Arba - LIST
AMBICIJŲ LYGMENS RODIKLIAI			
I. Piliečių kuriama demokratija, kur valstybės valdymas – atviras, pasitikėjimu grįstas, sutelkiantis bendriems tikslams			
5.	Pilietinės galios indeksas ³	Pilietinės visuomenės institutas	NPP rodiklis Indeksas parodo, koks yra visuomenės domėjimasis viešaisiais reikalais, pilietinis dalyvavimas bei pilietinio dalyvavimo potencialas, gyventojų požiūris į turimas pilietines galias bei socialinės aplinkos palankumo pilietinei veiklai vertinimas.
6.	Pasitikėjimas Lietuvos institucijomis ir organizacijomis	LIST	Naujas rodiklis Teigiančių, kad „Labai pasitiki“ ir „Pasitiki“ atskiromis institucijomis/ organizacijomis pagal sąrašą, dalis. Reikalinga parengti rodiklio skaičiavimo metodiką, remiantis LIST klausimais
II. Ateičiai pasirengęs, atsparus ir laisvas žmogus, gyvenantis bendruomenėje, kuriai rūpi			

³ <http://www.civitas.lt/time-line/pilietines-galios-indeksas-2020-m/>

Nr.	Rodiklis	Šaltinis	Pastabos, komentarai
7.	Subjektyvus sveikatos vertinimas	LIST, Gimstamumo ir šeimos tyrimas (GŠT)	NPP rodiklis
8.	Vidutinė tikėtina sveiko gyvenimo trukmė	VDA	NPP rodiklis
9.	Standartizuotas mirtingumas nuo išorinių mirties priežasčių	Higienos institutas	NPP rodiklis
10.	Horizontalus pasitikėjimas (pasitikėjimais artimaisiais ir kitais žmonėmis)	LIST	Naujas rodiklis LIST indikatoriai: - Pasitikėjimo šeimos nariais - Pasitikėjimo giminaičiais - Pasitikėjimo kaimynais - Pasitikėjimo draugais - Pasitikėjimo bendradarbiais
11.	Neformalūs socialiniai tinklai	LIST	Naujas rodiklis LIST indikatoriai: - Artimų žmonių tinklo dydis - Pagalbos iš artimų žmonių prieinamumas - Pagalbos artimiems žmonėms teikimas - Neformalių ryšių stiprumas - Kaimynystės, kurioje gyvena, bendruomeniškumo vertinimas - Kaimynystės, kurioje gyvena, saugumo vertinimas
12.	Asmeninio atsparumo indeksas	LIST	Naujas rodiklis Reikėtų parengti naują rodiklio skaičiavimo metodiką, remiantis LIST pagrindu surinktais duomenimis (įtraukiant papildomus klausimus). Indeksas, remiantis Eurobarometro duomenimis, buvo apskaičiuotas JRC tyrime .
13.	Savo kūrybingumo vertinimas: Kūrybingais save laikančių gyventojų dalis	Gyventojų dalyvavimo kultūroje ir pasitenkinimo kultūros paslaugomis tyrimas	Naujas rodiklis Į klausimą „Ar save galėtumėte pavadinti kūrybingu žmogumi?“ atsakiusių „tikrai galėčiau“ ir „labiau galėčiau“ dalis

Nr.	Rodiklis	Šaltinis	Pastabos, komentarai
III. Pasaulinio lygio mokslas, menas, verslas			
14.	Pažangių ir vidutiniškai pažangių technologijų gamybos ir žinioms imlių paslaugų sektoriuose sukuriama pridėtinė vertė dalis nuo bendros pridėtinės vertės	Valstybės duomenų agentūra	NPP matuojamas panašus rodiklis: „Darbuotojų pažangių ir vidutiniškai pažangių technologijų gamybos ir žinioms imlių paslaugų sektoriuose dalis nuo visų užimtų gyventojų“. Remiasi prielaida, kad nurodytuose sektoriuose įmonės sukuria aukštesnę pridėtinę vertę.
IV. Atspari ir konstruktyvi globalios politikos veikėja, kartu su partnerėmis kurianti demokratinėmis vertybėmis grįstą tarptautinę tvarką			
15.	Minkštoji galia (<i>Elcano global presence</i> ⁴ indekso subindeksas)	Elcano Royal Institute	Minkštosios galios subindeksas yra dalis Elcano matuojamo galios indekso, kuris atskiria užsienio politikai priskirtinus minkštosios įtakos elementus nuo valstybės išimtinai ekonominės ar karinės galios. Apima rodiklius šiose srityse: migracija, turizmas, sportas, kultūra, informacija, technologija, mokslas, švietimas, vystomasis bendradarbiavimas
V. Sujungta šalis, subalansuotai vystomi miestai ir regionai			
16.	Regioninis tolygumas/sanglauda Galimos rodiklio alternatyvos: (a) Vidutinis gyvenimo kokybės indekso nuokrypis savivaldybėse, palyginti su savivaldybių gyvenimo kokybės indekso vidurkiu	FM	NPP rodiklis Gyvenimo kokybės indeksas savivaldybių lygiu skaičiuojamas FM ir skelbiamas https://lietuvosfinansai.lt/gki/
	(b) Asmenys, patiriantys skurdo riziką ar socialinę atskirtį – vidutinis nuokrypis regionuose (arba savivaldybėse)	Valstybės duomenų agentūra	VRM siūlo rinktis šį (arba užimtumo rodiklį) vietoje GKI (siekiant išvengti indekso trūkumų), nes jie koreliuoja su daugeliu kitų savivaldybių rodiklių, rodančių viešųjų paslaugų rezultatus (pvz. išvengiamu mirtingumu ir pan.)
HORIZONTALIŲJŲ PRINCIPŲ IR VIZIJOS PAMATO RODIKLIAI			
HP: savo ir planetos gamtinės aplinkos tausojimas			

⁴ <https://www.globalpresence.realinstitutoelcano.org/en/about>

Nr.	Rodiklis	Šaltinis	Pastabos, komentarai
17.	Išteklių produktyvumas ⁵ Galima rodiklio alternatyva: Ekologinis rezervas/ deficitas - Skirtumas tarp biologinio gebėjimo atsinaujinti ir ekologinio pėdsako (gha/ gyv.) (globalieji hektarai vienam gyventojui) ⁶	Eurostat Global Footprint Network	NPP rodiklis Ekonomikos augimo tempo atsiejimui nuo gamtinių išteklių suvartojimo naudojamas rodiklis. Matuojamas BVP ir medžiagų vidaus vartojimo (<i>domestic material consumption</i>) santykiu, išreiškiamu eurai tonai. Biologinis gebėjimas atsinaujinti (arba biologinė talpa) yra teritorijos gebėjimas atstatyti prarastus išteklius ir atnaujinti natūralią ekosistemos veiklą. Ekologinis pėdsakas rodo, kiek biosferos išteklių – derlingos žemės ir vandens telkinių ploto – reikia tam, kad būtų patenkinti vartojimo poreikiai ir absorbuotos atliekos. Jei ekologinio pėdsako įvertis globaliais hektarais viršija maksimalią biologinę talpą, matome ekologinį deficitą, kuris gali būti kompensuojamas gamtinių išteklių importu. Jei gamtinių išteklių valstybė neimportuoja, tai gyventojų suvartojamas gamtinių išteklių kiekis viršija jų atsikūrimo galimybes, mažėja turimų gamtos išteklių atsargos. Tokiu atveju valstybės ekologinė sistema tampa nedarni.
HP: technologijų ir inovacijų plėtra ir taikymas			
18.	<i>Bus suformuluotas</i>	LIST	Naujas rodiklis LIST papildomo temų bloko „technologijų priėmimas“ duomenimis skaičiuojamas rodiklis
Vizijos pamatas: kultūra – mūsų tapatybės pagrindas			
19.	Tapatybės puoselėjimo rodiklis Galimos rodiklio alternatyvos:		Lietuva 2030 rodiklis

⁵ https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Resource_productivity_statistics

⁶ [//">https://data.footprintnetwork.org/#/countryTrends?cn=126&type=BCpc,EFCpc //](https://data.footprintnetwork.org/#/countryTrends?cn=126&type=BCpc,EFCpc)

https://data.footprintnetwork.org/?_ga=2.86002843.2006270945.1676960300-551840262.1676960300#/

Nr.	Rodiklis	Šaltinis	Pastabos, komentarai
	(a) Visuomenės dalis, kuri labai didžiuojasi savo šalies pilietybe	Europos vertybių tyrimas, kas 9 m.	
	(b) Tapatinimasis su Lietuva: Gyventojų, kurie jaučiasi artimai susiję su Lietuva, dalis	LIST	Naujas rodiklis

* Lietuvos gyventojų skaičiaus rodiklio stebėseną papildys detalizuojantys kiekybiniai ir kokybiniai demografiniai rodikliai:

Kiekybiniai rodikliai (šaltinis – Valstybės duomenų agentūra (VDA)):

- Gyventojų skaičiaus prieaugis, natūralusis gyventojų prieaugis, migracijos prieaugis. (Pateikiami absoliutūs (tūkst.), bendrieji (tenka vienam tūkst. gyventojų) ir santykiniai (procentinio pokyčio) metiniai rodikliai);
- Gyventojų skaičiaus kaita svarbiausiose amžiaus grupėse (0-14 m., 15-64 m. ir 65 m. ir vyresni). (Absoliutūs (tūkst.) ir santykiniai (procentinio pokyčio) metiniai rodikliai);
- Gyventojų amžiaus struktūros kaita ir senėjimas: gyventojų skaičiaus dalis (proc. nuo visų gyventojų) ir jos kaita svarbiausiose amžiaus grupėse (0-14 m., 15-64 m. ir 65 m. ir vyresni);
- Reproduktyvus amžiaus (15-49 m.) moterų ir gimimų skaičių metinis pokytis (absoliutūs (tūkst.) ir santykiniai (procentinio pokyčio) rodikliai);
- Vyresnių nei 65 m. ir darbingo amžiaus gyventojų skaičiaus santykis (procentas) ir metinis pokytis.

Specialieji demografiniai rodikliai:

- Gimstamumas (2 rodikliai): periodinis ir kartų suminio gimstamumo rodikliai;
- Migracija: neto migracijos rodiklis (tūkst. gyv.); bendrasis emigracijos rodiklis (tūkst. gyv.); bendrasis imigracijos rodiklis (tūkst. gyv.).
- Mirtingumas: vyrų ir moterų vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė (gimus ir sulaukus 65 m); standartizuotas darbingo amžiaus (15-64 m.) vyrų ir mirtingumo rodiklis.

Kokybiniai rodikliai (šaltinis – būsimojo Gimstamumo ir šeimos tyrimas (GŠT)):

- Gimstamumas: norimas vaikų skaičius;
- Lyčių vaidmenų šeimoje indeksas;
- Vaikų susilaukimo sąlygų vertinimo indeksas;
- Migracijos ketinimai.

PRIEDAS Nr. 2. Lietuvos ateities vizijos strateginių ambicijų įgyvendinimo kelrodžių lentelės

Lietuvos ateities vizijos (valstybės pažangos strategijos) „Lietuva 2050“ tekste, kiekvienos strateginės ambicijos aprėptyje, yra nurodyti prioritetiniai ambicijų įgyvendinantys veiksmai ir (arba) jų kryptys.

Priede pateikiama informacija papildo ir detalizuoja šią pagrindinio strategijos teksto dalį. Kiekvienai ambicijai pateikiama viena susijusi ambicijos įgyvendinimo kelrodžio lentelė. Kiekvienoje lentelėje pateikiama ši informacija:

- Pagrindinės strateginių ambicijų įgyvendinimo kryptys.
- Ambicijos realizavimo tarpiniai tikslai ir šių tikslų įgyvendinimo darbotvarkės kiekvienos iš strategijos įgyvendinimo kryptų aprėptyje, pateikiami trimis etapais: iki 2030, tarp 2030-2040 ir 2040-2050.
  - Lentelėse tarpiniai tikslai pažymimi juodu paryškintu šriftu.
  - Lentelėse tarpinius tikslus įgyvendinančios darbotvarkės išskirtos *pasviruoju šriftu*.
- Tarpinius tikslus įgyvendinančios darbotvarkės, kurios kartu įgyvendina vieną iš strategijos horizontalių principų, pažymėtos atitinkamais simboliais (žr. paaiškinimus po lentele).
- Kitų strateginių ambicijų aprėptyje aktualūs tarpiniai tikslai ir (arba) darbotvarkės (išskirta atskiroje lentelės dalyje).

Pastaba. Dar svarstoma, ar Lietuvos ateities vizijos tekste yra tinkama pateikti tokio detalumo informaciją. Tai yra veikiau indikacija kaip peržiūrėti 2021 – 2030 m. Nacionalinį pažangos planą (NPP), tačiau kol nėra apsispręsta dėl Lietuvos ateities vizijos, ji (ši indikacija) gali atskleisti daugiau turinio tiek apie vizijos rengimą, tiek apie jos planuojamą įgyvendinimą per NPP.

I strateginės ambicijos („Piliečių kuriama demokratija: patikima, atvira, telkianti“) įgyvendinimo kelrodis

Iki 2030	2030-2040	2040-2050	LT2050
Tarpiniai tikslai ir darbotvarkės	Tarpiniai tikslai ir darbotvarkės	Tarpinis tikslas	STRATEGINĖ AMBICIJA
Strategiška ir efektyvi valdžia			Piliečių kuriama demokratija: patikima, atvira, telkianti
Valdymo sistemos institucijų peržiūra ir optimizavimas 1. Valdymo sistemos institucijų auditas 2. Atskaitomybės (horizontalios ir vertikalios) principo plėtra 3. Teritorinio-administracinio modelio peržiūra 4. Subsidiarumo principo diegimas 5. Dalies valstybės funkcijų perdavimas NVO, bendruomenėms	Stiprios ir sklandžiai veikiančios institucijos 1. Diegiamos patobulintos institucijos ir jų sistemos	Pasiektų valdymo sistemos pertvarkos rezultatų įvertinimas	
Strategiška ir lanksti valdysena 1. Ilgalaičių strateginių prioritetų įgyvendinimo užtikrinimas 2. Į ateitį orientuotos valdysenos plėtra 3. Lankstesnių procesų diegimas, erdvė eksperimentavimui ir inovacijoms 4. Nuolatinė tikslų, procesų, priemonių peržiūra ir atnaujinimas	Strategiškas ir patikimas valstybės valdymas 1. Įsigalėjęs įrodymais ir duomenimis grįstas valdymas 2. Išvystyti gebėjimai numatyti ir pasirengti krizėms 3. Motyvuota ir kompetentinga valstybės tarnyba 4. Algoritmų skaidrumas ir kontraktas su visuomene dėl duomenų naudojimo (ribų)	Valstybės pažanga matuojama rezultatais (poveikio rodikliais)	
Įrodymais ir duomenimis grįsto valdymo plėtra 1. Ex ante ir ex post vertinimų plėtra, duomenų panaudojimas sprendimų priėmimo 2. Perteklinio teisinio reguliavimo atsisakymas ir supaprastinimas 3. Bendradarbiavimo su analitiniais, mokslo ir tyrimų centrais plėtra 4. Vieningas šalies IT sektorius, pagerinta jo kokybė 5. Naujų skaitmeninių technologijų stebėsena ir taikymas sprendimų priėmimui			

Profesionali, stipri valstybės tarnyba 1. Lūkesčių/ reikalavimų ir veiklos principų nustatymas 2. Patrauklių darbo sąlygų sukūrimas 3. Kompetencijų ugdymas ir atnaujinimas 4. Tarpsektorinio bendradarbiavimo stiprinimas 5. Kūrybingos, į naujų galimybių ir veiksmingų sprendimų paiešką, į žmogų orientuotos kultūros diegimas viešajame sektoriuje diegimas			
Pasitikėjimas per atvirumą ir pagarbą įvairovei			
Proaktyvi viešoji komunikacija ir piliečių įtraukimas 1. Proaktyvi ir profesionali viešoji komunikacija skaitmeniniam amžiui 2. Dalyvaujamąsios demokratijos formų plėtra 3. Priemonės geriau pažinti visuomenę, jos poreikius ir pritaikyti komunikaciją 4. Lygių galimybių visiems piliečiams dalyvauti svarstymuose užtikrinimas	Geresnė viešojo valdymo kokybė per piliečių įsitraukimą 1. Paplitusi bendrakūryba ir inovacijos	Aukštas piliečių dalyvavimo rinkimuose ir kituose demokratinuose procesuose procentas	
Bendruomenę vienijanti ir demokratiją stiprinanti kultūra			
Sąlygos ir formos bendruomenių susitikimams ir viešojo gyvenimo refleksijai 1. Vietų fiziniams bendruomenių susitikimams plėtra 2. Bendruomeninių veiklų (kultūros, sporto ir kt.) skatinimas 3. Viešojo gyvenimo apmąstymo skatinimas 4. NVO, bendruomenių įtraukimas į valstybės valdymo reikalus 5. Imigrantų, reemigrantų integravimas į visuomenės gyvenimą 6. Kultūros programų integracija į švietimo, socialinę, ekonomikos ir kt. politikos sritis	Bendruomenės įsitraukę į viešąjį gyvenimą, stipresni tarpusavio saitai	Stipri pilietinė visuomenė	
Valdymo ambicijos įgyvendinimui aktualūs veiksmai kitų strateginių ambicijų aprėptyje			Kelrodė Lietuva: valstybė, kurioje norisi gyventi ir kurti. Valstybė, kurią norisi saugoti
Ateičiai pasirengęs, laisvas ir atsparus žmogus, gyvenantis bendruomenėje, kuriai rūpi			
Įgyvendintas švietimo proveržis – ateičiai pasirengusio asmens / kritinio mąstymo ugdymas	Stabilizavosi neigiamos demografijos tendencijos	Išsilavinusi, veikli ir įtrauki visuomenė, kurioje visi turi galimybę realizuoti savo potencialą ir jaučiasi reikalingi	

Imigrantų integracijos politika			
Atspari ir konstruktyvi globalios politikos veikėja, kartu su partnerėmis kurianti demokratinėmis vertybėmis grįstą tarptautinę tvarką			
Veiksmai galutinei šalies desovietizacijai įgyvendinti			
Lietuvos mokslas, menas, verslas tvariai kuria aukštą vertę pasauliui			
MTEPI sistemos plėtra ir stiprinimas Ekonomikoje plačiai priimti atsakingo išteklių naudojimo principai	Aukštųjų technologijų sektoriaus reguliacijos stiprinimas Gyvybingos sidabrinės ir rūpesčio ekonomikos ekosistemos	Nelygybės riziką mažinanti darbo rinka Socialinės atskirties mažinimas visais vertės kūrimo etapais	
Sujungta šalis, subalansuotai vystomi miestai ir regionai			
Viešųjų paslaugų teikimas ir subsidiarumo principo įgyvendinimas			

 Horizontalųjį principą (*Savo ir planetos gamtinės aplinkos tausojimas ir puoselėjimas ateities kartoms*) įgyvendinanti darbotvarkė

 Horizontalųjį principą (*Technologijų ir inovacijų plėtra ir taikymas visuomenės iššūkiams spręsti*) įgyvendinanti darbotvarkė

II strateginės ambicijos („Ateičiai pasirengęs, atsparus ir laisvas žmogus, gyvenantis bendruomenėje, kuriai rūpi“)

įgyvendinimo kelrodis

Iki 2030	2030-2040	2040-2050	LT2050
Tarpiniai tikslai ir darbotvarkės	Tarpiniai tikslai ir darbotvarkės	Tarpinis tikslas	STRATEGINĖ AMBICIJA
Ateičiai ir prasmingam gyvenimui pasirengusio asmens ugdymas		Laisvas, kuriantis ir kritiniu mąstymu pasižymintis žmogus	Ateičiai pasirengęs, atsparus ir laisvas žmogus, gyvenantis bendruomenėje, kuriai rūpi
Sudarytos prielaidos švietimo sistemos transformacijai 1 Tvarios finansavimo sistemos sukūrimas ir įveiklinimas 2 Teisinės bazės pritaikymas veikėjų įgalinimui eksperimentuoti, veikėjų bendradarbiavimui, atvirai švietimo sistemai ir tarptautiškai konkurencingam aukštajam mokslui 3 Susitarimas dėl siekiamų ugdymo ir švietimo programų rezultatų, jų turinio ir mokymosi kokybės kriterijų Sukurtos ir įdiegtos kūrybiškumo ir asmenybės vystymosi sistemos ikimokyklinio amžiaus vaikams Įgyvendinti bendrojo ugdymo sistemos pokyčiai 1 Personalizuoto ir iššūkių sprendimu grįsto mokymosi modelio parengimas 2 Didaktikos (mokymo metodų) naujovių analizavimas ir taikymas 3 Ekspertinės ir finansinės pagalbos problemiškesnėms ugdymo įstaigoms užtikrinimas 4 Eksperimentavimas siekiant švietimo rezultatų ir kokybės standarto Funkcionalus Mokymosi visą gyvenimą (MVG) modelis 1 MVG finansavimo ir valdymo mechanizmo parengimas 2 Aukštųjų mokyklų ir profesinių mokyklų programų pritaikymas (moduliai, kreditai) MVG	Įgyvendinta švietimo sistemos transformacija 1. Laisvo, kūrybingo, empatiško ir ateičiai pasirengusio žmogaus ugdymas 2. Eksperimentuojančio švietimo platformos plėtra 3. Švietimo sistemos yra perorientavimas į personalizuotą ir problemų sprendimu remtą mokymąsi 4. MVG paslaugų įvairovės plėtra	Lietuvos aukštasis mokslas pritraukia talentus iš viso pasaulio reikalingus proveržio ekonomikai vystyti Kiekvienas gali laisvai rinktis ir keisti profesinius savęs įprasminimo būdus	
Saugiam ir sveikam gyvenimui reikalingų sąlygų plėtra			
Sudarytos prielaidos gyventojų sveikatos stiprinimui ir išsaugojimui 1 Sveikatos raštingumo didinimas 2 Sveikai gyvensenai reikalingų sąlygų užtikrinimas			

3 Paskatų sistema sveikos gyvensenos skatinimui Efektyvi sveikatos apsaugos sistema 1. Ambulatorinės ir pirminės sveikatos priežiūros grandies stiprinimas 2. Tarpsektorinio bendradarbiavimo (visais sprendimų priėmėjų lygmenimis) mechanizmo parengimas 3. Sveikatos apsaugos sistemos pasirengimas krizėms 4. Sveikatos priežiūros apsaugos darbuotojų įgalinimas 5. Sveikatos priežiūros įstaigų valdymo reforma 6. Pažangių technologijų integravimas sveikatos apsaugos sistemoje Parengtas ir įgyvendinamas įrodymais grįstas socialinės įtraukties ir lygybės didinimo planas 1. Į rezultatų orientuotų socialinių paslaugų modelio įdiegimas 2. Socialinių paslaugų bendruomenėje plėtra	Socialinė ir sveikatos apsaugos sistemos veikia vieningai Savalaikės ir gyventojų poreikius atitinkančios socialinės ir sveikatos priežiūros paslaugos Fiziškai ir emociškai atspari visuomenė	Žmonės gyvena ilgiau ir ilgiau išlieka sveiki Ženkliai sumažėjusi skurde gyvenančių ir skurdo riziką patiriančių gyventojų dalis	
Skirtingų visuomenės grupių solidarumas ir įgalinimas			
Demografijos iššūkių sprendimui palanki šeimos, senėjimo ir migracijos politika 1. Tarpinstitucinio demografijos politikos formavimo ir koordinavimo mechanizmo sukūrimas 2. Efektyvios demografinių procesų ir viešosios politikos stebėsenos sistemos sukūrimas 3. Būsto politika palanki vyresnio amžiaus žmonėms ir jaunimui 4. Palankių sąlygų derinti šeimos ir karjeros įsipareigojimus sukūrimas 5. Vyresnio amžiaus gyventojų užimtumas ir įtrauktis 6. Imigrantų įtraukimo į darbo rinką ir visuomenės gyvenimą politika 7. Palankaus visuomenės požiūrio į imigrantus skatinimas	Vyresnio amžiaus asmenys yra aktyvūs darbo rinkos dalyviai Lietuva yra patraukli imigrantams kuriantiems pridėtinę vertę Vyksta sėkminga imigrantų integracija Užtikrintas sprendimų ir priemonių demografijos iššūkiams spręsti tęstinumas	Stabilizavosi neigiamos demografinės tendencijos	
Švietimo ambicijos įgyvendinimui aktualūs veiksmai kitų strateginių ambicijų aprėptyje			
Piliečių kuriama demokratija, kur valstybės valdymas – atviras, pasitikėjimu grįstas, sutelkiantis bendriems tikslams			Kelrodė Lietuva: valstybė, kurioje norisi gyventi ir kurti. Valstybė, kurią norisi saugoti
Daugybinės pilietybės įteisinimas	Viešojo administravimo pertvarka	Įtraukių valdysenos formatų ir dalyvaujamosios demokratijos plėtra	
Atspari ir konstruktyvi globalios politikos veikėja, kartu su partnerėmis kurianti demokratinėmis vertybėmis grįstą tarptautinę tvarką			
Veiksmai galutinei šalies desovietizacijai įgyvendinti			

Lietuvos mokslas, menas, verslas tvariai kuria aukštą vertę pasauliui		
MTEPI sistemos plėtra ir stiprinimas Ekonomikoje plačiai priimti atsakingo išteklių naudojimo principai	Aukštųjų technologijų sektoriaus reguliacijos stiprinimas Gyvybingos sidabrinės ir rūpesčio ekonomikos ekosistemos	Nelygybės riziką mažinanti darbo rinka Socialinės atskirties mažinimas visais vertės kūrimo etapais
Sujungta šalis, subalansuotai vystomi miestai ir regionai		
Švietimo, gydymo įstaigų ir gyvenamosios infrastruktūros modernizacija	Įperkamo gyvenamojo būsto prieigos plėtra Socializaciją užtikrinantys gyvenamojo būsto sprendimai senyvo amžiaus asmenims	Paslaugų prieinamumo regionuose plėtra
Horizontalųjį principą (<i>Savo ir planetos gamtinės aplinkos tausojimas ir puoselėjimas ateities kartoms</i>) įgyvendinanti darbotvarkė Horizontalųjį principą (<i>Technologijų ir inovacijų plėtra ir taikymas visuomenės iššūkiams spręsti</i>) įgyvendinanti darbotvarkė		

III strateginės ambicijos („Lietuvos mokslas, menas, verslas tvariai kuria aukštą vertę pasauliui“) įgyvendinimo kelrodis

Iki 2030	2030-2040	2040-2050	LT2050
Tarpiniai tikslai ir darbotvarkės	Tarpiniai tikslai ir darbotvarkės	Tarpiniai tikslai ir darbotvarkės	STRATEGINĖ AMBICIJA
Aukštos vertės globaliose rinkose kūrimas			Lietuvos mokslas, menas, verslas tvariai kuria aukštą vertę pasauliui
Sėkmingai veikianti įgūdžių ir talentų ugdymo sistema 1. <i>Ugdymo sistemos stiprinimas</i>	Aukšta įgalintų ir kvalifikuotų darbuotojų pasiūla 1. <i>Darbo rinkos konkurencingumo stiprinimas</i>	Visuomenė orientuojasi į ir geba kurti aukštą vertę 2) <i>Adaptyvus įgūdžių ir talentų ugdymo sistemos valdymas</i>	
Patraukli aplinka pasaulio talentams 1. <i>Proaktyvi valstybės migracijos ir integracijos politika</i>			
Integruotos ir pilnai funkcionuojančios MTEPI ir verslo skatinimo sistemos 1. <i>MTEPI ekosistemos peržiūra ir plėtra</i> 2. <i>Verslo skatinimo politikos stiprinimas</i>	Lietuva – atpažįstama inovacijų kūrėja 1. <i>MTEPI ekosistemos konkurencingumo stiprinimas</i>	Ekonomikos pagrindą sudaro iš Lietuvos valdomos globalios vertės grandinės 1. <i>Lietuvos pozicijos globalios vertės grandinėse konsolidavimas</i>	
Atsakingos, socialiai ir ekologiškai tvarios ekonomikos plėtra			
Ateities iššūkiams adekvati mokestinė sistema 1. <i>Kompleksinė mokestinės sistemos reforma</i>	Socialinės atskirties valdymas visuose vertės kūrimo etapais 1. <i>Viešųjų paslaugų ir persikirstymo politikos stiprinimas</i> 2. <i>Darbo rinkos atsparumo stiprinimas</i>	Automatizacija prisideda prie tvarios darbo rinkos plėtos 1. <i>Darbo rinkos automatizacijos valdymas</i>	
Nelygybės riziką mažinanti darbo rinka 1. <i>Aktyvios darbo rinkos politikos stiprinimas</i>			
Tinkamai subalansuota priemonių, skatinančių žaliąjį perėjimą ir atsakingą vartojimą, sistema 1. <i>Pramonės žaliąjį perėjimą skatinimas</i> 2. <i>Atsakingo vartojimo skatinimas</i>	Ekonomikoje plačiai priimti atsakingo išteklių naudojimo principai 1. <i>Atsakingo vartojimo ir išteklių naudojimo skatinimas</i>	Klimatui neutrali ekonominė plėtra, paremta ekosistemų regeneracija 1. <i>Žaliosios politikos konsolidavimas</i>	
Įtvirtinta tvaraus žemės ūkio samprata, prioretizuojant atsakingą maisto gamybą 1. <i>Tvaraus žemės ūkio plėtra</i>	Įvertintos ir įveiktos ekosistemų paslaugos 1. <i>Ekosistemų paslaugų integracija į ekonominės plėtos programas</i>		
Įvairių profesijų, karjerų ir talentų pripažinimas ir įgalinimas			
Sidabrinės ekonomikos darbo vietų ir produktų plėtra	Vyresni gyventojai yra aktyvūs darbo rinkos dalyviai		

1. <i>Parama sidabrinės ekonomikos plėtrai</i> 2. <i>Vyresnio amžiaus žmonių užimtumo skatinimas</i>	1. <i>Vyresnio amžiaus gyventojų įtraukimo stiprinimas</i>	Gyvybingos sidabrinės ir rūpesčio ekonomikos ekosistemos	
Lietuva įgyvendina socialinio verslo skatinimo strategiją 1. <i>Socialinio verslo plėtos skatinimas</i>	Išplėtotą socialinio verslo ekosistema 1. <i>Socialinio verslo ekosistemos stiprinimas</i>	1. <i>Sidabrinės ekonomikos politikos konsolidavimas</i> 2. <i>Rūpesčio ekonomikos plėtra</i>	
Ekonomikos ambicijos įgyvendinimui aktualūs veiksmai kitų strateginių ambicijų aprėptyje			Kelrodė Lietuva: valstybė, kurioje norisi gyventi ir kurti. Valstybė, kurią norisi saugoti
Piliečių kuriama demokratija, kur valstybės valdymas – atviras, pasitikėjimu grįstas, sutelkiantis bendriems tikslams			
Valstybės tarnybos, valdysenos ir analitinių pajėgumų stiprinimas, atvirų formatų plėtra, susitarimas dėl duomenų	Atviros valdysenos sistemos stiprinimas	Draugiškos valdysenos plėtra	
Ateičiai pasirengęs, atsparus ir laisvas žmogus, gyvenantis bendruomenėje, kuriai rūpi			
Švietimo ir ugdymo sistemos stiprinimas, sąlygų visuomenės įsitraukimui į kultūrinį ir pilietinį gyvenimą plėtra, socialinės politikos stiprinimas ir visuomenės švietimas	Švietimo ir mokslo sistemos konsolidavimas, bendruomenių kompetencijų ir pajėgumų stiprinimas	Švietimo ir mokslo sistemos konkurencingumo stiprinimas, dalyvavimo kultūrinėse veiklose stiprinimas, atsakingo santykio su gamta stiprinimas	
Atspari ir konstruktyvi globalios politikos veikėja			
Strateginis įsitraukimas į globalias rinkas	Tarptautinių vertės grandinių ir vystomojo bendradarbiavimo stiprinimas	Dalijimasis gerosiomis praktikomis, lyderystės įveiklinimas tarptautiniuose formatuose	
Sujungta šalis, subalansuoti vystomi miestai ir regionai			
Patrauklios aplinkos vystymas	Nacionalinės ir tarptautinės junglumo infrastruktūros plėtra		

 Horizontalųjį principą (*Savo ir planetos gamtinės aplinkos tausojimas ir puoselėjimas ateities kartoms*) įgyvendinanti darbotvarkė

 Horizontalųjį principą (*Technologijų ir inovacijų plėtra ir taikymas visuomenės iššūkiams spręsti*) įgyvendinanti darbotvarkė

IV strateginės ambicijos („Atspari ir konstruktyvi globalios politikos veikėja, kartu su partnerėmis puoselėjanti demokratinėmis vertybėmis grįstą tarptautinę tvarką“) įgyvendinimo kelrodis

Iki 2030	2030-2040	2040-2050	LT2050
Tarpiniai tikslai ir darbotvarkės	Tarpiniai tikslai ir darbotvarkės	Tarpinis tikslas	STRATEGINĖ AMBICIJA
Konstruktyvi tarptautinė politika		Lietuva – globalios skaitmeninės ir energetinės politikos bendrakūrėja, technologijų ir alternatyvios energijos eksportuotoja	Atspari ir konstruktyvi globalios politikos veikėja, kartu su partnerėmis kurianti demokratinėmis vertybėmis grįstą tarptautinę tvarką
Valstybės institucijos ir pajėgumai adekvatūs įgyvendinti nuoseklią ir strategišką užsienio politiką	Platus ir gilus įsitinklinimas		
1. Valstybės tarnybos stiprinimas ir patrauklumo didinimas			
2. Pasirengimas tinklinei diplomatijai			
3. Užsienio politikos formavimo procesų tobulinimas			
Tarptautiniu lygiu pripažįstama ekspertizė	1. Tinklinė diplomatija		
1. Analitinių pajėgumų stiprinimas	2. Bendrų diplomatinių formatų plėtra		
Efektyviai išnaudojami tradiciniai tarptautiniai formatai			
1. Diplomatinio tinklo plėtra			
2. Vystomojo bendradarbiavimo stiprinimas			
Atspari valstybė			
Lietuva – visuotinės gynybos čempionė ES	Lietuva vykdanči asimetriją regioninį atgrasymą		
1. Krašto apsaugos sistemos stiprinimas	1. Krizių valdymo ir prevencijos sistemos stiprinimas		
2. Krizių valdymo ir prevencijos sistemos stiprinimas	2. Energetinio saugumo ir atsparumo didinimas		
3. Energetinio saugumo ir atsparumo didinimas	3. Skaitmeninio saugumo ir atsparumo didinimas		
4. Skaitmeninio saugumo ir atsparumo didinimas	4. Ekonominio saugumo ir atsparumo didinimas		
5. Ekonominio saugumo ir atsparumo didinimas			
Visuomenės indėlio į tarptautinę politiką stiprinimas			
Galutinė šalies desovietizacija	Į tarptautinę politiką aktyviai įsitraukusi demokratinė visuomenė		

Tarptautinės ambicijos įgyvendinimui aktualūs veiksmai kitų strateginių ambicijų aprėptyje			Kelrodė Lietuva: valstybė, kurioje norisi gyventi ir kurti. Valstybė, kurią norisi saugoti
Piliečių kuriama demokratija, kur valstybės valdymas – atviras, pasitikėjimu grįstas, sutelkiantis bendriems tikslams			
Valdysenos ir teisinės sistemos peržiūra, daugybinės pilietybės įteisinimas	Įtraukčių valdysenos formatų ir dalyvaujamosios demokratijos plėtra		
Ateičiai pasirengęs, atsparus ir laisvas žmogus, gyvenantis bendruomenėje, kuriai rūpi			
Švietimo ir ugdymo sistemos stiprinimas, sąlygų visuomenės įsitraukimui į kultūrinį ir pilietinį gyvenimą plėtra, lietuvių kalbos skatinimas	Įperkamo gyvenamojo būsto prieigos plėtra		
Lietuvos mokslas, menas, verslas tvariai kuria aukštą vertę pasauliui			
MTEPI sistemos plėtra ir stiprinimas	Aukštųjų technologijų sektoriaus reguliacijos stiprinimas		
Sujungta šalis, subalansuotai vystomi miestai ir regionai			
Gyvenamosios infrastruktūros modernizacija			

 Horizontalųjį principą (*Savo ir planetos gamtinės aplinkos tausojimas ir puoselėjimas ateities kartoms*) įgyvendinanti darbotvarkė

 Horizontalųjį principą (*Technologijų ir inovacijų plėtra ir taikymas visuomenės iššūkiams spręsti*) įgyvendinanti darbotvarkė

V strateginės ambicijos („Sujungta šalis ir darni gyvenamoji aplinka“) įgyvendinimo kelrodis

Iki 2030	2030-2040	2040-2050	LT2050
Tarpiniai tikslai ir darbotvarkės	Tarpiniai tikslai ir darbotvarkės	Tarpiniai tikslai ir darbotvarkės	STRATEGINĖ AMBICIJA
Subalansuotas ir darnus teritorijos vystymas			Sujungta šalis ir darni gyvenamoji aplinka
Sudaromos prielaidos viešosios infrastruktūros pritaikymui prie žmonių poreikių 1. <i>Esamos viešosios infrastruktūros inventorizacija bei būklės ir pajėgumų įvertinimas</i> 2. <i>Infrastruktūra vystoma remiantis gyvenimo ciklo analize</i> 3. <i>Žiedinės ekonomikos diegimas statybų sektoriuje</i> Regioninis integralus teritorijos planavimas 1. <i>Teritoriniuose (metropolinių ir kaimiškų zonų) planuose atsiranda aiškos žaliosios jungtys (planuojama atsižvelgiant į gamtinį karkasą). Plėtros planavimas vyksta funkcinų zonų pagrindu lygiagrečiai vystant viešojo transporto koridorius</i> 2. <i>Į ekologinės pusiausvyros atkūrimą orientuotas kraštovaizdžio planavimas</i> 3. <i>Nenaudojamų teritorijų konversija ir regeneracija</i>	Žmogaus poreikius atliepanti viešojo infrastruktūra ir erdvės 1. <i>Sparti pastatų renovacija, modernizacija ir likvidacija; Dauguma pastatų pasižymi aukšta energetinio efektyvumo klase</i> 2. <i>Suvaldyta priemiestinių teritorijų plėtra / priemiestinių teritorijų plėtra vykdoma lygiagrečiai vystant viešojo transporto koridorius</i> 3. <i>Pasiekiamos kokybiškos viešosios erdvės ir paslaugos</i>	Subalansuotai ir darniai išvystyta Lietuvos teritorija 1. <i>Visi šalies miestai – klimatui neutralūs ir kompaktiški</i> 2. <i>Klimatui neutralūs pastatai</i> 2.1 renovuoti ar nugriauti sovietiniai daugiabučiai 3. <i>Gyvenamosios vietose patenkinama dauguma žmogaus poreikių:</i> 3.1 Kompleksinė plėtra (gyvenamosiose teritorijose atsiradę daugiau funkcijų) 3.2 Didesnės įvairovės paslaugos prieinamos pėsčiomis, dviračiais ar viešuoju transportu arba internetu	
Harmoningo santykio su gamta puoselėjimas			
1. <i>Pasiektas gamtos tausojimas</i> 1.1 gamta grįsti sprendimai 1.2 tausojantis gamtos išteklių naudojimas 2. <i>Pilnavertiškai funkcionuojanti žalioji infrastruktūra miestuose</i> 3. <i>Sumažinta oro tarša</i>	1. <i>Puikiai išvystytos gamtos ir jos sukurtų ekosistemų žmogui ir visuomenei teikiamos paslaugos</i> 2. <i>Gamtinis ir kultūros paveldas panaudojamas ekonominei ir socialinei vertei kurti (Lietuva – rekreacinis traukos centras)</i>	Pasiektas harmoningas santykis su gamta ir jos artumas 1. <i>Funkcionuojantis gamtinis karkasas (įsk. išplėstas realiai funkcionuojančių saugomų teritorijų, sujungtų ekologiniais koridoriais, plotas)</i> 2. <i>Įtvirtintos gamtos teisės</i> 3. <i>Laukinės natūralios gamtos masyvai pasiekiami visiems gyventojams</i> 4. <i>Prisitaikyta prie klimato kaitos ir išnaudotos jos teikiamos galimybės</i>	
Geras susisiekimas šalies viduje ir su pasauliu			

4. Sveikatos prevencija, kad žmogus kuo ilgiau išliktų sveikas. 5. Globos ir slaugos apjungimas (senjorų savarankiškas gyvenimas); integruotos paslaugos (sveikatos-socialinės); išvystyta paslaugų į namus sistema 6. Kompleksinis, integruotas požiūris vystant paslaugų prieinamumą. Paslaugos koncentruojamos, bet užtikrinamas jų prieinamumas 7. Dalyvaujamosios bendruomenės kūrimas (stiprios bendruomenės) 8. Mokyklos virsta daugiafunkciniais centrais (regionuose mokyklos kaip gyventojų socialinės integracijos centrai turi būti, kad būtų pasirūpinta socialinės rizikos gyventojais) 9. Naujos perkvalifikavimo programos			
Atspari ir konstruktyvi globalios politikos veikėja			
Lietuvos mokslas, menas, verslas tvariai kuria aukštą vertę pasauliui			
1. Pereita prie neaugimo ekonomikos, įvesti kiti rodikliai kaip mes suprantame gyvenimo kokybę (ne tik BVP) 2. Maksimalus vyresnio amžiaus žmonių išlaikymas darbo rinkoje (priešpensiniame amžiuje; prielaida: konsensuso pasiekimas visuomenėje dėl vyresnio amžiaus žmonių įtraukimo į darbo rinką; kartų solidarumo atsiradimas ne tik darbo rinkoje) 3. Mokesčių reforma, pereinant prie proporcingesnės mokesčių sistemos, orientuotos į augančios pajamų nelygybės ir atskirties mažinimą (mažinti GPM, daugiau rinkti per pelną, NT, taršą) 4. Eksporto spartinimas (ambasadose sustiprinti verslo atėšę veiklą) 5. Stiprinti vietinės maisto tiekimo grandines (tobulinti viešųjų pirkimų procedūras ir paprastinti higienos normų procedūras) 6. Stiprinti energetinių (elektros) vandenilio išteklių pajėgumus transportui	1. Žemės ūkio transformacija: didelė agrarinio kraštovaizdžio įvairovė ir fragmentacija, orientuota į vietinių apsirūpinimo maistu grandinių įgyvendinimą 2. Vilniaus ir Kauno regionas turi daugiausiai vieneragių <i>per capita</i> pasaulyje	1. Įvykusi žemės ūkio transformacija (įsivyravę vietinės maisto grandinės; vyrauja ekologiška žemdirbystė) 2. Lietuva – <i>open lab</i> šalis, kurioje sudarytos sąlygos įvairių sričių inovacijų testavimui	

PRIEDAS Nr. 3. Lietuvos ateities vizijos „Lietuva 2050“ strateginių ambicijų įgyvendinimo svertinis kelrodis

Iš penkių strateginių ambicijų įgyvendinimui svarbių iniciatyvų atrinkus svarbiausias, turinčias įtakos daugiau nei vienai sričiai reikalingas iniciatyvas buvo parengtas svertinių iniciatyvų žemėlapis – svertinis kelrodis, kurį skirstome į sąlygines „atsparumo“ ir „pažangos“ (proveržio) darbotvarkes. Pirmoji nusako, kokie būtini pokyčiai turi įvykti, kad Lietuva galėtų judėti pirmyn, siekti proveržio ir klestėjimo ateityje. Svertinių iniciatyvų vaizdavimo logika – pasirengimas (sąlygų sudarymas), resursų mobilizacija ir pokyčio kūrimas, sukurto pokyčio palaikymas.

